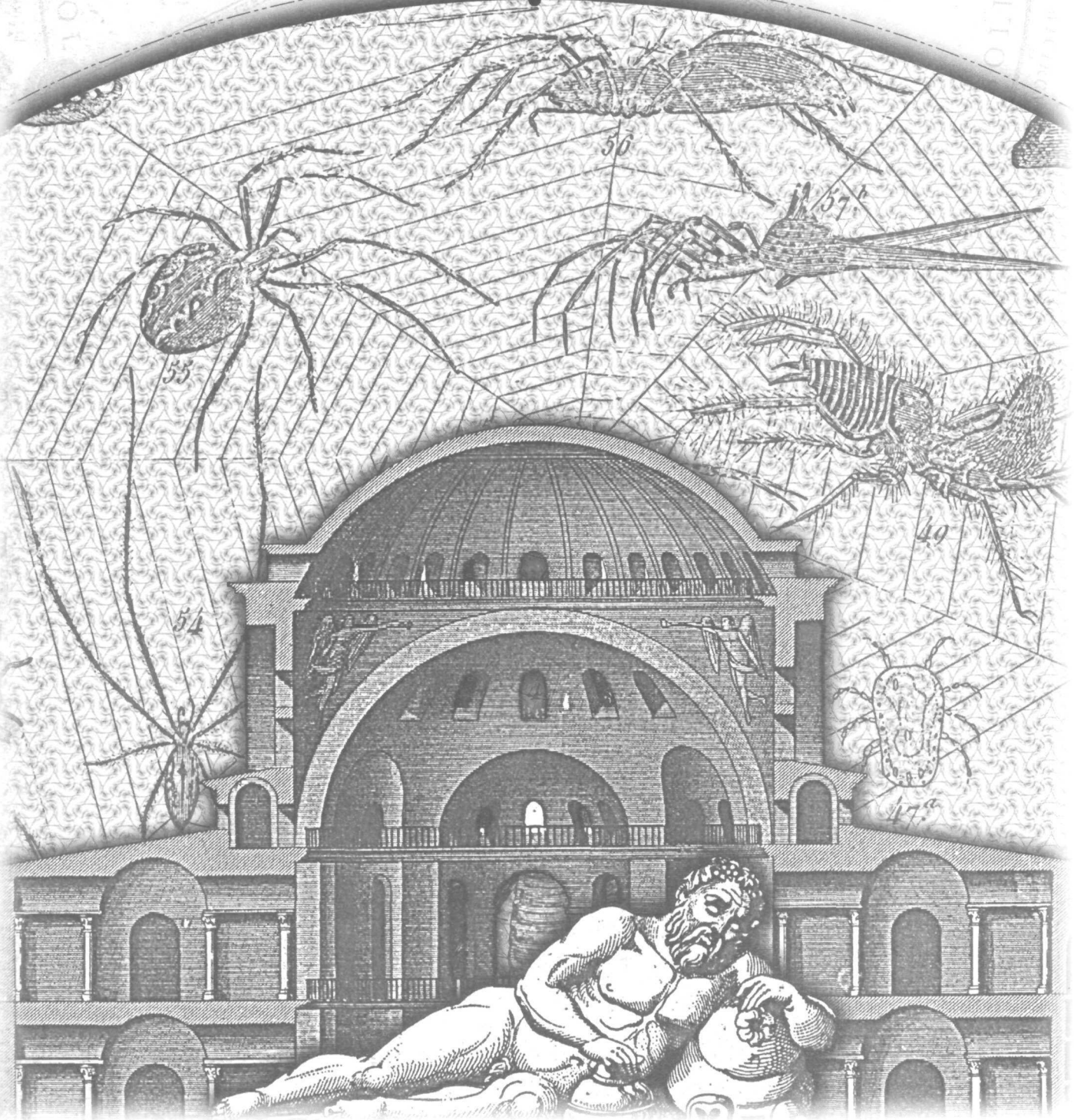
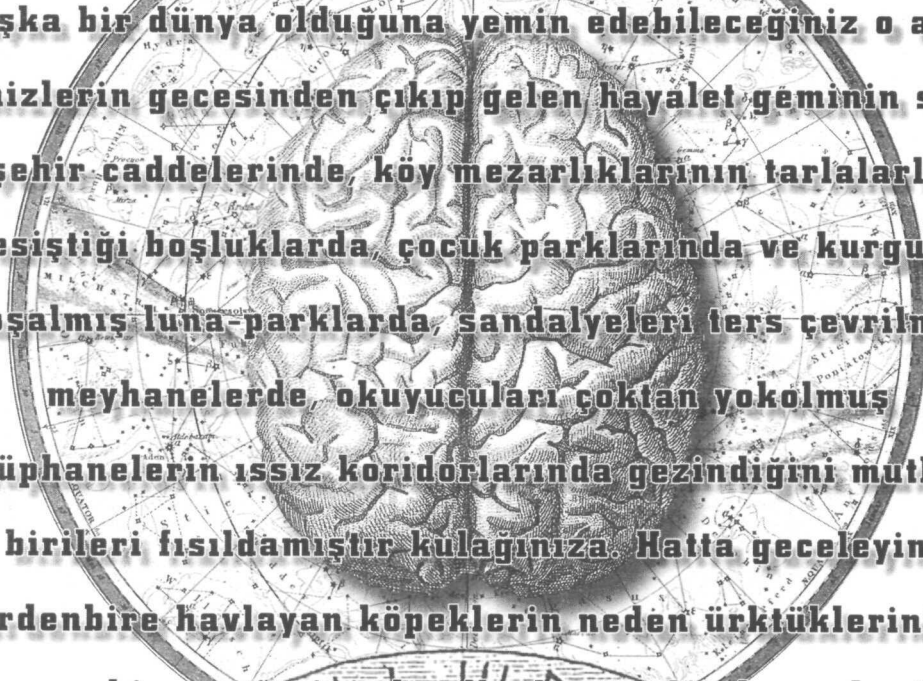

Hayalet Gemi

Sayı 42 Mayıs/Haziran 1998

350.000 TL

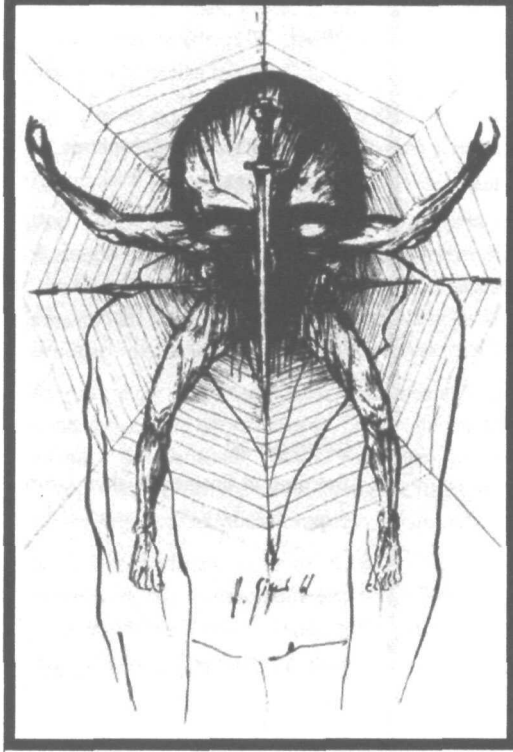
Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

Eğer Hayalet Gemi ile ilişki kurmak istiyorsanız...

Herhangi bir evin los odalarından birinde gözlerinizi kapatın. Ve karanlıkta bir koltuga kendinizi bırakıp, geçmişi ve geleceği ve en önemlisi bugünü düşünüp sorular sorun. Sonra yaklaşmakta olan Hayalet Gemi'yi düşleyin.

Ya da bize yazın.

HR Giger

Planlar, hayaller, kurgular, hesaplar...
Öteki için hazırladığımız tuzaklardan
kurtuluş ümidi var mı?

↓

Hayalet Gemi

İki Ayda Bir Yayınlanır
Sayı 42, Mayıs/Haziran 1998
350 000 TL KDV Dahil

www.wavenet.com/~ulay/hayaletgemi

İçindekiler

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Teknofil Teknoloji Tasarım Ltd. Sti.
Adına Adnan Kurt

Yazı Kurulu
Sedef Erkman
Murat Gülsoy [gulsoy@boun.edu.tr]
Ergun Kocabiyik
Nazlı Ökten
Pinar Türen

Tasarım
Faruk Ulay

Halkla İlişkiler
A. Sena Tınaz

Baskı
Net Matbaacılık

3. [yanlışpusula]
Fare Kapanı
Pinar Türen	30. [defineadası]
Merdivenler
Ahmet Karcılılar
4. [üstüçüzilmişikşiler]
kadınerekekbedendoğatoplum:
hepsi ve hiçbir şey
Nazlı Ökten	32. [deligömleği]
Dukaka
Kerem Yeğin
7. [kılavuzkaptan]
Tuzak
Zeynep Direk	34. [açıkdeniz]
Tamlama #3
Faruk Ulay
9. [çıkımsokak]
Daktilonun Başında Suskun Oturuş
Ergun Kocabiyik	36. [geçgelenmesaj]
Hücrem
Fırat Demir
10. [ejderindüşleri]
Snookle
Paul Jennings (Çev. A. Sena Tınaz)	38. [altınpost]
Sonuna Kadar Gitmeyi Planlayan
Adam Enis Batur'la Söyleşi
Ayperi İlker Et Tansu Erendüş
12. [şeytanminaresi]
Sukuşu Kafalı Avcı
Derya Erkenci	45. [serdümen]
Göçmenler
Cemal Ener
17. [başkabirdünya]
Örümcek Adam
Selim Ergun	43. [düşdeğirmeni]
Kıpırdıyo
Orhan Cem Çetin Et Figen Evren
20. [denizkızlarınınışarkısı]
Bekleyiş
Erk Acarer	45. [düşdeğirmeni]
Kurtuldum!
Orhan Cem Çetin
23. [denizfeneri]
Ad Büyüsü
Deniz Ekin Özsoysal	53. [uçanhollandalı]
Ruhsal Körebe
Murat Gülsoy
26. [yalnızlığınoyuncakları]
Emanet
Yekta Kopan	59. [déjavu]
Meclis-i Hulya
Edwin Scheme (Çev. Adnan Kurt)

HR Giger

"Her şeyin aslında bir tuzak olduğunu anladığımda artık çok geçti; doğmuştum"

Eğer bir fare olsaydım, insanların evlerinin muhtelif köşelerine özenle yerleştirdikleri enfes kokan zehirlerini yiyerek veya kapanlarına takılarak ölebilirdim... "Farenin mamasını hazırladın mı anne?"

Fare değil de ormanlar kralı aslan bile olsaydım, gerine gerine ormanımda yürürken, avcılardan ağdan tuzaklarına takılıp hiç de bana yakışmayacak bir duruma düşebilirdim... Ağacın dallarında sallanan bir kral.

Oysa ben bir hayvan değilim. En azından oldukça farklı bir hayvanım: Akıllı olduğumu hissedebilen bir tür. Onun için de tuzak kurarım sevmediklerimi kısıvrak yakalamak için, ve tuzaklardan kaçırım çünkü aynısının bana da yapılabileceğini bilirim. Kısaca akıllı bir paranoyağım ben. Bu paranoyayla yaşamaya mahkûm edildiğimden, küçük yaşımdan beri öğrenmek zorunda kaldığım savunma mekanizmalarım bile vardır.

Aslında diğer insanlara karşı hazırladığım tuzaklar zavallı hayvancıklara hazırladıklarından bin kat beterdir. Çoğu öldürmez ama süründürür. Aşk tuzakları da en güzel örneklerdendir. Ayakta kalabilmek için tek çarem sevgili aklımın içinde kıpraşan tüm hinliklerimi tuzak kurmak ve hayat ve hayatın içindeki her şeyin bana kurabileceği tuzaklardan kurtulmak için kullanmaktır.

Ne için, ne adınadır bilinmez. Korkular hep vardı. Bebekken ağladığım sürece istediklerimi veya ihtiyaçlarımı anlatabildim. Gülen hiçbir bebeğe yemek verilmez veya altı değiştirilmez. Tüm korkulara karşı oluşturulmuş savunma yöntemleri, akılcı oyunlar vardı. Tuzaklar da bu oyunların parçalarıdır.

Sezar o gün senatoya giderken belki de başına gelecekleri biliyordu. Kaçınılmazı gördü ve ömrü boyunca tuzaktan kaçacağına, gururla kabullendi. Onu asil sarsan Brütüs' ün de tuzağı kuranlara dahil olmasıydı.

Tuzak arkadan vurmaktır, içinde akıl olabilir ama cesaret kesinlikle yoktur. En cazip tarafı, akıllıca hazırlanmış bir tuzakta kesin sonuç vermezse bile suçlu kolay kolay bulunamaz. Hatta hiç suçu olmayanlar suçlanabilir. Tuzağın tadı da budur: basit, adi, haince ve sinsice.

Tüm dünyaya karşı güzel bir bubi tuzağı hazırlamak istiyorum. Basit, adi ve sihsî bir tuzak. Tüm komplo teorilerine, medya tuzaklarına ve toplumsal paranoyalara taş çıkartacak bir tuzak. Benim tuzağımdan benden başka kimse kaçamayacak (kimse benden böyle birşey beklemez), herkes nedir bu diyecek, ama cevabı bir tek ben bileceğim. Belki sonra bir film yaparım, belki de roman yazarım:

"BİR TUZAKCININ ANATOMİSİ".

.I.

kadın erkek bedendoğatoplum: hepsi ve hiçbir şey

Nazlı Ökten

üstüçzilmiş kişiler

HR Giger

(1) Siz de bu kadınları şu ya da bu nedenle itici buluyor olsanız da şöyle düşünün, erkeklerin dolmuşta, otobüste nasıl oturduklarına, kabadayların, yani erkekliği meslek edinmişlerin yürürken bacaklarını nasıl açıp kollarını nasıl salladıklarına bakın, sokaklarda erkeklerle göze gelececek şekilde başını dik tutan kadınların azlığına, utaçtan kızarıveren yanaklarına bakın. Bir de sahnedeki bu kadınların duruşlarına. Cinselliği sömürdükleri için durumu daha da vahimleştirdiklerini, kadını iyiden iyice cinsel nesne olarak sunup, onu bu role iyice hapsedip sömürüyü pekiştirdikleri doğrudur. Geniş kitleler tarafından sevilip kabul görmelerinde Türkiye'de Bülent Ersoy ya da Zeki Müren başta edildiren eşcinsel ve travestilerin gördüğü eziyetteki ikiye bölünmüşlüğü görebilirsiniz. Yani onların başarmışlığı nedeniyle duyulan hoşgörü asla sıradan bir kadına gösterilmeyecektir. Ama acı veren bu ikiye bölünmüşlükte bir yandan da kendi sınırlarına sığamayan bir toplumun sancuları yok mu? Hayatın sunduğu başdöndürücü şiddet karşısında bayağılıklarla kuşatıldığımızı düşünüp soylu acılara mı garkolmakla çılgın kalabalığın ardına takılmak gibi bir ikilikten seçim yapmak zorunda değiliz her ikisini ve hiçbirini içeren kendi yolumuzu bulabiliriz

Giderek daha da seyirlik hale gelen bir toplumda mankenlik, sunuculuk, şarkıcılık özellikle de kadınlar için giderek daha çok gıpta edilen ve kabul gören meslekler arasında yerlerini alıyolar. Bir piyasa değeri olarak bedenlerinden yararlanmayı pekala beceren bu kadınlar elbette birçok toplumsal fenomen gibi yalnızca tek taraflı değiller. Bir yandan piyasa, meta gibi kavramların insani düzeydeki olumsuz çağrışımları sürerken öte yandan kadının toplumsal alandaki görünürlüğü'nün artışı açısından çağrışımları var. Gövdelerini gururla müziğin ritmine bırakan bu kadınlar, kendilerini hayranlıkla izleyen gözlerin sahipleri üzerinde bıraktıkları etkinin keyfini sürerken bu durumun geçiciliğinin bilinciyle giderek daha aceleci ve açgözlü bir birikimin peşinde koşuyorlar. Bambaşka bir yanda ama aynı zamanda Müslüman kadınlar, hayatın daha çok alanında istedikleri gibi- ve aynı zamanda bazı Müslüman erkeklerin onları görmeyi istedikleri gibi- varolmak için daha çok öne çıkıyorlar. Kadının toplumsal alanda daha çok hak sahibi olmasını istediklerini söyleyenlerden bazıları onları "böyle görüncekseniz hiç görünmeyin" diyerek iteliyor. Kadının zamanı geldiğinde görünmez olmasını isteyenlerin bazıları o günün gelmesi için bu kadınları destekliyor. Herkesin kafası karışıyor: bireysel seçim mi, içselleştirilmiş toplumsal dayatma mı?

Kafamızı daha da karıştırmak için 1998 Türkiye'sinin iki gözde kadınına bakalım. Sibel Can ve Seda Sayan. Bu kadınların, kadınlıklarıyla gurur duyan bir göğüs germeden çok bir fallus dikliğiyle gerinen bedenleri, bir yandan kadının bedeniyle ilişkisine meşru bir görünürlük ve güç kazandırırken (aslında erkeğin kadının bedeniyle ilişkisine) öte yandan hizmet ettikleri eril cinsel ekonomiyi pekiştirip parlaklaştırarak gönüllü cinsel nesne olarak kadınının bir kez daha aşağılanmasının yolunu açıyorlar. Bourdieu sınıfsal bakış açısını derinleştirip inceltirken Marx'dan devraldığı sermaye kavramını Weber'den mülhem statü kavramıyla cilalamak için çeşitlendirir. Sermaye yalnızca doğrudan para ya da üretim aracıyla sınırlı sayılamaz. Toplumsal ilişkiler ağının, kültürel birikimin, dile hakimiyetin ve hatta bedeninin de sermaye olduğu koşullar ve durumlar vardır. Bu sonuncusu erkekler için genelde sporcu olmakla kadınlar için ise daha çok fiziksel güzelliğin sağladığı avantajların kullanıldığı meslek gruplarıyla belirginleşir. Hosteslik, mankenlik yapmak, güzellik yarışmalarına katılmak, "iyi" bir evlilik yaparak sınıf atlamak genelde kadınlara özgü sermaye kullanım yollarıdır. 90ların Türkiye'sinde giderek daha çok genç kentli kadın bu yollara başvururken, kadınlığını yok sayıp eşitlenen "faziletli Cumhuriyet kızları"nın yerini, tuttuğunu koparan ve sahip olduğu avantajlardan sonuna dek yararlanan çarpıcı genç hanımlar alıyor.

Sibel Can ve Seda Sayan gibilerin fallik bedenleri (ikisinin de anne olması tesadüf değildir), önce korselere sıkıştırılıp böylece dünya üzerinde daha az yer kaplaması, fazla işgalci ve güçlü gözükmemesi sağlanan, 70lerde sütyenlerini yakarak bedenlerine özgürlük isteyen, şimdi ise anoreksik özelemleriyle hiçbir dış sınırlamaya gerek kalmadan bedenlerini içeriden sınırlayıp göğüssüz ve kalçasız olmaya yönelen batılı kadınlara karşın Türkiyeli kadınların bir yandan gururla taşıyıp bir yandan sonuna kadar sömürdükleri sermayeleri gibi.(1) Elbette batının kültürel saatini saniyesiyle takip eden sosyokültürel kesimler için bu kadınlar

HR Giger

(2)"Işık saçıyoruz, biz. Ne bir ne de iki. Saymayı hiç bilmedim. Onların hesaplarına göre ikiyiz. Sahiden iki mi? Bu seni güldürmüyor mu? Tuhaf bir iki. Yine de bir değil. Bir, hiç değil. *Biri* onlara bırakalım. *Birin* ayrıcalığını, tahakkümünü, tekbencilliğini: güneşinkini de. Ve onların, ötekinin birin imgesi olduğu çiftlerinin o tuhaf dağılımlarını da. Sadece imge. O halde ötekine doğru gitmek serabın çekiminden gelir. (Zor zar) canlı ayna. Donmuş [Glace; ayna kelimesi Fransızcada aynı zamanda buz anlamına da gelir]. Sağır. Artık aslına sadık değil. Hayatımızın hareketinin sona erdiği rahatsız edici taklit, dublörük [dublure; aynı zaman da ikiye katlama anlamına gelir]işi. Yeniden üretmeye mahkum. Asırlardan beri olduğumuz aynı şey: ötekiler." Luce Irigaray, *Ce sexe qui n'en est pas un*, s.206-207. *Les Editions de Minuit, Paris, 1977*. Dudaklarımızın konuştuğu yer anlamına gelen bir başlıkta yayınlanan bu bölümde Irigaray dudaklarımız kelimesini çok anlamlı olarak kullanıyor. Hem genelde ağıza hem de kadın cinsel organına göndermede bulunuyor. Çünkü başka bir yerde de erkek cinsel organının teklifine karşın kadının çoğulluğunu vurguluyor.

arzulanır hedeflerden çok avam eğlenceler. Üstelik bireyleşmesini tamamlamış erkeğin anne-kadına ihtiyaç duymadığı, "incelmiş" bir zevkin taşkınlıkları kaldırmadığı varsayılır. Bu, klasik çizgisel evrimci gelişme modelinin öne süreceği gibi sadece bir evre mi -yani Türkiye batının evriminin hep bir geri aşamasında mı- yoksa kültürel sürekliliği varsayan bir modelin öne süreceği gibi ana tanrıça kültünün direndiği topraklarda kadın bedeninin zaferi mi zaman gösterecek.

Modanın dayattığı, oğlan çocuğu bedenindeki kadın imgesine inat kıvançla devinen bu bedenler, cinselliğinden kurtulup androjenleşmek isteyen bir kuşağın ayak sesleri altında Türkiye'nin sınıfsal-tarihsel dönüşümüne de tanıklık ediyorlar. Sınıfsal hareketliliğin ve akışkanlığın yoğun olduğu ve sınıflarını duvarların çimentosunun henüz katlaşıp kurumadığı, zenginle seçkinin bir ve aynı olmadığı bir ülkede estetik beğenilerin tahakkümüyle gerçek kültürel tahakküm arasındaki mesafeyi gösteriyorlar. Öte yandan başlarında geleneksel olanın dışında bir örtü taşıyan kadınlar, bedenlerinin baştan çıkarıcı olmasını engellemek için, saygıdeğer birer Müslüman olmak için, ya da buna mecbur oldukları için -ve bazen de hepsi birden- sarıp sarmalanıyorlar. Bedenlerinden fiziksel bir sermaye olarak -bu noktada fahişelik anlamında değil- yararlanılan kadınlarla ortak bir bakış açısı içinde, bedenlerini baştan çıkarıcı tehlikeli silahlar olarak kabul ediyorlar. Sibel Can bir söyleşisinde "çok temizimdir" diyor, milyonlarca erkek bakışının kendisini kirlettiğini düşünenlere cevap vericesine ve dolayısıyla kendisi de bunu düşünürcesine. Bedenimizin kendimizden başkasına ait olduğunu ve onun mülkiyetinde olduğunu düşündükçe onun korunup temiz ve saf saklanması gereken bir malzeme olarak görmekten kurtulamayız.

Bedenimizle ilişkimiz konusundaki tartışmalar büyük ölçüde kadın-beden üzerinden geçiyor.. Çünkü fark ve eşitlik, doğa ve kültür ikilikleri öncelikle kadınların tartışmaya açtığı bir alan oldu. Kadınlar, kendilerini ezilmeye mahkum eden doğalarından uzaklaştıkça, çocuk doğurmanın, üremenin, soyu sürdürmenin olanaklarını gösteren yuvarlaklıklarından uzaklaştıkça mı özgürleşeceklerdi yoksa aksine bu farklılıkları sahiplenip besledikçe mi? Bedenlerinden kurtularak mı özgürleşeceklerdi, kendilerini o saydıka mı? Ama belki de Irigaray'ın söylediği gibi, ikiliklerden birini seçmek tuzaklardan biri(2). Belki de bu iki seçim, tüm kadınları belirleyen bütünlüklü bir seçim değil tek bir kadının her seferinde yapacağı seçimdir. Ne de olsa bireyleşmenin yaşamsal seçimleri giderek daha belirlediği varsayılan bir dünyada yaşıyoruz (Ama bu, bireyleşmenin en yüksek düzeyde olduğu toplumsal kesimlerde bile insanların kendilerini güvende hissettikleri kabileler seçimlerine engel olmuyor; aradaki fark bu kabilelerin içine doğulmuş değil seçilmiş kabileler olması). Kadınlık adı verilen bir ortak durumu paylaşmak istemeyenler kendilerini bununla tanımlamak istemeyenler var ise (anoreksia nevrosanın en belirgin sonuçlarından biri artık adet görmemek) onlara doğanın kendilerine biçtiği rolden başkasını yaşamak isteyenler olarak saygı duyulabilir ama bunu hakim kültürü kadın bedenine uyguladığı kontrolün bir uzantısı olarak düşündüğümüzde bireysel seçimlerin ötesinde başka bir gerçeklikle karşılaşırız. Toplumsal olanı her değerlendirmişimizde aynı ikilikle karşılaşmıyor muyuz? Bireysel seçime karşı toplumsal belirlenim. İkiliklerin tuzağına düşmeden olup biteni nasıl anlayabiliriz?

Neden insanları giderek daha çok bedenleri üzerinden düşünüyoruz? Bu konudaki bilinç düzeyinde bir gelişme olduğu için mi? Bir de bu açıdan bakalım. Zayıflama ve forma girme çılgınlığının neredeyse tüm sınıfsal ve kültürel katmanlara yayıldığı bir zamanda (ancak zayıflama konusunda kadınlar öncelikli çünkü daha önce dediğimiz gibi fazla yer kaplamaya hakları yok) insanların bedenleri üzerindeki kontrolleri ve benlik sevgileri artacak diye sevinilebilir; ya da bu türden bir kontrolün gerektirdiği disiplin teknikleri benlik üzerinde

"Nasıl söylemeli? Hemen kadın olduğumuzu. Onlar tarafından kadın yapılmadığımızı, onlar tarafından bu şekilde adlandırılıp kutsal ve kutsallık dışı kılınmadığımızı. Onlar bir şey yapmasa da bunun zaten olduğunu. Ve onların tarihlerinin bizim sürüldüğümüz yer olduğunu. Özel bir toprağımız olduğundan değil; ama vatanları, aileleri, yuvaları, söylemleri bizi hareket edemeyeceğimiz alanlara hapsediyor. Yaşamaya devam edemeyeceğimizi. Mülkiyetleri bizim sürgünümüz. Çitleri aşkımızın ölümü. Kelimeleri dudaklarımızın tıkaçı.

Bölünmelerinden, kareliliklerinden, ayrımlarından, karşıtlıklarından çıkmak için nasıl konuşmalı: bakire/bozulmuş, saf/iffetsiz, masum/gözü açılmış... Bu terimlerin zincirlerinden nasıl kurtulmalı, kategorilerinden nasıl çıkmalı, isimlerinden nasıl sıyrılmalı. Onların kavramlarından nasıl *canlı* çıkmalı?"

Luce Irigaray, *Ce sexe qui n'en est pas un*, s.211. Les Editions de Minuit, Paris, 1977.

Çeviren Nazlı Ökten.

giderek daha büyük bir baskı yapacak diye üzünebilir. Şişman ve/ve ya şekilsiz olan iradeden, öz-saygıdan, kişisel proje ve kararlılıktan yoksundur; kendi filminin başrol oyuncusu, arzulanır kişisi olmayı becerememiştir o halde başkalarının saygısını da hak etmez. Çünkü artık sorumlu olduğumuz tek şey bedenimizdir ve kontrol altında tutabildiğimiz tek şey de budur. Hayatımızın geri kalanı elimizden kayabilir, çevre felaketleri her gün yeni hastalıklara yol açabilir, politikacıların aldığı kararlar, savaşlar, sistemin kendini ayakta tutma çabaları dünyanın her yerinde insanların hayatlarını mahvetmeye devam edebilir ama biz diyet ve spor yaparak ya da meditasyon ve yoga yaparak ömrümüzü uzatır benliğimize mutluluk ve güç kazandırırız. İnsan türü olarak süreklilik, bizden sonraki kuşakların devamlılığı gibi kaygılarımız kalmadığı için de kendi yaşamımızı birkaç yıl daha uzatmak için deli gibi çabalarız. Kazandığımız bu zamanla ne yapacağımızı bilmeden. Bu satırların yazarının amacı ahlakçılık değil ama absürdün dibini kazımak... Neden?

Psikanaliz ve psikoterapi kuşkusuz yaralı bilinçlerimizi sağaltmakta çok yol katettiler ama giderek tüm yaşantımızı ve deneyimlerimizi salt darbelerden, travmalardan ibaret saymak, varsaydığımız bir özü müdafaa etmek için giderek daha kalın duvarlar örmek ve ötekini hep olası düşman ve yaralayıcı saymak, başkalarından giderek daha az, daha az öğrenmek bireysel yaşantımızı toplumsal yaşantının deneylerinden giderek daha bağımsız saymak sahte bir birey kültürünün unsurları olarak görülemez mi? Biz, kendimiz, benliğimiz, kişiliğimiz giderek daha önemliyiz. Bireysel açılım, baskılara direniş gibi terimlerle düşünüldüğünde olumlu görülen bu gelişmelerin tuzağı, kendi bireyimizin duvarları içine hapsolme değil mi?

Türkiye'de neden polisiye roman yazılmadığına dair tartışmalarda bazıları Türkiye'de insanların bireysel olarak plan yapıp değil, öfkelerine ya da duygularına yenilerek adam (neden kadın değil ayrıca sorulabilir) öldürdüklerine, bu nedenle de bu türde doğru dürüst (adam gibi!) roman yazılmadığına hayıflanıyorlardı. Birey olmayan yerde polisiye roman da yazılamayacağına göre neredeyse bu roman türü gelişsin diye katil adayı bireyler yetişsin diye bekleyecektik. Batılılaşma konusunda yaşadığımız yabancılaşmaya bir örnek bu. Önümüzde bir model var ve kimileri onu izleyerek kimileri de onu reddederek varolabileceğimizi söylüyorlar ve yine ikiliklerle karşı karşıyayız. Üçüncü bir yol önerenler de ne ve nasıl olduğunu kimsenin tam olarak açıklamadığı belirsiz bir sentez öneriyorlar. Ve aslında yine tek, bir ve türdeş bir toplum varmışçasına herkes için ortak bir model dayatıyorlar. Çünkü hepsinin de "kendimiz" olmaktan anladıkları saf bir öze sahip olmak olduğundan ya o özü arıyor., ya reddediyor ya da yaratmaya çalışıyorlar.

Birey olmak, kadın olmak, Müslüman olmak, bir bedene sahip olmak, 90larda Türkiye'de yaşamak. Karmakarışık şeyler söylediğimi biliyorum ama olsun. Akılcı mezartaşları dikmekten saçmanın beşiklerini sallamak yeğdir. Rüyalarındaki gibi, çocukluğumuzdaki gibi, bir şeye hem bir şey hem de bir başka şey olabileme hakkı vermek yaratıcılığımızı kuru ikiliklerden daha çok beslemeye mi? Kesinliklerin imparatorluğundan yeterince zulüm görmedik mi? Belirsizliklerin kaygan zemininde hızlı yol almak belki de o denli korkulacak bir şey de değil. Çünkü dünya baş döndürücü ve hiçbir şey yalıtılmış bir doğruluğa ya da yanlışlığa sahip değil. Bu başdöndürücü hız karşısında pes edip ağzımız açık izlemek ya da tamamen sırtımızı dönmek istemiyorsak (ki bu da bir seçimdir) yapabileceğimizin başında anlamaya çalışmak geliyor. Çünkü anlamadan ne varolabilir ne de mücadele edebiliriz.

Yaşam alanında yakalamaya çalıştığım gerçekliğin tuzağına çoktan düşmüş olduğumun farkına nasıl varabilirim? Hakkında karar vermek zorunda olduğum için şöyle ya da böyle olduğu varsayımıyla hareket ettiğim gerçekliğin iyi kötü tasarımlarına dayanarak yaşarım. Düşünebildiğimden bağımsız bir gerçeklikten nereye kadar bahsedebileceğim sorusunu fazlaca öne çıkarmayarak, kafamdaki açıklamalarla gerçekte olanlar arasındaki ilişkinin sürekli bir sinama ilişkisi olması gerektiğine inanırım.

"Gerçeklik öyle bir şey ki, zincire vurulmak istendiği zaman kurtulur ve onu zincire vurmaya çalışanlar kelepçenin kapanmasıyla zincirlenirler."
R. Descartes, Aklın Yönetimi için Kurallar, s.57

Descartes'in yukarıda alıntılıdığı söz, öncelikle, gerçekliği bir yönleme dayanmadan kurgulayan ve onu süslü kurgularla paketleyip satmaya çalışan gerçek pazarlamacılarını, yani sofistleri hedef alıyor. Descartes'a göre, bu kimseler yönemsiz düşündükleri için gerçekliğin tuzağına düşerler ama belli bir yöntemle hareket eden akli düşüklere tuzağına düşüremezler. İkinci olarak, bilgin sayılabilecek kimseler düşerler tuzağına. Bunlar, cahillerin bile bildiği şeylerde dahi kendilerini körleştirmenin bir yolunu bulmuş olan filozoflar ve diyalektikçilerdir. Onların hatası, kavranabilecek olan şeyin apaçıklığıyla yetinmeyip onu daha da apaçık kavramak için durmaları gereken yerde durmamak, daha da ileri gitmektir. Kısacası, tuzağına düşmenin diğer yolu da basit bir şeyi daha da karmaşık hale getirmektir. Yöntem bu eğilimin tuzağından da korur bizi. Hem yöntemin hem de gerçekliğin metoforumun 'zincir' olması dikkat çekicidir: Gerçekliğin tuzağına düşmemek, onun zincirleriyle tutsak olmamak için aklımızı yöntemin zinciriyle bağlamamız gerekir. Eğer akıl önce kendi zinciriyle bağlanmadan gerçekliği zincire vurmaya çalışırsa gerçekliğin zincirine vurulur, yani tuzağına düşer. Yanlış bir kurguya inanmanın 'tuzağı' Descartes tarafından işte böyle çifte zincirle betimlenir.

Buradaki söyleyişi bağlamından koparıp özgürleştirmeyi denerken, amacım bu söze başka türlü belirlenmiş bir bağlam kazandırmak değil, buradaki 'bizim belirsizliği içinde, onu kendi hayatlarımıza doğru yönlendirmek. Bilim yaparken bir yöntemle çalışmanın zorunluluğunu yadsıyamayız elbette, ama bilimin çalışması daha incelikli bir biçimde gözlenirse yöntemin etkinliğinin sınırları ve yöntem söyleminin ideolojik yönleri ortaya çıkacaktır. Bir de yöntemin ve hatta net ilkelerin pek işe yaramadığı alanlar vardır. Örneğin, tasarımlara kolay kolay sığdırılmayan ve hatta her tasarımın bana, sana ya da ötekilere karşı büyük bir haksızlığa dönüşebileceği garip tekilliklerin alanı olan, çelişkileriyle yaşamak zorunda olduğumuz etik yaşam alanı. Bu alanda bir yöntem kullanarak tuzağına düşmediğini sanmanın verdiği vicdan rahatlığı, yaşamı indirgemenin tuzağına düşmüş olmanın başlıca işareti olarak görülebilir.

Yaşam alanında yakalamaya çalıştığım gerçekliğin tuzağına çoktan düşmüş olduğumun farkına nasıl varabilirim? Hakkında karar vermek zorunda olduğum için şöyle ya da böyle olduğu varsayımıyla hareket ettiğim gerçekliğin iyi kötü tasarımlarına dayanarak yaşarım. Düşünebildiğimden bağımsız bir gerçeklikten nereye kadar bahsedebileceğim sorusunu fazlaca öne çıkarmayarak, kafamdaki açıklamalarla gerçekte olanlar arasındaki ilişkinin sürekli bir sinama ilişkisi olması gerektiğine inanırım. Ama tek başına derinleştirmeye çalıştığım gözlemlerin ve düşüncelerin birbirleriyle çelişik yönlerde gelişerek sinamayı felç ettiği anlar da vardır. Başkalarının kurgularına erişim sahibi olabilmem beni bu girdaptan kurtarmasa bile, en azından sakinleştirebilir. Başkası bana olandan çok olması gereken hakkında bir karar vermem gerektiğini hatırlatır. Yaşam alanına ait pek çok oluşumun anlamı özneler-arası bir birikimden ve etkileşimden kaynaklanır. Başkalarının kurguları ve değerleri ile bizimkiler arasındaki farklılıkları saptayabildiğimiz durumlarda bunlara değer vermek

gerçeklik tasarımı hakkında yanılıp yanılmadığımızı sorgulayabilmemizin en önemli koşuludur. Belki de asıl tuzak yanılmak değil, yanılıp yanılmadığını anlamak şansını bile yitirmiş olmaktır.

Gerçeklik tasarımlarım, yaşadığımı anlamlandırma çabam üstünde bazen oldukça belirleyici olurlarken bazen de tamamen yetersiz kalabilirler. Tasarımları net de olsa bulanık da, hakkında düşünebildiğimi aşan bir gerçekliğin tuzağına düşmüş olabilirim. Tuzağa düşmüş olabileceğimi düşünebilmem için gerçekliğin daha iyi tasarlanabileceği olasılığını varsaymak zorundayım. Yaşam içindeki yönelişim tuzağa düşmüş olabileceğim varsayımıyla sarsılırken, gerçeklikte görülebilecek olanın çerçevesini benim çizdiğimden daha iyi çizen, her ayrıntı hakkında benim verdiğimden daha doğru yargılar verebilen, kısacası benden daha çoğunu daha büyük bir kesinlikle saptayabilen birisini düşünürüm. Bu imge, bende yaşayan bir başkası, bir tür 'üstün ben', uçlara taşındığında da Tanrı'nın üstümdeki gözüdür. Parmağıyla beni işaret eden, bilinçsizliğime gülen, üzülen, beni cezalandıran bu ne idüğü belirsiz varlığın imgesiyle aklımın sınırlarını yaşantılarım.

Ama bana tuzak kurabilecek olanın imgesi de bundan başka bir şey olabilir mi? Ve tuzağı kuranın da tuzağa düşmeyeceğini kim iddia edebilir? Tuzak bir kurban ya da bir mağdur ve bu kişiden bağımsız bir de avcı varsayıyor. Belki de bu şemayı yıkmak gerekir. Başkası bana tuzak kurabilir, ama başkasının bana kurabildiği tuzaklar benim başkası eliyle kendi kendime kurduğum tuzaklar da olabilir. Ne kadar bir suçlu ararsak arayalım, tuzağı kuranla tuzağa düşen kısmen aynı kişidir. Psikanaliz, kendi tuzaklarını kendi içimde taşıdığımı gösterir; öyle ki, başkasının beni tuzağa düşürdüğü her durumda ben başkasını kendi tuzağımla ilişkili hale getiren bir tekrarı sahneye koyuyor olabilirim. O zaman şu sorular da sorulmalıdır: Tuzağa düşmekten kaçmak kolay mıdır? Başkalarını da kendi tuzağına sürüklemek mümkün müdür? Kendi tuzaklarını tanımaktan daha gerçek bir kendini tanıma var mıdır?

İnsanın zincire vurmaya çalıştığı bir gerçekliğin tuzağına düşmesinin sahnesini, insanın varoluşunun tuzağını tuzağa düşüremeyeceğini farketmiş bir yazar betimleyebilirdi ancak. Bu yazar Descartes değildir. Gerçeklik adını verdiğimiz ve yaşadığımız sürece daha yakın ya da görece olarak uzak durarak bir pazarlık yapmaktan kaçamadığımız şeyle ilişkimizdedir tuzak. Yaşadığımız şeyle yaşanan şey arasındaki ince ve kolay sınınamayan farkta kurulmuştur. Şimdi ve burada içinde bulunduğum tuzaktan, sonsuza dek çoğalabilecek olan başka tuzaklara doğru sürüklenirken kapıldığım umutsuzlukla, gelecekte yaşayacağım hayal kırıklıklarını elimden geldiğince sınırlamaya kalkışabilirim: En iyisi gerçeklikle ilgili tasarımı mümkün olduğunca sınırlamak ve şüpheliği elden bırakmamak. Gerçeklik öyle bir şeydir ki onu nasıl kavarsak kavrayalım, tuzağa düşmemiz kaçınılmaz olacaktır. Ama düştüğüm tuzakları farkedebilmek için gerçeklik tasarımı gevşek tutmam da yetmez. Her an tasarımlarımın dışına çıkmak arzusuyla kendi kurgularımın sınırlarını zorlayabileceğim yaşantılara gereksinim duyarım. Bana artık olduğum gibi olmamak ilhâmını ve cesaretini veren özel deneyimleri ararım. Birden fazla hikaye ile yaşamak ve tek bir tanesine fazlaca bel bağlamamak seçimi, şaşkınlık içinde yaşamayı göze almayı gerektirir. Bunu yapmayı başaranlar tuzağa düşmezler demek istemiyorum ama değişime, tek bir kurguya 'kendi yorumunun gerçeği olduğuna' inananlardan daha açık olmaları mümkün gibi görünüyor.

Ama bana tuzak
kurabilecek
olanın imgesi de
bundan başka bir
şey olabilir mi?
Ve tuzağı
kuranın da
tuzağa
düşmeyeceğini
kim iddia
edebilir? Tuzak
bir kurban ya da
bir mağdur ve bu
kişiden bağımsız
bir de avcı
varsayıyor. Belki
de bu şemayı
yıkmak gerekir.

Daktilonun Başında Suskun Oturuş

Ergun Kocabıyık

çıkılmaz sokak

Adam öfkeyle masadan kalktı. Birkaç saniye olduğu yerde kararsız bir şekilde kaldı. Sonra aniden daktilodan hızla çekip çıkardığı kâğıdı, buruşturup kapının yanında duran çöp sepetine fırlattı. Başını hissimla pencereye doğru çevirirken, duvarda asılı duran takvim gözüne ilişti. Geleli neredeyse bir ay olacaktı otele. Bu mevsimde boş ve ucuz olurdu. Halen bir şeyler yazamamış olmak onu çileden çıkanyordu. Pencerenin önüne gitti. Buruşuk yüzünde gerili duran ifadeyle denizi seyretmeye koyuldu. Uzakta, dalgaların ortasında bocalayan bir balıkçı teknesine dikmişti gözlerini. Yağmur çiseliyordu. Tekne belirsiz ve bulanıktı.

Geceleri su dolu bir bardak içine koyduğu takma dişlerini anımsadı. Komodine doğru yürüdü. Tam o sırada yan odadan geldiğini sandığı bazı sesler işitti. Dişlerini içi su dolu bardaktan çıkarıp ağızına taktı. İki odayı birbirinden ayıran duvara yaklaştı. Kulağını soğuk betona yaslayıp dinledi. Kur'an okuyan bir erkek sesi, ağlayan kadın seslerine karışıyordu. Lacivert gözlerinden içini bir merak duygusunun kapladığı anlaşıyordu. Gizli bir varlığın, elinden tutup onu yan odaya doğru çektiğini hissetti. Kendini küçük bir çocuk gibi bu görünmeyen annenin denetimine bıraktı.

Koridora çıktılar. Görünürde kimsecikler yoktu. Aşağı katlardan, devrilen bir tepsi sesi duyuldu. Bunu şişman çamaşırçı kadınların gürültüleri izledi. Sadece dişlere doğma şans vereren kuzey rüzgânının dölediği akbaba başlı o kutsal ağartıcıların çiğlikları boş otelde yankılanıyordu. Sabahları içlerine dolanmış bir şekilde uyandığı, teriyle nemlenmiş o çarşafın yıkıyor olmalıydılar. Görünmeyen el onu koridorda bırakıp yan odanın kapısını araladı ve onu içeriye doğru iteledi. Odadaki eşyalar ve insanlar ölgün bir ışıkla aydınlanıyordu. Yaşlı bir adam odanın en çok ışık alan kısmına yerleştirilmiş büyük bir yatakta hareketsiz yatıyordu. İki yana uzatılmış elleri, kapalı duran gözleri ve sessizce soluması belki de ilk kez bu kadar çok yer kaplıyordu evde.

Kapının gıcırdamasıyla önce küçük bir çocuk sonra odadaki kadınlardan biri başlarını ona doğru çevirip baktılar. Kadının gözleri kanlanmış ve şişmişti. Bakışları kısa bir süre kaldı üzerinde, sonra yine önlerine çevrildi. Ama sırasıyla ona bakan bu başların geriye dönüşünde, ona, sebebi anlaşılamamış bir sesin nedeni olduğunu hissettiren bir ilgisizlik seziliyordu.

Yaşlı adama, ona
kucağındaki
çinko tastan
kaşıkla su içiren
yaşlı kadına
baktı. Açık
ağızdan içeri
süzülen suyla
istemsiz
yutkunan âdem
elması, Âdem'in
ahdine ihanetini
anımsatırcasına
bir tabancanın
sürgüsü gibi
ölümün küçük
mermilerini yaşlı
adamin boğazına
diziyordu.

Bir süre hareketsiz kala kaldı kapıda. Sonra yatağa doğru ilerledi. Yaşlı adamın yüzünü görmeye çalıştı ama bir türlü başaramadı bunu. Gözleri, uykudan yeni uyandığında olduğu gibi geçici bir körlükle kamaşmış, seçemiyordu adamı. Aniden arkasından kapanan dev bir kapının varlığı korkusuyla geriye döndü. Adadaki otelin bir parçası olmayan bu odaya odanın bir parçası olmayan koridordan bakan şu adam da kim ola diye geçirdi içinden. Kapının eşiğindeki yüz içerdeki ışıktan tamamen farklı bir ışıkla, kapalı bir öğle sonrasının yumuşak ışınlarıyla aydınlanmıştı. Başını tekrar odaya çevirdi. Yaşlı adama, ona kucağındaki çinko tastan kaşıkla su içiren yaşlı kadına baktı. Açık ağızdan içeri süzülen suyla istemsiz yutkunan âdem elması, Âdem'in ahdine ihanetini anımsatırcasına bir tabancanın sürgüsü gibi ölümün küçük mermilerini yaşlı adamın boğazına diziyordu.

Çok geçmeden ateşlendi mermiler peş peşe, patlamayan sonuncusu hariç. Ölü beden canlılığının son belirtisiyle dışarı kustu son yudumu. İçerdekileri bir cenaze ritüelinin telaşı almıştı. Ölüyü tahnit ederlerken utangaç bir yaşam sevinci uçuşuyordu odada. Takma dişleri ağızından alınmış, yüzünün iki yanında oluşan çukurlar çenesinin altından geçip başının üstünde düğümlenen bir tülbentle kapanmıştı. Tuhaftı ki, yaşamında bir kez daha böyle sarılmıştı başı, o zaman şimdiki gibi 61'inde değil 16'sındaydı ve yanakları böyle çukur değil tam tersine kabakulağın etkisiyle şişkindi.

Adam odasına döndüğünde gördüklerini yazmak istediye de sözcüklerin, nasıl olup da daktilonun kurşun harflerinden çıkıp okunaksız bir el yazısına dönüştüğüne akıl sır erdiremedi.

İ.

9

Snookle ile ilk kez, bir sabah süt şişelerini almak için bahçeye çıktığımda karşılaştım. Dört şişeden üçünde süt, dördüncüsünde ise Snookle vardı.

Şişenin içinden bana üzgün gözlerle bakıyordu. Hareket etmiyordu, ama canlı olduğunu hissedebiliyordum. Dışarı çıkmak ister gibi bir hali vardı.

Süt şişelerini dolaba bıraktıktan sonra Snookle'ın küçük hapishanesini masanın üzerine koydum. Şişeye dikkatlice baktığımda görebildiğim tek şey bir çift üzgün gözdü. Bir vücudu olmamalıydı, ama görünürde iki tane gözden başka bir şey yoktu. Şişeyi salladım. Gözler küçük astik toplar gibi şişenin içinde sağa sola savruldu. Üzgün ifadenin yerinde şimdi korku vardı.

'Üzgünüm' dedim " Seni incitmek istememiştim." cevap vermedi. Suçlayan gözlerle bana bakmayı sürdürdü: "Sen nereden çıktın böyle?" diye sordum "Buraya nasıl geldin? sen nasıl bir yaratıksın? Adın ne?" sorularına cevap alamadım. Gözler ağır ağır kapanıyordu. Belki de yakusu gelmişti. Yoksa ölüyor muydu? Şişede fazla hava yoktu. Eğer nefes alan bir yaratıksa, o şişenin içinde boğulabilirdi. Şişenin kapağını açıp, onu dışarıya çıkarmayı düşündüm. Ama bu tehlikeli olabilirdi. Belki de bir daha şişeye geri dönmek istemezdi. Beni ısırabilirdi. Ya da tüm dünyayı yok edecek korkunç bir hastalık taşıyor olabilirdi. Ve kaçıp, o korkunç hastalığı gittiği her yere saçabilirdi.

Tanıdığım birinin geçmesini umarak, mutfak penceresinden dışarı baktım. Eğer bu şişedeki şey bana saldıracak olursa, yanımda beni koruyacak birisine ihtiyacım olacaktı. O an aklıma geldi. Sadece bir gün için tatildeydi. Sokakta görebildiğim tek insan yaşlı Bayan McKee'ydi. O da öyle yaşlı ve güçsüzdü ki, bahçe kapısının önündeki iki süt şişesini almak için saatlerce uğraşması gerekiyordu. Bazı hafta sonları Bayan McKee için ufak tefek işler yapardım. Zavallının elleri o kadar güçsüzdü ki bir çok işi yapamıyordu. Bahçesini yabani otlar ve çalılar kaplamıştı. Duvarların boyaları dökülmüştü. Annem, zavallı kadının bir bakımevine gitmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu şey bana saldırırsa Bayan McKee beni kesinlikle koruyamazdı.

Küçük Misafirime tekrar baktığımda, göz kapaklarını kaldırmadığını gördüm. Ölüyor olabilirdi. Belki tehlikeli bir yaratıktı, ama onu şişeden çıkarmalıyım. Ve şişenin kapağını açtım. Gözlerindeki ifade bir anda değişiverdi. Çok mutlu görünüyordu. Gözler yavaşça şişenin ağzına doğru yükseldiler. Vücudunu göremesem de, onun yukarı tırmandığını anlayabiliyordum.

Sanırım masanın kenarına oturmuştu. Bir ağız ya da bir yüzü yoktu, ama bana sırtarak baktığını hissediyordum. "Adın ne senin?" diye sordum. Gözleri dışında hiçbir yerini göremediğim bir şeye soru sormak çok anlamsız geliyordu. Ama, içimden bir ses onun beni anladığını söylüyordu. Yine de bana cevap verdiğinde çok şaşırıldım. Cevap verirken herhangi bir sözcük söylemedi. Aslında, hiç konuşmadı. Onu beynimin içinde duyabiliyordum.'Snookle' sözcüğü bir anda beynimin içine yerleşmiş gibiydi. "Sen kimsin Snookle" dedim "Ve ne istiyorsun?"

Yine hiç konuşmadan cevap verdi. Düşünceleri düşüncelerime karşıyordu: 'Ben senin esirimim. Senin her düşüncen benim için emirdir.' gibi birşeyler söyledi. Tabi yine konuşmadan.

Karnım gurulduyordu. Acıkmıştım. İki göz masanın üzerinden mutfak dolabına doğru uçtular. Evet, Snookle uçabiliyordu! Sonra mısır gevreği kutusu ve bir kase bir çift göz eşliğinde masaya doğru uçtular. Ardından buzdolabı açıldı ve süt şişesi de masadaki yerini aldı. Bu harikaydı. Kahvaltı istediğimi daha ben söylemeden anlamış ve herşeyi hazırlamıştı. Bu yaratık düşüncelerimi

*Unbelievable,
Türkçeleştiren A.
Sena Tınaz

Paul Jennings
Avustralyalı bir
çocuk öyküleri
yazarı. Bugüne
kadar kendisinin
de sayısını
bilmediği kadar
öyküsü
yayınlanmış.
(Yayınlamadığı
öykülerini ise
evindeki
oyuncak
sandığında
sakladığını
söylüyor.)
Melbourne'de
yaşayan
Jennings,
televizyon için
çekilen bir çocuk
dizisinin
senaryolarını
yazıyor.
Öykülerinin
büyük bir
kısımını da bu
dizi için
senaryolaştırıyor
Yazarın
kitaplarından bir
kaçı şöyle:
Unreal(!), Quirky
Tales, The
Cabbage
PatchFib,
Uncanny, The
Paw Thing.
Çev.Notu

okuyabiliyordu.

Giyinmek için odama gittim. Snookle benden önce içeri girmişti. Okul tatil olduğu için istediğimi giyebilirdim. Kadife pantolonumu giymeye karar verdim. Bunu düşünür düşünmez, Snookle dolaba doğru uçtu. Gömleğimi, pantolonumu ve iç çamaşırlarımı yatağın üzerine bıraktı. Sonra olanlara oldukça garipti. Snookle pijamalarını çıkartıp beni giydirmeye başladı. Kendimi annesi tarafından giydirilen küçük bir çocuk gibi hissettim. "Kes şunu, Snookle!" diye çıktım. "Beni giydirmek zorunda değilsin." Beni duymazlıktan geliyordu. Anlaşılan, Snookle sahibine istese de istemese de yardım(!) ediyordu. Hapşırarak üzeriydim. Kağıt mendil ararken, Snookle bir tane bulup burnuma tuttu. "Teşekkürler" dedim. Ama buna hiç gerek yoktu."

Kahvaltımı bitirmek için mutfağa döndüm. Masaya oturur oturmaz, Snookle kaşığı eline alıp, bana tabaktakileri yedirmeye başlası. Kaşığı yakalamaya çalıştım, ama Snookle benim için fazla hızlıydı. Onu durdurmak için dudaklarımı sıkmayı denedim. Nasıl olduysa bana tabaktakilerin hepsini yedirdi.

Umarım şimdi anlatacaklarımı anlayışla karşılırsınız. Pek öyle burnumu karıştırmam. Ama, herkes kadar benim de parmağımın burnuma gittiği oluyor. Burnum kaşınıyordu ve parmağımı burnuma götürmeyi düşündüm. Gerçekten! Bunu sizin yaptığınızdan daha fazla yapmıyordum. Neyse, daha gözlerimi kırpmadan, burnumun içinde soğuk, görünmez bir parmağın varlığını hissettim.

Snookle burnumu karıştırıyordu! Çiğlikler atarak onu kendimden uzaklaştırmaya çalıştım. Ama benim baş edemeyeceğim kadar güçlüydü. Bu olaydan sonra herşey daha da kötüleşmeye başladı. Snookle hiçbir şeyi kendi başıma yapmama izin vermiyordu. Hiçbir şeyi!..

İşler hiç de iyi gitmiyordu. Hayatımın mahvolacağını biliyordum. Snookle herşeyi benim için yaparak hayatı bana zehir edecekti. Gitmeliydi. Hem de hemen. Ama nasıl?

Bir an onu içinden çıkardığım boş süt şişesine baktım. Şişenin içine masanın üstünde bulduğum bir elma çekirdeğini atıp, onu oradan çıkarmak istediğimi düşündüm. Snookle tereddüt etmeden şişenin içine atladı. Hızla şişenin kapağını kapattım. Snookle tuzağa düşmüştü. Kurtulmak için hiç çabalamadı. Sanki bunun olacağını önceden biliyormuş gibi, üzgün gözlerle bana bakıyordu.

Zor bir durumdu. Snookle'ı sonsuza kadar o şişede bırakamazdım. Ama onun çevremde dolanıp işlerimi ve burnumu karıştırmasına da izin veremezdim.

Snookle'ı masanın üzerinde bırakıp pencereye doğru yürüdüm. Yaşlı Bayan McKee bahçe kapısının önündeki süt şişelerini almak için dışarı çıkıyordu. Zavallı kadın. Benim birkaç saniyemi alan bir iş için tam on dakika uğraştı. Hem de yalnız bir tek şişe taşıyabiliyordu, çünkü elleri çok güçsüzdü.

Snookle'ı alıp evden çıktım. Yaşlı kadının bahçe kapısındaki şişeleri de alıp boyalar dökülen eve doğru yürüdüm. Süt şişelerini ve "Snookle'ı kapının önüne bırakıp, koşarak eve döndüm. Bu Snookle'ı son görüşümdü.

Bu olanlardan birkaç gün sonra, yaşlı kadının evinde inanılmaz değişiklikler oldu. Bahçe temizlenmiş, çimler biçilmişti. Ev yeniden boyanmış, bahçe duvarları onarılmıştı. Sokaktaki bütün komşular bunların çok garip olduğunu düşünüyorlardı. Çünkü bütün bu işerin kim tarafından, ne zaman yapıldığını hiç kimse görmemişti. O hafta sonu Bayan McKee'ye nasıl olduğunu sormak için uğradığımda, çok mutlu görünüyordu. Hem de çok mutlu...

.I.

Fotografar, Derya Erkenci

Hani şöyle yirmibeş otuz kulaçta sallarsın, bütün tüylütuzak iğneler dolsun istersin. Kararlı bir sabır içerisinde satıhta ararsın, ortalarda ararsın; dipte kükürtlü çamura gömülüp de çıkan iskandilin vurma aldatmacasıyla, bilmemkaçıncı kez heyecanlanırsın. Güneş, yazmanın üzerinden aşağıya gömülmedikçe vurmaz istavrit. Dipte çok kalırsın ufak asılmalarla, fikrini karıştıran dip, fazla kalırsan oltayı dolaştırır, kanca bedenleri gam alır, yoksa cigara balıkları mı düğümler? Vurur izmarit cereyan cereyan çarpar; mezgitle intihar eder kütük gibi. Boşlamadan ağır ağır çekilmenin çaresizliğindeki misinadan, köprüaltı sardırılmış martitüylü çapari tuzağına düşer bir mutan.

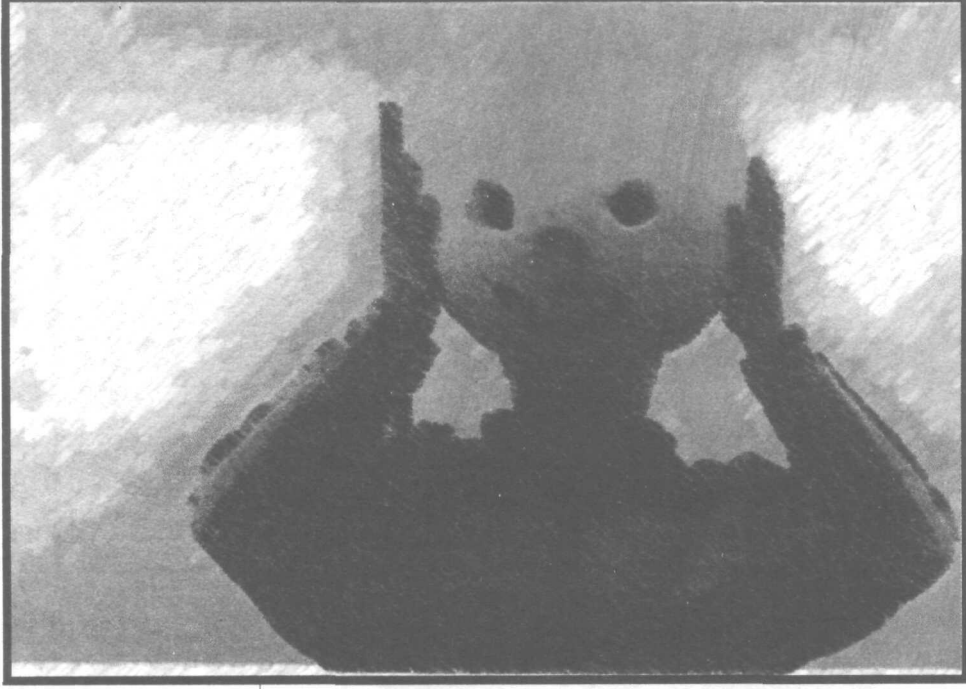
İskandili küpeştenin dışında bırakmalısın, bedeni tatlı gerdirip, balığın adakkuzu çığlığına benzer sesine iğneden çıkarırken hazırlıklı olmalısın. Bu nasıl şey fakat, istavrit ama mezgite rengine çalıyor ve aynı aptal uysallıkla sokuşupiresi durulgüçlü bir tüye kanıyor. "Baba, bu nasıl bir cins, istavrit ama tipi mezgite çalıyor" "Yanaşmalarıdır" diyor baba "Mezgitlerle takıldıkça dibe alışıyor, benzi soluyor, ikisinin arası birşey oluyor".

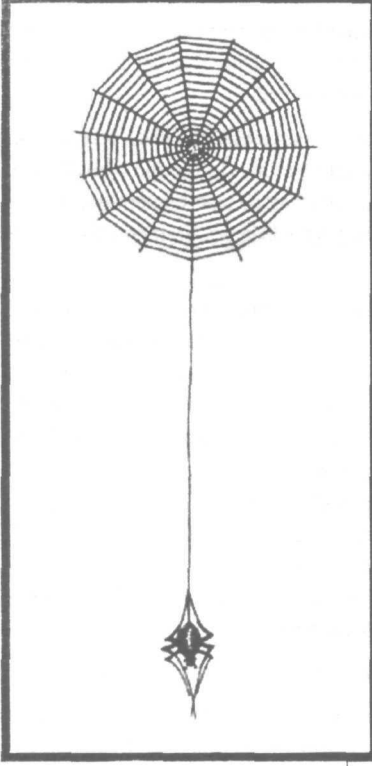
İnsanlara yanaştıkça, solukbeniz bir başlangıçla onlara dönüşen bir sokuşuydum. Sırf yeraltı bir kültür için, gül gibi tuzlusu geçmişimi kirlettim. Yerleşim birimlerine yakın yerlerde, hububat korkuluklarına gülüp geçerek eğlenerek gezerdim. Dişi kuş kandırmalı, hemcinslerim sesi düdüklü tuzaklardan sek sek sekerdim.

Atılan ballıbadem yemişleri yedim, meraklı tatil objektiflerine pozlar verdim, kapanlara tutulanlardan öğrendim, zeka akıl ve uyum dedim, tuzakları ihmal edip avcılara güvendim. Bir gün kuru ağaç görünümlü, bol kayalıklı bir sonbahar sonunda, ben de düşüverdim otşapkalı bir avcının tuzağına. Havada sıvıya dönüşen saçmaların ruhumu eriten sıcaklığıyla, vurdum kuzeyleri yosun tutmuş kayalara.

Kemiklerim kırıldı, al pekmezler toprağa karıştı. Kaldım, tuzağından korkmayı öğrenemediğim muzaffer bir avcının ayakları altında. Onlara yaklaştıkça solukbeniz bir başlangıçla onlara dönüşen bir sokuşuydum. Mezgit yavaşması tipi kaymış bir istavrittim kükürtlü dip balçığında. Sırf yeraltı bir kültür için ılık denizleri terkettim. Vuruldum. Sonunda sokuşu kafalı avcı oldum, bir insanın vücudunda.

1.

Siz hiç daha önce bir sineği canlı canlı yakaladıktan sonra bir örümceğin ağına bıraktınız mı? Ben bunu çocukken bir türlü yapamamıştım. Vicdani bir sebepten ötürü değil; sineği havada yakalamayı beceremediğim, yakalasam bile yakınlarda bir yerde bir örümcek ağı bulamadığım, bilsam bile sineği oraya bırakmadığım için... Şüphesiz zor bir iştir bu... Ama yıllar önce komşunun çocuğu bizim evin arka bahçesinde bu işlemi yaklaşık beş altı kez yapmıştı ve ben de büyük bir zevkle onu seyretmişim. Daha sonra yaptığım hesaplarla o zamanlar en fazla dört yaşında olduğumu biliyorum ve dört yaşında örümceğin ağıyla arasındaki o bağ beni kelimenin gerçek anlamıyla büyülemişti. Evet doktor bey ben örümceğe hayranım, hem de çok hayran. Bugüne kadar evimde gördüğüm tek bir örümcek ağını dahi kendi ellerimle yok edemedim, bu işi önceleri hep temizlikçi kadınlara bıraktırdım. Sonra kimsenin onları yok etmesine izin vermemeye başladım. Ayrıca herhangi bir örümceği henüz öldürebilmiş de değilim. Bütün bunların kökeninde dört yaşında oturduğumuz evin arkasındaki örümcekle başlayan ve yıllar boyunca daha da derinleşen örümcek hayranlığının olduğunu biliyorum.

Örümcek fobisi olanların şimdiden irkildiğini görür gibi oluyorum. Haklılar. Ben de fare ve yılanın şefkatle bahsedilmesini pek anlayamazdım herhalde. Ama örümcek konusunda haklı olduğuma inanıyorum. Neden mi? Çok basit. Onda çok önemli bir erdem görüyorum ben. O da sabır. Ağını örüyor ve yuvasında tek başına bekliyor... Üstelik estetik olarak gerçekten güzel bir ağ bu. Yalnızlığını da seviyorum.

Evet kurduğu ağ netice itibarıyla bir tuzak. Ama bu bildiğimiz anlamda bir tuzak değil, bu yüzden örümcek tuzağı değil örümcek ağı denir. Çünkü bu onun için hayati bir önem taşıyor. Bir kere bu tuzak onun evi, iktidar alanı. İkincisi, bu tuzak onun avlanma alanı. Düşünsenize eviniz avlanma alanınız ve aslında hep pusudasınız.

Üstelik kurduğu bu alanla kimseyi tehdit etmiyor, kimseye müdahale etmiyor, sadece bekliyor. Bu öyle bir tuzak ki içinde bir entrika, hile yok. Tuzak orada sadece duruyor. Üstelik tuzak olduğu da belli. Herhangi bir sineğin ya da haşarenin gelip o tuzağa yakalanması da tümüyle kendi hatası. Onun iktidar alanına giren artık ona ait. O kimseyi çağırıyor, yem kullanmıyor, aldatmaya çalışmıyor... Düşünebiliyor musunuz doktor bey o sadece bekliyor. Yıllar önce merhametli ablamın sinek ile örümcek arasında kaldığını hatırlıyorum. Bir yandan örümceği doyurmak istiyor öte yandan da sinek ağın içinde çırpınmaya başladığında da sineğe acıyordu. Ertesi gün aynı oyunu oynamak istediğimde bana karşı çıktığını hatırlıyorum. Bense örümcekleri hep beslemek istedim. Çünkü hem sineklerden nefret ederdim ki hâlâ da ederim hem de kendi köşesinde büyük bir sabırla ağına takılacak bir sinek bekleyen örümceğe güzel bir yemek sunmak isterdim... Örümceğin bana bir kastı olmadığını biliyorum, benimle ya da benim yiyeceklerimle hiçbir derdi yok. Tam tersi benim iktidar alanımda, yani benim evimde ya da bahçemde, benim de hoşlanmadığım mahlukatı yemek ve yaşamak istiyor. Dolayısıyla örümcekle aramızda gizli bir ittifak ilişkisi olduğunu düşündüm hep.

Bu hayvanın insanları çok derinden etkilediğine de eminim. Bence bütün insanların amacı

"Peki doktor bey haklısınız ama lütfen kabul edin, siz de bütün hayatınızı bir ağ örmekle geçirmediniz mi?" diye başlıyor ve bütün hayatı ağ metaforuyla açıklıyordu. Bu açıklamaları sırasında ona müdahale etmek ve bunun sadece bir metafor olduğunu söylemek kolaydı. "Haklısınız" diyordu, "bu sadece bir metafor, ben de aksini iddia etmiyorum zaten."

sonuç olarak örümcek gibi bir ağ oluşturmaktan ibaret. Herkesin hayatı başkaları için hazırlanmış bir tuzaktan başka nedir ki? Hayır, metaforik olarak başkalarının kanını emen insanlardan söz etmiyorum. Onları örümceklere benzetmek büyük bir haksızlık. Çünkü örümcek sadece yaşamak, karnını doyurmak için ağ hazırlar. İnsanlar da sevmek için kendi ağlarını hazırlarlar... Sabırla kendi hayatlarını, kişiliklerini, iktidar alanlarını kurarlar ve sevmeyi beklerler. Ağlarını özenle hazırlamışlardır, sabırla bu ağa takılacak yani kendilerini sevecek insanları beklerler. Şüphesiz sık sık başkalarının ağlarına da yakalanırlar, tıpkı benim gibi... Yıllarca hep başkalarının ağlarına yakalandım kaldım. Onları çok sevdim, verebileceğim her şeyi vermeye çalıştım ama hiçbirini kendi ağlarımda göremedim... Sonunda bir gün karar verip sadece beklemeye karar verdim, hiç kimse bu ağa takılamasa bile kimbilir biri yardım edip sırf benim için ağıma birini bırakabilirdi... Ama olmadı.

Fakat insanların ağlarına yakalandığım için hiç pişman değilim. Çünkü ben hep bekleyen, beklemesini bilen insanların ağına yakalanmayı tercih ettim. Örümceğin o büyük meziyetine sahip herkesi severim ben. Yani onlar sizi hiç çağırmazlar, yem bırakmazlar ama ağlarına girdiğiniz andan itibaren artık onların olursunuz. Kesinlikle sizi görmemezlikten gelmezler, size değer verirler.

Fakat sonra anladım ki ben av değil avcı olmak, yani örümcek olmak istiyorum. İşte bu nedenle biraz içime kapandım, insanlardan uzaklaştım. Yıllardır ben de ağıma düşecek birini bekliyorum doktor bey. Yani metaforik olarak. Ama galiba bu arada örümceklere olan sevgimi biraz ileri götürdüm ve sonunda beni buraya getirdiler. Anlatmışlardır, önce temizlikçi kadınlar eve girmeyi reddettiler. Evin her tarafını kaplamış örümcek ağlarını onlara parçalamıyordum çünkü. Örümcekleri beslememden de rahatsız oluyorlardı galiba. Sonra komşular polise şikayet etmişler, ardından olanlar oldu. Beni buraya sizin karşınıza getirdiler. Sizi sevdim, beni dinliyorsunuz. Sanki yanlış anlamayın ama sessizliğiniz bana ağa takılmış bir sineği hatırlatıyor aslında. Lütfen tedirgin olmayın, ben deli değilim. Bunu siz de yakında anlayacaksınız. Kedi, köpek, kuş, balık hatta evinde yılan besleyen insanlara deli deniyor mu? Şu halde kim bana örümcek beslediğim için deli diyebilir ki?

Kuzey Batı Devlet Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Video Arşivinden

DOKTORUN NOTU: Hastanın tek sorunu örümceklere karşı duyduğu hastalıklı ilgi ve sevgi değildi. İnsanlardan da tümüyle kopmuş ve evine kapanmıştı. Ama bir doktor olarak onunla ilişki kurmak çok kolaydı; iletişime açık, konuşmayı seven ve karşısındakini dikkatle dinleyen biriydi. Ama örümcek ağı tam bir sabit fikir haline gelmişti onun için. "Peki doktor bey haklısınız ama lütfen kabul edin, siz de bütün hayatınızı bir ağ örmekle geçirmediniz mi?" diye başlıyor ve bütün hayatı ağ metaforuyla açıklıyordu. Bu açıklamaları sırasında ona müdahale etmek ve bunun sadece bir metafor olduğunu söylemek kolaydı. "Haklısınız" diyordu, "bu sadece bir metafor, ben de aksini iddia etmiyorum zaten." Sonuçta onu insanlardan uzak, müstakil bir evde yaşamaya ikna edebildim. Kurulu ikna etmek ise hiç güç olmadı, zaten hepsi de onun hastaneden bir an önce çıkmasından yanaydı. Karar oybirliğiyle alındı... Hasta kurul karşısında o kadar zeki, esprili ve seviyeli cevaplar verdi ki kimse onun hastanede bir gün daha kalmasını istemedi. Fakat üç yıl sonra tüm ülke bizim örümcek adamı tanıdı. Onu, banliyödeki evinin bahçesinde bir kadının kanını emmeye çalışırken yakalamışlardı. Çok şükür kadına bir şey olmamış, örümcek adamımız eyleminin ilk anlarında komşular tarafından kısıvrak yakalanmıştı.

2.

Evet, doktor bey. Eminim beni serbest bıraktığınız için kendinizden nefret ediyorsunuz. O yaşlı kadının kanını emmeye çalıştığım için herkesin de benden nefret ettiğine eminim. Ama inanın o bahçeme girip ağacın altında otların orada uyumaya başladığında bütün hayatım boyunca o anı beklediğimi hissettim ve kendimi tutamadım. Benim artık o büyük ana

Sanırım artık
mutlu ölebilirim.
Belki bir
örümcek
olamadım, onun
o soylu ruhuna
henüz
yakınlaşamadım
ama en azından
Kuzey Batı
Devlet
Hastanesi'ndeki
herkes, hatta
ülkedeki birçok
insan benim
örümcek olmak
isteyen bir adam
olduğumu biliyor
ve bu da beni
rahatlatıyor.
Özellikle de şu
mengene, ona
bayılıyorum.
Diğer insanlara
benzemediğimi,
onlardan çok
farklı biri
olduğumu
kanıtlıyor bu...
Ölene kadar
buradan
ayrılmayı
düşünmüyorum.

ulaşmam, yani örümcek olmam için tek bir adım atmam yetiyordu. Gittim ve dişlerimi boğazına geçirdim, niyetim sadece birkaç parça kan emmekti doktor bey. Kesinlikle onu öldürmek değil. Biliyorum beni buradan artık kolay kolay bırakmayacaksınız. Ama inanın hiç pişman değilim. Çok kısa bir süreliğine de olsa kendimi örümcek gibi hissettim ya bu bana yeter... Asıl sizin işiniz çok zor, deli olmayan bir adamı burada tuttuğunuzu bile bile yaşayacaksınız. Hoş, özgür olmak isteyen de yok artık. Ama size tavsiyem bundan sonra çenemi demir bir mengeneyle kapatmanız. Bundan sonra kendimi tutabileceğimi pek sanmıyorum. Bu büyük zevki bir kez tattım, bundan sonra bulacağım her fırsatta da bunu tatmak istiyorum. Örümcek olabilmenin, kendimi örümcek gibi hissetmenin zevkini size anlatamam doktor bey...

Kuzey Batı Devlet Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Video Arşivinden

DOKTORUN NOTU: Örümcek adamımız, çenesindeki demir mengenerle yaşayıp gidiyor. Bugüne kadar belirli aralıklarla yaptığımız her konuşmada bulunduğu ilk fırsatta örümcekleşmek isteğinin henüz önüne geçemediğini söylüyor. Bunun dışında son derece zararsız bir hasta. Örümceklerle ilgili bulunduğu her şeyi okuyor, getirttiği her video kaseti defalarca seyrediyor, bize de seyrettiriyor. Sanırım bütün servetini bu uğurda harcamaya kararlı. Serbest olduğu saatlerde hastanenin arka bahçesinde saatlerce örümcekleri izliyor ve zaman zaman da onları besliyor. Son konuşmalarımızdan birinde hayatının en mutlu yıllarını bu hastanede geçirdiğini söyledi bana.

3.

Sanırım artık mutlu ölebilirim. Belki bir örümcek olamadım, onun o soylu ruhuna henüz yakınlaşamadım ama en azından Kuzey Batı Devlet Hastanesi'ndeki herkes, hatta ülkedeki birçok insan benim örümcek olmak isteyen bir adam olduğumu biliyor ve bu da beni rahatlatıyor. Özellikle de şu mengene, ona bayılıyorum. Diğer insanlara benzemediğimi, onlardan çok farklı biri olduğumu kanıtlıyor bu... Ölene kadar buradan ayrılmayı düşünmüyorum. Bırakırsanız örümcek olacağım, oysa şimdi sadece örümcek olmak isteyen bir adamım. Tercih sizin. Her koşulda ben kazanacağım. Biliyor musunuz doktor bey, neyi keşfettim. Meğer örümcek olmak istemek, örümcek olmaktan çok daha güzel bir şeymiş. Hele bir de bana Örümcek Adam demiyor musunuz, işte buna bayılıyorum.

Kuzey Batı Devlet Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Video Arşivinden

DOKTORUN NOTU: Sırf merakımdan, o yaşlı kadını buldum ve sıkıştırarak gerçeği öğrendim. Örümcek adam bahçesinde uyusun diye para vermiş ona... Gelip bunu Kurul'a açıkladım. Bir karar veremedik. Başkan, "İyi de dışarıda bir kez daha birinin boğazına dişlerini geçirmeyeceğinin garantisini kim verebilir ki? Adam açık açık bunu yapmak istediğini söylüyor. Onu nasıl bırakabiliriz ki?" dedi. Hiçbirimiz bir cevap veremedik. Ailesi sık sık hastaneye bağış da yapıyor. En iyisi onu burada tutmak galiba...

↓

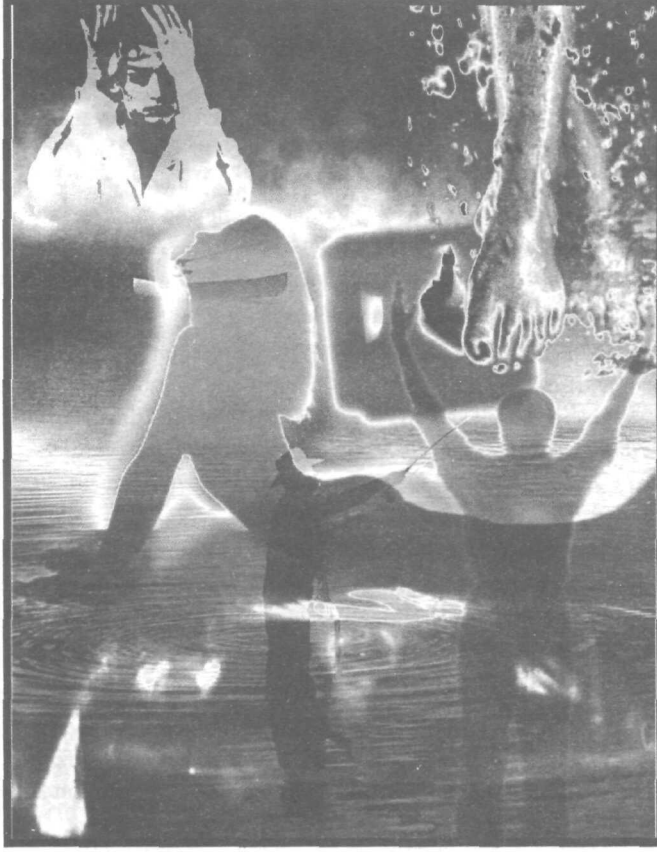
Bütün mal
varlığını; biraz
özlemi,
tedbirsizliklerimi
ve gözlerini
anımsamadığım
bir bakışı yarımına
alarak,
uzaklaşmaya
böylece karar
verdim.
Haberlerin
sonunu veren o
dingin kadın
sesine ve
denizlerin
açıklarda mutedil
çalkantılı
oluşuna güvenip,
uzaklardaki o
küçük kıyıya
yerleştim...

Hazır sırası gelmişken; gökyüzünü paylaşabileceğim birileri çağırıyordu beni. "Suna huylu" bir başkaldırı istiyordum. Uzun parmaklı, güzel tırnaklı, ağzı papatya kokan birisi olmalıydı. Bıkıp usanmadan önsözlerini karalıyordum tutanakların. Kentteki bütün filmlere ucuz kadın parfümü yayılmıştı. Kilden adamlara şeytan uçurtmaları yapıp yaprakları boyadığım bir süre, "Esas oğlan" filmin henüz başında öldü. Çok kırıldım...

Bütün mal varlığımı; biraz özlemi, tedbirsizliklerimi ve gözlerini anımsamadığım bir bakışı yanıma alarak, uzaklaşmaya böylece karar verdim. Haberlerin sonunu veren o dingin kadın sesine ve denizlerin açıklarda mutedil çalkantılı oluşuna güvenip, uzaklardaki o küçük kıyıya yerleştim...

Ona ikinci rastlamam da o ölgün sahilde oldu. Akşamdan kalma şarkılar deniz yüzeyinde yakamoz yapıyorlardı. Çok uzakta, karşı kıyılarda bir yerde sıralanmış, henüz sönmemiş ışıklar vardı. Sabahın ilk noktaları kızıl saçlarının uç kısmında belli belirsiz patlamalar yaratıyordu. Hüzünlü ışık, daha çok da yıldız sızan pencerelerden dramatik bir soğuk kaçıyordu beyazlığına... Küçük ellerinle denizden kumlara serilen deniz yıldızlarını toplayarak yeniden denize attığını gördüm. Deniz yıldızlarını sadece birkaç gün daha fazla yaşatmak için giriştiği, bu övgüsel eylem sırasında beni farketti. Sonra birden; bu ilk karşılaşmamızda, ürkek, gözlerime bakıp kaçtı. Onu, ilkinde olduğu gibi uzaktan sevmediğime pişman olmuşum. Bir süre görünür diye bekledim. Kaçarken unuttuğu son deniz yıldızını suya bırakırken bir daha görünmesi için ne yapabileceğimi de düşünüyordum. Elbiselerimi çıkarıp denize atladım. Deniz, umutsuz ve çilekeş bir aşk kadar soğuktu. Sadece kaçtığı yere doğru biraz yüzdüm.

Günlerce onu bekledikten sonra, birgün en olmayan düşlerdeki "masal kahramanı" gibi ortaya çıktı. Rastlantı mıydı? Sanmıyorum... Bana doğru yüzdü uzun saçları, tasvirlerdeki gibi her iki göğsünde kapatıyordu. Benden başka kimsenin sahilde bulunmadığına emin olduktan sonra yaklaştı. Ay ışığı beyazlığını daha da berraklaştırdı. Deniz üzerine yerleştirdiğim, küçük, şeffaf birbirlerine ince iplerle tutturulmuş topların içerisindeki birkaç mum sönmüştü. Yarı belime kadar suyun içerisine girip, onları yeniden yaktım. Sadece tedirgin oldu ama bu kez kaçmadı. Göğüslerini kapatan saçlarını önemsemeden suya daldı. Bu ince, çevik hareketi, yeryüzünün bütün bekaretini bedeninde topladı. Diplere inerken, ayışığı pullarına keşfedilmemiş renkler kattı. Yüzeyle, yeşil, toprak rengi, mor erguvan harelere kaldı. Harelere genişledikçe renkler de değişti. Yeniden yüzeyle çıktığında, kapanmış avuçlarını, ellerime deşirdi. Ellerimi ona teslim ettim. Birden, çarçabuk, sınıksız yumruklarını gevşeterek bir dolu deniz kabuğunu avuçlarıma içerisine kaydirdi. Saçlarının deniz, ruhunun akşam üstü koktuğunu ayırımsadım. Uzun uzun gözlerine baktım. Göğsünün içindeki camdan durgunluk, peri saydamlığındaydı. Göğsüm titredi ve bu titreme hiç geçmedi. Gözleri aynı anda hem kederli, hem de mutlu olmayı başarıyordu. Çok çabuk ve gözlerini kaçırmadan bir kez daha suya girdi... Bu kez geri geleceğinden emin olarak kumlara çıktım. Saçlarındaki deniz,

Nihal Aylar

Her şey onunla
sürdü. Saçlarını
kokladım
yumuşaklığına
dokunup, narin
ellerini
seyrettim.
Güldüğünde
gamze
çukurlarına
geçiveren, ılık
mevsimlere
uzandım.

benim gibi kör olmaktan çok korkardı.

Her şey onunla sürdü. Saçlarını kokladım yumuşaklığına dokunup, narin ellerini seyrettim. Güldüğünde gamze çukurlarına geçiveren, ılık mevsimlere uzandım. Uzun bir aşkı, çabuk, yakın, kusursuz ve parçalanmamış duyumsadık birlikte. Bütün yıldız kaymalarını, dalga seslerini, rüzgârın ağırlığını, aynı kapta damıtıp tek bir koyda ağıladık.

Bana kenti ve bütün kentli tehlikeleri unutturuyordu. O bunun, benim ve bu kırılğan sahilin sonu oldu... O bile sınırlı içgüdüleriyle, yakın tehlikeleri seziyordu. Ben, benden başka birilerinin de onu bulabileceğini hiç düşünmedim ya da düşünmek istemedim suçluydum... İşte bir gün bu yüzden, Ay ve av tanrısı "Diana"nın bizi koruyamadığı bir sırada kentli adamların tuzaklarına gafil avlandık. Onu birkaç balıkçı gördü. Sonra hiç süre geçmeden kudurmuş gibi diğerleri geldiler. Bütün çabalarım rağmen onu ince ağlardan kurtaramadım. Kuzguni ağların içinde çırpanan bedenini sarıp sarmalamadan ve itinasız dışarı

ruhundaki akşamüstü kokusu bedenime sindi. Her seferinde onu bekliyecektim...

Dostluğumuz yaralı bir gümüş balığı sayesinde pekişti. Karaya vuran yaralı bir gümüş balığını, yarısına kadar suyla doldurduğum, sıradan bir şişeye koyup, ileriye, onun çıkabileceği yere doğru fırlattım. Geri geldiğinde, ilkinden daha uzun ve memnun suratıma baktı, Suratını, daha önceki karşılaşmamızdan daha ayrıntılı ve güzel buldum. Ona emanet olduğumu hissettim. Islak elimi kaldırıp hafifçe burnunun kenarına dokundum. Gözleri, bakışları, edindiği bu yıpranmamış masumiyet dağarcığımdaki bütün mutsuzlukları siliyordu. Kendimi ona bıraktım...

Zaman böylece durdu. Günlerin ismi, ayların uzunluğu, hatta yıllar silinmişti. Akşamları, güneş battıktan hemen sonra gelip, sabahın ilk ışıklarına kadar yanımda kalıyordu. Saatlerce gözlerine bakıp, geceler boyu, fırsat buldukça da gündüzleri geniş zamanlı hikâyeler anlatıyor şiirler sunuyordum. O konuşmayı hiç bilmiyordu. Konuşmamız gözlerimizdi. Bu yüzden sanırım o da

Hazır sırası
gelmişken,
gökyüzünü
paylaşabileceğim
birileri
çağırıyordu beni.
"Suna huylu" bir
başkaldırı
istiyordum. Uzun
parmaklı, güzel
tırnaklı, ağzı
papatya kokan
birisi olmalıydı.
Bıkıp usanmadan
önsözlerini
karalıyordum
tutanakların.
Kentteki bütün
filmlere ucuz
kadın parfümü
yayılmıştı. Kilden
adamlara şeytan
uçurtmaları
yapıp, yaprakları
boyadığım bir
sıra, "Esas oğlan"
filmin henüz
başında öldü.
Çok kırıldım...

çıkardılar. Onu götürmelerine engel olamadım. Onun çok fazla dışarı çıkmasını sağlamak benim suçum olmuştu. Kendimi affetmedim... Umutsuz gece üşümelerine sıvazlandım.

Onu aylar sonra, permali saçları, boyalı tırnakları ve makyajlı suratıyla bir klipte gördüm. Bütün bu yapıştırılmış şatafatına rağmen, gözleri mutsuz ve derin bakıyordu. Engellemek için çok uğraştım ama yinede onu, o mutsuz kılığıyla, müzik kliplerinde reklam filmlerinde oynattılar. Hatta çıldırmış bir çorap firması onunla birkaç yıllık bir sözleşme bile imzaladı. Oysa o bu iklimlere, bu hava koşullarına, içi boş süslere ait değildi. Olasılık fazla yaşamiyacaktı. Seçeneğiye yoktu. Bense kahroluyordum.... Uzun bir süre geçti.

Bir gün, onu bu kez bir fuarda, içerisinde halojen bir ışık yanan dev bir fanusta gördüm. Etrafında soğuk, meraklı, rahatsız edici bir kalabalık vardı. Ölü gibi bakan ve hâlâ yalvaran gözlerinin altındaki boyalar, yanaklarının üst kısmına kadar yayılmıştı. Ağlamanın evrensel olduğunu anımsadım. Bundan sonraysa ona bakmadım. Arkamı döndüğümde şiddetli bir kırılma sesi duydum. Ters bir kuyruk darbesiyle büyük cam fanusu kırdığını anladım. O yerde yatan kimsesiz halini görmemek için kaçtım... Boğazıma cam kırıkları dolmuştu.

Hazır sırası gelmişken, gökyüzünü paylaşabileceğim birileri çağırıyordu beni. "Suna huylu" bir başkaldırı istiyordum. Uzun parmaklı, güzel tırnaklı, ağzı papatya kokan birisi olmalıydı. Bıkıp usanmadan önsözlerini karalıyordum tutanakların. Kentteki bütün filmlere ucuz kadın parfümü yayılmıştı. Kilden adamlara şeytan uçurtmaları yapıp, yaprakları boyadığım bir sıra, "Esas oğlan" filmin henüz başında öldü. Çok kırıldım...

Bütün mal varlığımı; biraz özlemi, tedbirsizliklerimi ve gözlerini anımsamadığım bir bakışı yanıma alarak, uzaklaşmaya böylece karar verdim. Haberlerin sonunu dinlemeden ve denizlerin mutedil çalkantılı olup olmadığını önemsemeyerek uzaktaki o kıyıya geri döndüm....

Buluştuğumuz yere, tahtadan iptidai bir iskele yapılmıştı. Ayağıma bir bir taş bağlayıp kendimi ona fırlattım. Son gördüğüm iskelenin hemen yanına açılmış, bir balık restoranının mor ışıklı reklam neonuydu. "DENİZ KIZI" Bundan sonra gözlerim kör oldu. Kumların üzerine doğru kahredici bir anason kokusu yayıldı..

Öylesine büyüü şeyleri ki adlar, bu adları verdiğiniz şey her neyse kaskatı kesilir, donar kalırdı. Böylece kolaylıkla onu tutar, bulunduğu yerden alır, evirir çevirir, şeklini değiştirir, böler, parçalar, oyunlar oynar, istediğiniz yere koyar, beğenmezseniz fırlatır atardınız. Artık sonsuza kadar, görmek istediğiniz biçimde size ait bir şey olarak var olurdu ad verdiğiniz şey.

Herşey basit bir 'ad verme' olarak başladı:

'O her kır hayvanını, ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı; ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi; ve adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlukun adı o oldu.'

Öylesine büyüü şeyleri ki adlar, bu adları verdiğiniz şey her neyse kaskatı kesilir, donar kalırdı. Böylece kolaylıkla onu tutar, bulunduğu yerden alır, evirir çevirir, şeklini değiştirir, böler, parçalar, oyunlar oynar, istediğiniz yere koyar, beğenmezseniz fırlatır atardınız. Artık sonsuza kadar, görmek istediğiniz biçimde size ait bir şey olarak var olurdu ad verdiğiniz şey. İşte onun da bu büyüü oyun karşısında zevkten başı döner, sarhoş olur ve bu zevki sürdürmek için verdiği 'ad'a da ad verir, sonra ona da ad verir, elindeki tüm bu adları birbiriyle ilişkilendirir, kafasına göre benzerlikler, karşıtlıklar kurar, onları sınıflandırır ve bu sınıflandırdıklarına da ad verir ve bu böyle sürüp giderdi. Doymak bilmeyen zevk açlığını giderecek öyle çok şey vardı ki etrafında tükenmesi mümkün görünmüyordu. Zaten o da doymak istemiyordu, hep başını döndüren bu zevk aleminde kalmak istiyordu. Durmadan yeni adlar üretmesi gerekiyordu ve bu konuda hiç sıkıntı çekmiyordu.

Tabii zaman zaman verdiği adları unuttuğu da oluyordu. O zaman biraz sinirleniyordu da. Çünkü etrafta daha oynayacak bin türlü şey varken, adını unuttuğu şeye yeniden dönmesi kurduğu oyunu bozuyor, sahip olduklarının sayısını artırmamasını engelliyordu. Dahası adını unuttuğu şeyin ad büyüü bozuluyor, katılığı birdenbire gidiyor, kayganlaşıyor, ele alınmaz, oynanmaz birşey oluveriyor, ad verilmeden önceki haline dönüyordu ama onu yılmıyordu. Yine de bir süre sonra adlar öylesine çoğalmışlardı ki bazıları aklından kayboluveriyor, bir daha da gelmiyorlardı. Aldığı haz da bu korkunç durum yüzünden yavaş yavaş yitip gidiyordu. Dönüp dolaşıp aynı şeylere adlar vermek zorunda kalıyor, hem onunla önceden ilişkilendirdiklerine de yeniden ad vermesi gerekiyor ve bu durum ilerledikçe inanılmaz bir yorgunluk sarıyordu vücudunu. Ad büyüüsüyle görmek istediği biçimde katılaştırdığı şeylerin sayısı azalmaya bile başlamıştı. Sahip oldukları elinden gidiyordu. Tek başına altından kalkılacak gibi bir iş değildi bu.

Tam bir karabasan içine girmişti ki birdenbire o geldi. Nereden geldiği belli değildi ama henüz adı verilmemiş bir yerden geldiği aşikârdı. Çünkü şekli şemalı bozuktu. İlk iş bu şeye ad vererek 'Öteki' dedi ve ona bir şekil kazandırdı. Böylece Öteki'ni 'ad büyüü dünyasına' konuk ediverdi, ne de olsa bu büyüü dünyanın ev sahibi ve tek hâkimi kendisiydi. Ama bu konuk hiç de büyüünün kaskatı yapma özelliğinden etkilenmiş benzemiyordu. Büyünün etkisine girmesine rağmen tuhaf bir biçimde büyüyle beraber hareket etme yeteneğine de sahipti. Adlar arasında dolaşan onları evirip çeviriyor hatta yerlerini değiştirip, onun düzenini şaşırtıyordu. Böylece, Öteki'yle benzer bir yanının olduğunu keşfetti. Öteki'ni konuk etmekle, adların aklından kaybolmasından da kötü bir durumun başına geldiğine üzülürken, birden parlak bir fikir olarak Öteki'ni, adların kaybolması sorununu çözmede kendine yardımcı yapmaya karar verdi. O zaman içi rahatlamış bir vaziyette Öteki'ne yakın hissetti kendini. Ne var ki Öteki'yle anlaşmak pek de kolay değildi, çünkü verdiği adların büyüüne kapılmış olduğundan sürekli bu adlarla konuşmaya başlamıştı ve ad vermeye başlamadan önce nasıl konuştuğunu ya da ne yapıyor olduğunu unutmuştu. Artık yapması gereken Öteki'ne de adları öğretmekti. Başta canını sıkan bu durum, zaman ilerledikçe, unuttuklarını Öteki'nin hatırlıyor olmasıyla eğlenceli bir hal aldı, ama, Öteki'ni bu hatırlama yeteneğinden dolayı kiskandırdığı da oluyordu. Ya unuttuklarına, Öteki kafasına göre adlar verir de şeyleri başka büyüü biçimlerde dondurursa halî ne olurdu. Onca zaman özenle kurduğu düzeni altüst olurdu sonra. O zaman büyüünün etkisi tersine döner düşünemez ad veremez hale bile gelebilirdi. Bu yüzden Öteki'ni hoş tutması gerekiyordu. Yine de Öteki'ne öyle bir öğretmişti ki nasıl ad verileceğini, Öteki de şeyleri onun gibi görmeye,

onun gibi düşünerek yeni adlar türetmeye başlamıştı. Böylece kontrol yine kendisinde kalıyordu ve Ötekiyle birlikte oyunu daha kolay sürdürüyorlardı. Büyünün gücü ikisini de sarmıştı ve yine o hoş sarhoşluk dolaşıyordu havada.

Derken bir gün Öteki gitti ve uzun bir süre de görünmedi. Geri geldiğindeyse onun için sıkıcı günler yine başlayacaktı, çünkü Öteki, yanında 'Ötekiler' getirmişti. Artık kontrolü elden bırakmamak için verdiği adları tüm Ötekilere ezberletiyor, nasıl ad verileceğini onlara da öğretiyordu. Kısa zamanda Ötekiler de her şeye ad vermeye başladılar. Adların büyüü dünyasına kapılanlar çoğaldıkça, onun işi hafiflemeye, verilen adlardan ve sahip olduklarının artışından duyduğu zevk de artmaya başladı. Şimdi o ve Öteki değişik heyecanlar peşinde koşabilirlerdi. Böylece duygularına ve düşlerine de ad verme işine giriştiler. Ne var ki bunlar çok kaygan şeylerdi ve ad büyüüyle kaskatı kesilip, şekillendirilseler bile en ufak bir çatlaktan sızıntı yapabiliyorlardı. Bu yüzden çok dikkatli olmaları gerekiyordu. Duygu ve düşlere verdikleri adlara yedek adlar da verdiler ki sızıntı yapanın içi yeniden kolayca doldurulabilirdi. Yine de en zorlandıkları iş buydu. Sonunda zahmetlerinin karşılığında duygu adları ve düş adları için güzel bir yöntem oluşturular ve özenle adlar verdiler onlara. Artık hepsi kendisinin istediği biçimlerde dondurulabiliyordu. Sonra karşısına geçip uzun uzun seyrettiler onları. Ad büyüüyle yaşamak ne müthiş bir şeydi. Ötekiler arasından bazılarına da yeni yöntemlerini öğrettiler coşkuyla. Başta biraz zorlandılar, çünkü aynı duyguyu ya da düşü Ötekilere anlatmak için onlarla ilintili yeni adlar da bulmak gerekiyordu. Ama ad verme konusunda maharetleri artmış olduğundan kısa zamanda bu sorunu da çözdüler.

Gel zaman git zaman Ötekiler yeni Ötekileri, adlar yeni adları getirdi durdu. Ad büyüüne kapılanlar bu büyüü dünyadan çıkmak istemediler ve onlarla birlikte adlar çoğaldı, hepsi içiçe geçti. Bir ad öteki adı doğurdu, o da bir başkasını ve o da daha bir başkasını. Zaman geçtikçe hepsi büyüü adlarla öyle içiçe girmişlerdi ki artık adı verilmiş hiç bir şeyi tanımaz, görmez olmuşlar, bu yüzden bu dünyaya nereden geldiklerini, şeylerin ve kendilerinin adlardan önce nasıl olduklarını bilemez hale gelmişler, sonra da 'düş adları'ndan yararlanarak, bu göremedikleri, bilemediklerini de büyü dünyası içinde tanımlamaya, adlandırmaya başlamışlardı. Bundan sonra, büyü dünyasında olmayanları da kurgulama geleneği başladı, böylece olanlar olmayanlarla karışıp, birbirlerinin içine girdi, yeni biçimlere bürünerek varedildi. Olan ancak olmayanla, olmayan da ancak olanla kendi şeklini kazanıyordu.

Yine de ortada, anlamak ne mümkün, bir garip hal vardı. Adların ilk sıra düzenini tasarlamış olduğundan kendini ad dünyasının hâkimi sanarak ve kontrolün hep elinde olduğu düşüncesiyle göğsünü kabartarak ortalıkta gezinirken, adların birbirini nasıl doğurduğu konusunda küçük bir noktayı gözünden kaçırmıştı. O, adların, alt ve üst katmanlarıyla ne kadar çoğalırlarsa çoğalsınlar özünde ilk düzeni koruyan, değişmez bir yönde gittiklerisanadursun, dikkatsizlik bu ya, daha işin başında şeylere kafasına göre ad verirken, büyüün içinde kendini göstermeden her adın içine sızan bir musibetin var olduğunun farkına varamamıştı. İşte bu şey nihai bir şekli olmadığı için önceleri sızdığı adın şekline bürünüp kendini gizlemiş, sonradan adların şekilleri içinde oynamaya, kıpraşmaya, derken adların ilk hallerini bozmaya başlamıştı. Dahası adlar çoğaldıkça, adların adları doğurması da, bunların içiçe girmesi, karıştıkları, benzerlerini yaratması da yine bu şeyin oynaklığının maharetiydi. Şekilden şekile giren, ne olduğu belirsiz bu uğursuz şey, onun değişmez sandığı düzeninin altından girip üstünden çıkmaya, ilk düzeni karıştırmaya, adlar dünyasının uzlaşmalı birlikteliğini bozmaya çoktan başlamıştı bile. Bu oynak şey yüzünden şekilleri durmadan değişmeye başlayan adlar, büyü dünyasında yaşayanların her birinin elinde başka başka görünür ve bu görüntünün çağrıştırdığı adlarla daha da başka biçimlere bürünür olmuşlardı. Bir zaman sonra kimse kimseyle anlaşamaz hale geldi. Birisi eline aldığı adların gördüğü şeklinin doğru olduğunu söylerken, ötekisi kıpraşan bu şey yüzünden aynı adları farklı görüyor kendi gördüğü biçiminin asıl olduğuna yemin ediyordu. Derken herkes kendi gördüğü biçimden yeni adlar türetmeye, bunları öyle bilmeye başladı. Ötekiler de onun gibi büyüyle beraber hareket edebiliyorlardı ve zaman içinde ad verme maharetleri de artmıştı. Dahası ahali kendi kendilerini ve birbirlerini de onun onlara verdiği adlardan ayırmaya, adların içinde gizlenen bu oynak musibetin onlara gösterdiği şekillerle görmeye başladı. Herhangi bir adla, bu adın verildiği şey arasında olduğuna inanılan, ama gerçekte olmayan dolaysız bağ kopmuş, artık birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Adlar dünyasını bir kargaşadır aldı yürüdü.

Gel zaman git zaman Ötekiler yeni Ötekileri, adlar yeni adları getirdi durdu. Ad büyüüne kapılanlar bu büyüü dünyadan çıkmak istemediler ve onlarla birlikte adlar çoğaldı, hepsi içiçe geçti. Bir ad öteki adı doğurdu, o da bir başkasını ve o da daha bir başkasını.

Sonra ne mi
oldu? Adlar adlar
için varolmaya
başladı. Adlar
olmadan bir şey
düşünülemiyor,
yapılamıyor, bir
yerden bir yere
gidilemiyordu.
Kimse adlar
kurgusunun
dünyasından
dışarı
çıkamıyordu
çünkü bu
dünyanın dışı da
yine adlarla
varedilmişti. Hep
adlarla
görecekler,
kendilerini
onların
kurgusunda
görünür
kılacaklardı. O
yüzden de
herbiri,
bulduğunu
sandığı nihai
adına sıkı sıkı
sarıldı. Sonra da
'ad'ın ve
'anlam'ın
tanımını yine
adlarla yaptılar.

Bu arada durumun ciddiyetini, herkes onu farklı adla tanımlar olduktan çok sonra farkedip o zamana kadar her şeye ad verip de kendine ad vermemiş olduğunu, kendini Öteki'yle ve verdiği adlarla arasında koyduğu ayırımı sayesinde varedtiğini, Öteki ve adlar olmasa hiç bir şekli şemali olamayacağını anlayıp ağır bir sıkıntı içine düşmüştü. Bu da yetmiyormuş gibi, o ana kadar ad verilen bütün şeylerin şekillerini üzerinde taşıdığını görüp, onmaz bir yeise kapılmıştı. Bundan kurtularak adlar üzerindeki kontrolünü yeniden sağlamanın ve kendi şeklini bulmanın, kendine vereceği 'yeg,ne ad' ile mümkün olacağı düşüncesine vardı. Ancak kendine bir ad vermeye kalkıştığında ise, işte o uğursuz şey her neyse, onun oyununa geldi. Artık kendi de bu büyüdü dünyanın adlarıyla içiçe girmiş olduğundan, kendine her bulduğu ad bir başkasıyla, o da daha bir başkasıyla ve o da daha daha bir başkasıyla sonsuz bir biçimde içiçe girdiğinden, hangi adı kaldırırsa altında bir diğennin izine rastlıyor, bu izlerin de bir çok başka ad izlerinin izi olduğunu görüyor, dahası bütün bunların her defasında o uğursuz şey yüzünden bambaşka şekillere girmiş olduğuna tanık oluyor ve 'yeg,ne ad'ına bir türlü ulaşamıyordu. Büyüyü bozmak için tüm adları unutmak istedi, lakin zevk dolu bir oyun olarak tasarladığı ve büyüüne kapılıp gitmemenin elde olmadığı bu adlardan kurtulmak da elde değildi. Adlarla örülen dünyada 'nihai ad'a varamıyordu ki büyüü bozabilirdi.

İşte bir umut diyerek, herkesi biraraya toplayıp, adların içinde kıpraşık durduğu bilindiği halde, görünmediği için yakalanıp dondurulamayan bu gizli şeye, aranması kolay olsun diye 'anlam' adını verdiğini ve herkesin, adlar içinde bu musibetin izini sürerek, nihai olanı ve bunun değişmez anlamını bulup ancak böylece yeniden huzura kavuşabileceklerini anlattı. Bu kargaşa içinde derdini ne kadar anlatabildi bilinmez ama adlar dünyasında çoktan her şeyi birbirlerinden farklı şekillerde görmeye başlamış olan ahali her adın içinde o nihai anlamı arayıp durdu ve her biri onu başka bir şekilde buldu. Anlamlar bir türlü adlarla özdeş kılınamıyordu. Bu karmaşada birbirini doğuran inanılmaz adlar arasında canhıraş çabalarla aradığı kendi izini bulamadı ve yavaş yavaş görünmez oldu. Artık kimse ne kendini, ne bir başkasını, ne adlar dünyasını, ne de ad ağlarının dışında kalan dünyayı anlayamıyor, herkes her şeye kendine göre bir anlam veriyordu. Bu anlamlar, etrafı aynalarla çevrili bir odada iç içe geçerek sonsuza kadar uzayıp giden, ama her seferinde bir başka biçimde görünen hayaller gibi iç içe geçmiş şekilde uçuşup duruyordu. Bunlardan hangisi o peşinde koşulan nihai anlamdı? Hangisi merkeze konulacak olandı, ve bir merkez var mıydı? Katlanarak büyüyen ve büyüdükçe bulanıklaşan bir karmaşadır aldı yürüdü.

Sonra ne mi oldu? Adlar adlar için varolmaya başladı. Adlar olmadan bir şey düşünülemiyor, yapılamıyor, bir yerden bir yere gidilemiyordu. Kimse adlar kurgusunun dünyasından dışarı çıkamıyordu çünkü bu dünyanın dışı da yine adlarla varedilmişti. Hep adlarla görecekler, kendilerini onların kurgusunda görünür kılacaklardı. O yüzden de herbiri, bulduğunu sandığı nihai adına sıkı sıkı sarıldı. Sonra da 'ad'ın ve 'anlam'ın tanımını yine adlarla yaptılar:

'Evrendeki bütün canlı ve cansız varlıkları, duyguları, düşünceleri, durumları, olayları, bunların birbiriyle olan ilişkilerini anlatan sözcük türü: AD!'

'Bir sözcüğün, bir sözün, bir simgenin, bir simgeler sisteminin, bir davranışın ya da bir olgunun belirttiği, anlattığı, çağrıştırdığı şey ya da nesne: ANLAM!'

Böylece adların büyü gücü, göklerin ve yerin ve yeryüzündeki tüm canlıların ve cansızların ve duyguların ve düşüncelerin ve durumların ve olayların ve bunların birbiriyle olan ilişkilerinin ve bunların sonsuz biçimde anlattıklarının ve çağrıştırdıklarının hâkimi oldu.

Şimdilerde onu artık kimse hatırlamıyor. O da kendini hatırlamıyor zaten. H., yanlısaları içinde kendini varedecek yeg,ne adını, nihai anlamını arıyor. Arada bir kendi kendine ağırlar ördüğünden, kurtulamayacağı bir oyuna geldiğinden söz ediyor ve sık sık verdiği adlardan birini mırıldanıyor: 'TUZAK!'

"Kazak dağının
ardındaki
sarayda
otururum ben.
Sultandır babam,
nazlıdır anam.
Halkımız
mutludur,
mutludur
çocuklar.
Tanımayız -
tanımazdım- bir
kapan ustası dört
bir yana
kurmuştur
kapanlarını. O
bizi bilmez, biz
onu. Ama
sayesinde
fareden, tilkiden,
domuzdan
korkmayız.
Ürünümüzün
bereketi bitmek
bilmez. Başka
hangi ülke dört
mevsim şenlik
yaşar ey nazlı elli
usta ?"

Evvel zaman içinde...

Bir bebeğin ağlayışı kadar saf suların dağların tepesinden otların köklerini yalaya yalaya evlerin kapısına indiği o güzel günde, bir yandan kırılğan bir türkü söylüyor bir yandan da adet yerini bulsun diye ninemin beşiğini tıngır mıngır sallıyordum. İşler beni bekliyordu. Mahcup başakların dalgalanışına dadanan tarla fareleri için, tavukların uçamamasının dardını merhametsizce yüzlerine vuran tilkiler için, gün yüzü görmeden ölümün karanlığına merhaba diyen güzel kokulu otların belalı domuzlar için kapanlar hazırlamalıyım. İşte tam da o vakit sevdalardan başka hiç bir şeye açılmamaya yeminli kapımın nazlı nazlı inlediğini duydum. Bir saatim olsaydı hiç düşünmez korkunun kapıyı ne zaman çaldığını hayatıma yazardım. Ninemin uyuduğundan, kapanlarımın sustuğundan emin olup türküyü de el oyması dolabın rafına kaldırdıktan sonra yatağıma saklanmaya karar verdim. Kapıyı açmaya korkuyordum çünkü bu sevda olabilirdi. Kapı nazlı nazlı inlemekten vazgeçmeye korkuyordum çünkü bu sevdandı.

Yorgan bedenimi yormaya, hava ciğerlerime yetmemeye, gün evimi terketmeye başladığında kapı nazı niyazı bir kenara bırakıp acı acı inlemeye başladı. Kuş yüreğimin ona doğru yürümeye korktuğunu anlayınca bir solukta o bana yanaştı. Hiç bir zaman saatleri olmadığı için hayatlarını zamansız yazmış atalarımın kalma bir cesaretle asıldım kapının tokmağına, açtım hayatımın yeni sayfasını. Saatim olsaydı dururdu. Çünkü zaman durmuştu. Kapım bana tuzak kurmuştu. Acıların bir horoz şekerine gömüldüğü an kadar, sıcak bir nefesin elleri ısıttığı an kadar, dededen kalma bir öğüdün yerini bulduğu an kadar, hadi canım bunların hepsi bir yana ayın ondördünün büyüleyiciliği kadar güzel bir kız, gözlerinden süzülen iki damla yaşın buğusunda bana bakıyordu.

"Adım Emanet" dedi. O ses o ağızdan çıkıp geri dönülmeyen yolculuklara demir alınan bir alacakaranlığın hüznü gibi kapımın eşliğine, evime, kulağıma, yüreğime oturdu. Bir ses nasıl bu kadar uzak, bu kadar yakın olabilirdi. "Adım Emanet, ey kapan ustası. Bilirim yabansıdır yabancıya. Bilirim zamansızın yolcuya. Bilirim bir sıkıntıdan öte değilim şu an kapıda. Bu gözyaşları yumuşatmasın yüreğinin nasırını. Eğer salacaksan beni dertli yoluma hemen yap bunu. Yok eğer duyuracaksan sesini, bil ki dönmem geri." Ah bu tokatlar, ah bu laflar. Her bir sözü nakış oldu işledi içime. Bir ses duymayalı, bir sese bir sesle dokunmayalı nice zaman olmuştu. Hele onca zamandan sonra Emanet'in sesiyle uyanmak dünyaya. Ey dertli ninem benim, ne yürek vermişsin torununa ! "Gir" dedim.

O an o gözyaşları kasımpatlara, o hüznün çizgileri gelincik tarlalarına, o acılı ses dere şırıltısına döndü. Kuruyan gözyaşlarındaki tuz, ak çizgiler bırakmıştı yanaklarında. Onları öpmek istedim.

"Kazak dağının ardındaki sarayda otururum ben. Sultandır babam, nazlıdır anam. Halkımız mutludur, mutludur çocuklar. Tanımayız - tanımazdım- bir kapan ustası dört bir yana kurmuştur kapanlarını. O bizi bilmez, biz onu. Ama sayesinde fareden, tilkiden, domuzdan korkmayız. Ürünümüzün bereketi bitmek bilmez. Başka hangi ülke dört mevsim şenlik yaşar ey nazlı elli usta ?"

"Mutluluğunu anlatıp bu yüreğin acısını dağlamaya geldiysen, konuşmana gerek yoktu.

"Yüzün sıkıntıyı
resmediyor,
kimbilir belki de
yüreğın korkuyu.
Eğer, gelmem,
dersen anlayışla
karşılırim. Eğer,
yoluna git dersin
dönüp bakmam
ardıma. Sana
ülkem
insanlarının
karanlığını uzun
uzun anlatıp
yüreğini
dağlamaya, aklını
çelmeye de
niyetim yok.
Ama unut
bakışlarımı, def
et yüreğinden
evimin kokusunu
dersen nefretim
peşini hiç
bırakmaz ey
yalnızlığın
ustası."

Nefes aldığıında kurumuş toprakları yeşertirsin ey Emanet. Gel gör ki o gözyaşları, o hüzün bana bu bereketin kıtlığı, bu sağlığın hastalığı, bu mutluluğun acıya dönüştüğünü anlatır. Neler oldu varlığınla mutlu mutluluk diyarında ?"

"Uzak ormanın içinde bir büyücü yaşar. Gecelerden daha karanlık bakışları ülkemizin üstündedir. Mutluluğumuz, dirliğimiz nefret dolu yüreğine yeni nefretler eklemektedir. Bir süredir ülkemizin üstüne öyle bir dert yolladı ki o gülen yüzlerden, şen seslerden, ateş saçan gözlerden eser kalmadı. Artık ne toprağımızda bereket var ne de rahmimizde. Soyumuz da kuruyor günümüz gibi."

Emanet'in güzelliğinde kaybolan bedenim bir anda kendine geldi: Bu anlattıklarının benimle ne ilgisi olabilirdi ki? Ben ki kapısını sevdalara kapamış, güçsüzün naifliğini güçlünün hainliğine üstün kılacak kapanlar yapmaktan başka bir şey bilmeyen yorgun bir kapan ustasıyım. Ey dedem benim, ne ister bu vakitten sonra sevda benden ? "Ne yapabilirim ki ?" dedim.

Ummanlar kadar büyük bir sıkıntı yüreğimin divanına bağdaş kurup oturmuştu. Çok uzaklardan bir ses gelip yerleşivermişti kulağıma. Dinledim ama ne dediğini duymadım. "Büyücü haber salmıştır ülkeme. Fırtınalar, seller, depremler senin adını fısıldamıştır. Herkes birbirine seni sormuştur. Bir çaresi vardır elbet kök salan mutsuzluğumuzun, o çare yine sendedir. Büyücü seni ister ey sessizliğin ustası..."

İşte o anda dünya başka renge büründü. Falçatam yanımda olsaydı damarlarıma işlerdim korkunun rengini. Korkuyordum. Büyücüyle yüzyüze gelmekten değil, bu evden dışarı çıkmaktan. Emanet'in mutluluğu için savaşmaktan değil, kendimle yüzyüze gelmekten. Her bir kapanı mutluluk saçan kapan ustasını el oyması dolabın rafına kaldırıp kendim olmaktan korkuyordum. Bendeki korkuyu görünce, kirpiklerini parmaklık yapıp gözündeki hüznü yüreğine hapsetti Emanet.

"Yüzün sıkıntıyı resmediyor, kimbilir belki de yüreğın korkuyu. Eğer, gelmem, dersin anlayışla karşılırim. Eğer, yoluna git dersin dönüp bakmam ardıma. Sana ülkem insanlarının karanlığını uzun uzun anlatıp yüreğini dağlamaya, aklını çelmeye de niyetim yok. Ama unut bakışlarımı, def et yüreğinden evimin kokusunu dersin nefretim peşini hiç bırakmaz ey yalnızlığın ustası."

Hiç bir şey diyemedim. Emanet'in gözlerine bakamadım. Bir saatim olsaydı hemen oracıkta hayatımın değirmen taşlarında uflanmaya başladığı anı kağıda dökerdim. Ayağa kalktım. Süslemelerini yapmaya uğraştığım ayı kapanına uzun uzun baktım. Bir daha hiç bir şeye bu kadar uzun bakmamaya karar verdiğimi hissettiğim anda kapıya döndüm. "Gidelim."

Çökmekte olan gecenin alasında Emanet önde ben arkada Uzak ormanlara doğru yürümeye başladık. Ayaklarım bedenimi bilmediği yola sürüklerken yüreğimle beynim duyamayacağım bir sesle konuşuyorlardı. Benim geçtiğimi gören tilkiler kuyruklarını dikip koşturuyor, domuzlar toynaklarıyla yerleri eşeliyor, baykuşlar gözlerini kapayıp görmemeyi tercih ediyor, sincaplar ağaç kovuklarına kaçışıyor. Emanet yıldızdan bir iz bırakarak yolunu aydınlatmaya, aydınlık yolda attığım her adım içimi karartmaya devam ediyordu.

Neden sonra küçük bir kulübenin önünde durduk. Hayalimdeki gibi kasvetli, korkutucu bir yer değildi burası. Soran gözlerle Emanet'e baktım, o da onaylarcasına kapıyı gösterdi.

O an dönebilirdim. Yorganımın altına saklanıp, gün ağarana kadar her şeyi unutmaya çalışırdım. Yemin olsun ki unutturdum da. Unutturdum. Ama sadece bu evi, bu yolculuğu, bu korkuyu unutturdum. Ya sultanların sultanının süttan kesilmemiş enik misali bakışlarını. Ah süttan benim, bu ne cömert bir bellektir böyle !

Kapıyı çaldım. İçeriden o ana ait olmayan bir ses "Gir" dedi. "Kapı açık." Korkuyordum. Av

"Hepimizin içinde bir öteki vardır, bilir misin bunu ey sırrını sınırlarda saklayan kapan ustası. Her gün bir köşesinde gecesini de taşır. Her kadın erkeğini, her insan hayvanını. Bir yerlere sıkıştırırız aslında biz olanı. Bana Öteki'ni vermeni isterim senden. Bereketini, mutluluğunu, neşeni en önemlisi yalnızlığını sana bırakıp içindekini isterim senden."

boyunca en keskin nişancılarıdan kaçmayı başardıktan sonra, kapana yakalanıp sonunu ölmeden gören bir ceylan kadar korkuyordum. Aşkın kasıklarına bıçağını saplamasından korkuyordum.

Uzak ormanın büyücüsü hiç de öyle ninemin masallarda anlattığı gibi dişsiz, uzun tırnaklı, benli, kara cübbeli biri değildi. Aksine edasında bir sabah yeli çocuksuluğu vardı. Kocaman bir kazanın başında kum yığınının iğne ararcasına özenle keçe çeviriyor, dikkatle kazanın içindeki karışımı seyrediyordu. Öylesine düzenli ve temizdi ki evi şaşırdım. Her yerde hayvan şekli verilmiş tahtadan kutular, içlerinde rengârenk sıvılar olan cam şişeler, ağaçların altındaki uyku güzelliğinde bitkilere ev sahipliği yapan toprak saksılar vardı. Başını kaldırmadı büyücü, yüzüne bile bakmadı. Süt kokan ağızından çıkan nefes, çok uzaklarda bir kurdun ulumasına karıştı, eridi gitti.

"Hepimizin içinde bir öteki vardır, bilir misin bunu ey sırrını sınırlarda saklayan kapan ustası. Her gün bir köşesinde gecesini de taşır. Her kadın erkeğini, her insan hayvanını. Bir yerlere sıkıştırırız aslında biz olanı. Bana Öteki'ni vermeni isterim senden. Bereketini, mutluluğunu, neşeni en önemlisi yalnızlığını sana bırakıp içindekini isterim senden." Midem bulanmaya başlamıştı, başım dönüyordu. Yan gözle Emanet'e baktım. Bir köşeye oturmuş yerde uzayıp giden bir çizgiye gözlerini dikmiş bekliyordu. Neyi bekler bilirsen kulağıma fısılda ey maral gözlü anam!

"Neden istersin bunu, neden benden geçip içimdekini istersin."

Büyücü bir an kafasını kazandan kaldırırdı gibi oldu ama bunu bana bakmak için yapmadı. Gidip fil biçiminde oyulmuş bir kutudan kurumuş otlar aldı, kazandaki karışıma kattı. Sanki kazanına sevgisi bir kat daha arttı. Keçesini aşkla daldırdı yeniden kazana. Yüzünü göremiyordum ama atalarım aşkına yemin edebilirdim ki sıcak bir gülümseme yayılmıştı dudaklarına.

"Mutluluğu sevmem sessizliğin ustası. Tıpkı senin gibi. Yoo yoo itiraz etmeyi düşünme bile. Bilirim sen de sevmezsin mutluluğu. Kendini kandırırsın bunca zamandır. Dünyanın en güzel kapanlarını yapıp, Kazak dağının insanlarını mutlu edersin. Kendi mutsuzluğundandır bu. Kendi mutsuzluğunu büyütme için daha da güzelleştirirsin kapanlarını, daha da geliştirirsin sanatını. Yalan diyebilir misin buna ? Diyemezsin ya... İnsanlar mutlu oldukça sevda büyümektedir. Sevdayla dokunduğunda tahtaya daha da görkemli olmaktadır hünerin. Kendi mutsuzluğunu büyütme için verdiği mutluluk beni mutsuz etmektedir ama. Şimdi anladın mı seni neden buraya çağırttığı mı, neden içindekini istediğimi ?"

Ufacıktım. Köyün yakınında şenlik yapılmıştı, bütün çocuklar oraya dolmuştu. Sırayla eşeğe bindiriyorlardı bütün bebeleri. Eşek durmadan acı acı böğürdükçe kahkahalarımız semaya karışıyordu. Bana sıra gelmeden yağmur indirmişti. Ben eşeğe binip kahkahamı göğe savuramadım. Ben ağladım. Gözyaşı göğe savrulmuyor ki...

"Bu günden gayrı, kapanlarına sevgiyi nakşedemeyeceksin ey hüznün ustası. Sevgini aldım, kendi ruhuma yazdım. Kapanların mutsuzluktan kırık dökük olacak. Kazak dağının insanları mutsuzluğunla mutsuz olacak, mutsuzluğun bana mutluluk salacak. Bilirim acıdır bu ama ne yapalım ben bir büyücüyüm. Ama ne yapalım onların mutsuzluğu, acısı, kıtlığı beni mutlu edecek. Bir senin sevda engeldi bana onu da aldım senden. İçindeki benimdir artık. Sevda benimdir."

O vakit bakışlarını kazandan ayırıp gözlerime dikti. O vakit her şeyi anladım. O vakit ben benden çıkıp o kazanda kaynadım. Ey elma kurtlarıyla bile dost babam, neden uyardın beni !

Öyle güzel gözleri vardı ki Büyücünün. Öyle tanıdık gözleri vardı ki. Sevdamin bittiğini anladım. Emanet'e dönüp uzun uzun, evet uzun uzun baktım. Aynı gözler O'nda ve Öteki'nde

nasıl bu kadar aynı, nasıl bu kadar farklı olabiliyordu. Gözlerini gözlerimden kaçırmadı Emanet. Uzun uzun baktı bana. Ah sevdalara açılmamaya yeminli kapım, nedeñ merhaba dedin böylesi güzel bir acıya.

"Emanet'ten daha güzel bir kapan yapabilir misin ustaların ustası... Sevdanın kapanını yapabilir misin? Kendi mutluluğum için senin mutsuzluğunu yazmalıydım dünyaya, bunu anlayabilir misin? Emanet'i burada bırakıp gideceksin ocağına, tekrar ısıtabilir misin? Kimseden af dilemem, ama beni affeder misin ?"

Vücudumdan bir şeyin çekildiğini hissettim. Çok uzaklarda bir yerde bir seş bir sese karıştı. Baykuş gözlerini açtı. Sincaplar kovuklarından çıktı. Kazak dağına gri, Uzak ormana siyah çöktü. İçim zaten yıllardır mordu.

Sesim titremedi. Maharetim el oyması tahta dolabın rafındaydı artık. Yüreğim depreme dur demek için son bir sır istiyordu beynimden. Onu da Emanet'ten alacaktım. Taşlı tarladan bir avuç bereketli toprak çalacaktım.

"Mutsuzluğumla mutluluklar dilerim ey güzel gözlü Büyücü. Nasıl çıkardıysam bu bedeni yorganın altından, öyle sokarım gerisin geriye. Nasıl verdiğem bu sevdayı öteki'ne, öyle bırakır giderim sende. Ama bir şey isterim Emanet'ten. Dilerim çok görmezsin bunu bana." "Al senin olsun ne istersen, bıraktığın ruhun bedelidir."

Döndüm, önünde diz çöktüm Emanet'in. Ellerini tuttum artık hiç bir tahta parçasına can veremeyecek ellerimle. Gözlerine baktım, buğunun ardında can gördüm. Bana ait olmayan bir sesle sordum : "Gitmeden yoluma son bir şey almak isterim senden. Her gece yatağına yattığında ilk düşündüğün şeyi ver bana. Artık yoldaşım o olsun bu zamanını yitirmiş hayatta."

Emanet'in elleri elimin içinde titredi. Ruhu gözlerinden uzaklara firar etti. Sönmeyecek bir yangınla dinmeyecek bir yağmurun orta yerinde parıldamaya çalışan gökkuşağının ürkek sesi çıktı öpülesi ağzından.

"Ölüm."

Ruhum nereye gidiyordu, bedenim nereye bilemiyordum. Nice yürüdükten sonra ayaklarımın beni Yazık denizin kenarına getirdiğini farkettim. Uzun uzun, evet uzun uzun baktım denizin lacivertine. Ninemin beşiği paramparça olmuştu, bedenim lime lime. Uzaklarda bir yerde güzel gözlü bir eşeğin acı böğürmeleri kahkahalara karışıyordu.

Birden ayaklarımın dibinde bir deniz yıldızının çırpınmakta olduğunu farkettim. Eğilip aldım onu. "Ey sevda gözlü, dalgaların adaletsizliğine uğradım, karaya vurdum. At beni denize yoksa kurur giderim. Ölüm senin ellerinle uzaklaşsın benden, can bulsun bedenim. " Bir an düşünmeden denizin sonsuzluğuna fırlatıverdim güzelim deniz yıldızını. Ardıma bile bakmadan yürümeye devam ettim.

Ardıma baksaydım görecektim deniz yıldızının balıkçı ağlarına takılıp kaldığını. Ardıma baksaydım görecektim gökten düşen üç elmanın sonsuzluğa karıştığını.

↓

"Emanet'ten
daha güzel bir
kapan yapabilir
misin ustaların
ustası... Sevdanın
kapanını
yapabilir misin?
Kendi
mutluluğum için
senin
mutsuzluğunu
yazmalıydım
dünyaya, bunu
anlayabilir
misin? Emanet'i
burada bırakıp
gideceksin
ocağına, tekrar
ısıtabilir misin?
Kimseden af
dilemem, ama
beni affeder
misin ?"

Ben ve
adamlarım
haritada bize
gösterilen
güzergahı
izleyerek Süryani
ve Yezidi
köylerini geçip
Merk dağlarının
bıçakla kesilmiş
gibi Nusaybin
ovasına döndüğü
yerde, neredeyse
hiç çıkıntısız
yalın bir tepenin
üstünde, yer yer
yıkılmış
surlarıyla dingin
zamanın ve
sessiz günün
içinde tüm
yorgunluğu ve
kimsesizliğiyle
bizi bekleyen
Beşmelek
Manastırına
vardık. Dışarıda
bir kaç adam
bırakıp içeriye
girdik.

'Cihan var olmadan ketm-i ademde
Hak ile birlikte yekdaş idim ben.'

Şiri

Ben ve adamlarım haritada bize gösterilen güzergahı izleyerek Süryani ve Yezidi köylerini geçip Merk dağlarının bıçakla kesilmiş gibi Nusaybin ovasına döndüğü yerde, neredeyse hiç çıkıntısız yalın bir tepenin üstünde, yer yer yıkılmış surlarıyla dingin zamanın ve sessiz günün içinde tüm yorgunluğu ve kimsesizliğiyle bizi bekleyen Beşmelek Manastırına vardık. Dışarıda bir kaç adam bırakıp içeriye girdik. Eşyasız ve kimi duvarları yıkılmış odaları, ikonasız nişleri, parlak bal rengi mermerleri kırılmış ve parçaları yitmiş sunakları, anlamsızca oraya buraya dağılmış duvar taşlarının süslediği avluyu, şarapsız kalmış ve hangi madeni küflendirdiğini bilemediğimiz ağır nem kokusuyla yüklü karanlık mahzeni dolaştık. Karanlık köşelerde avını bekleyen örümceklerden, kendini denemek için hiç ateş bulamamış semender ve akreplerden, güneşin altında kapalı gözleri ve açık ağızlarıyla bekleyen iri kertenkele heykellerinden başka canlı olmadığını anlayınca bir ateş yakıp soğuk konservelerimizdeki siğir etini ısıtarak testereli bıçaklarımızın ucuyla yemeğimizi yedik.

Adamlarıma manastırın etrafında mevzilerini gösterdim. Üç beş taş üstüste koyup tüfeklerini karşı tepelere doğrularak keplerini gözlerine yıkıp dönüş saatini beklemeye başladılar. Avluya girip aşınmış kabartmalarının ne anlattığının anlaşılacağı bir taş a sırtımı verdim. Sıcak ovadan yükselip tepelere çarpan rüzgarı, böcekleri dinledim. Belki biraz uyumuştum ki iki adamım avluya girip ovaya bakan duvarların dibinde manastırın altına doğru uzanan bir dehliz olduğunu söylediler. Daha önceki işlerde böyle yerlere önce ben girdiğim için, onlara göre aslında olası bir ganimeti yalnız kendim istediğimden ve bu yüzden adımları defneci koyduklarından, sergileyeceğim yeni şarlatanlıkları görmek için heyecanla gelip bana haber veriyorlardı. Onları gösterisiz bırakmaktan çok karşılaşabileceğim yeni bir gizlin karşı konulmaz çekiciliğiyle, çözülmesi beklenen yeni bir bilmeceyi başına geçer gibi, yalnız bir insanın girebileceği genişlikteki dehlizin ağzına geldim. Şarjör yeleğimi çıkardım. Tabancamın ağzına mermi sürüp bıçak kınımı açtım. Çantamdan fenerimi çıkarmalarını isteyip dehlize girdim. Bütün bunları adamlarımın istediği gibi yaptım.

Girişten sonra ayakta durabilecek kadar bir yükseklik olmasına rağmen beş metre sonra ancak emekleyerek ilerleyebilecek durumdaydım. On metre sonra sağ tarafa bir odanın açıldığını farkettim. Feneri içeriye tutunca birbiri üstüne yığılmış karanlık gözleriyle bana bakan yüzlerce iskelet gördüm. Ölülerini gömmeyip karanlık dehlizlerin basık odalarına atan belirsiz uygarlıkların yapımları terk edilmiş manastırlara daha önce de girdiğimden, ilk seferinde gösterdiğim ürpertiği göstermeden, hatta beni hiç bir şey şaşırtamaz edasıyla emeklemeyi sürdürdüm.

Dört tarafı nemli ve dayanıksız toprak olan dehlizde içleri iskelet dolu başka odalar da gördüm. Geçtiğim yerde bir çöküntü olsa nasıl dışarı çıkarım sorusunu, bunca yıldır çökmemiş, şimdi mi çökecek avuntusuyla geçitirdim. Dehlizin sonuna geldiğimde girişi belli belirsiz, hatta farkedilmemesi için özellikle gizlenmiş, ancak sürtünerek geçilebilecek yarıktan görülebilen odaya fenerimi tuttuğumda kalbimi heyecanla çarptıran o lahti görünce, girişte sallanan ve orada sanki lahtin nöbetçisi gibi duran tehditkar yarasaya bıçağımı savurdum. Bıçak elimden kurtulup yarasayla birlikte odanın karanlığında kayboldu. İçinde iskelet olmayan bir odaydı. Diğerlerine göre daha yüksek tavanı, bozulmamış ve hatlarını yitirmemiş köşeleri vardı. Zayıf fener ışığında rengi belli olmayan belki de siyah mermerden yapılmış lahtin manastırı yapanların kültürüne ait

İpek tül binlerce
metre
yükseklikteki
demir duvara
binlerce yılda bir
gelip bir defa
sürterek duvarı
eritmeye çalışan
meleklerin
elindeki tül oldu.
Duvar eridi ama
ne tanrı öldü ne
ben. Para, kadın,
kıskançlık ve
arzu düşleri
zamanla uçsuz
bucaksız yeşil
kırlara, sonsuz ve
dalgasız ölü
denizlere
dönüştü. Sonra
her şey gibi ışığı
ve renkleri de
unuttum.

olmadığını ama onlar tarafından istilacılara karşı korumak için burada tutulduğunu düşündüm. Kapağa ve yan yüzeylere ince ince işlenmiş, havada asılı duran ejder başlı arabalarda görünmeyen atların gemlerini tutan mağrur sürücülerini, türlü prizmalar içinde dünyayı yöneten ve her şeyi orada görüp orada işiten ve her şeyden haberi olan kralların sarayını, aleviyle orduların yokeden fil hortumlu, kaplan bedenli çelikten savaşçıları, sapanı ve kartal gözleriyle görülmeyen uzakları vuran nişancıları, aydaki evleri ve güneşleri birbirine bağlayan yolları gösteren kabartmalara baktım. Kapağın dört kenarını çeviren ince hat üstünde şimdiye dek hiç görmediğim, hiç bir harfi dünyadaki hiç bir alfabeyle uyumayan, yönü ve doğrultusunu kestiremediğim yazıyı inceledim. Kapağın üzerinde birbirine dönük ve açık altın kanatlarıyla birbirine bakan iki kartalın yuvasını boş yere aradım.

Kapağı ummadığım bir kolaylıkla açtım. Pek zorlanmadığım halde başımın döndüğünü, lahtin içine feneri tuttuğumda altının boş olduğunu ve çok aşğılarda akan bir nehrin dalgalarını ya da bir merdivenin basamaklarını gördüğümü, belki de isteyerek kendimi bıraktığım boşluğa düşerken o an hala elimde olan fenerin aydınlattığı taş duvarları, dalgaların ya da basamakların üstünde yuvarlanırken elimden kurtulup hızla uzaklaşan fenerin aydınlığını, kendimi kaybetmeden önce hiç istemediğim karanlıktan kurtulmak için o ana dek hiç umurumda olmayan tanrıya, altımda akan, kıpır kıpır oynayan şeyin nehir değil de merdiven olması için dua ettiğimi anımsıyorum.

Bundan sonrası benim için karanlık ve taştan oluşan zayıf gerçekle çaresiz bir beynin ürettiği yaşanması düşünülemez zengin düşlerin birbirine kaynaştığı, kimi zaman son anda tanrıdan dilediğim merdiven istemimle onun bana öngördüğü merdivenden bir cehennem cezası düşüncelerimin yoğunlaştığı, kimi zaman sonsuz yaşam içinde kalan düşüncenin dinginliği ve nasıl geçtiğini bilemediğim ve belki yıllarca süren devinimsizliğin yer aldığı bir yaşam oldu. Tanrı dilediğim merdiveni bana öyle bir sundu ki sürekli çıkıldığında hangisi olduğuna karar veremediğim ya da hepsi olduğunu sandığım ilk basamağa çıkıyordu. Bunu, her şeyi toza dönüştüren zaman içinde eşyalarım yok olmadan önce anladım. Palaskamı bir basamağa koyup sürekli merdivenden aşağı indiğimde, saymadığım, saymaktan yorulduğum kadar basamak sonra palaskamla tekrar karşılaştım. Bir basamağa oturup bir mermi çekirdeğini aşağıya yuvarladığımda çekirdek defalarca ve her seferinde azalan bir sesle yanımdan geçerek yolculuğunu sürdürdü, sonra kayboldu.

Lahtin üstündeki kabartmaların iç içe geçmiş varolması olanaksız parabollerini, ışıkları birbirini kesen prizmaların akıllamaz kısırdöngülerini, dört olduğuna inanılan ve beşincisini merak ettiğim meleklerin -ki sonradan iblis olduğunu anladım, çünkü iblis de melekti bir zamanlar, öyleyse manastırın adı iblisin tanrıya başkaldırışından önce konmuş olmalıydı- ateş danslarını, tahtlarındaki parlak kürelerle ülkelerini yöneten kralların tüm dünyayı dolaşip yine saraya dönen yollarını anımsadığımda, merdivenin bilinmeyen bir sanatçı tarafından o lahitte tasvir edildiğini anladım. İçine düştüğüm sonsuzluk tuzağının lahit kapağında gösterildiğine ve tuzağa yaklaşanların lahitle uyarıldıkları fikrine inandım.

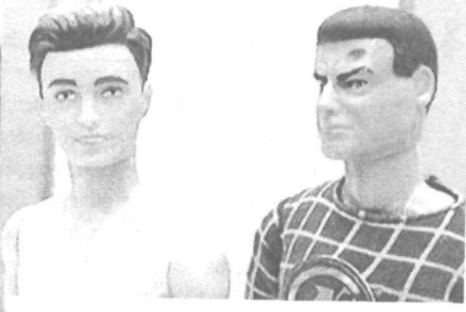
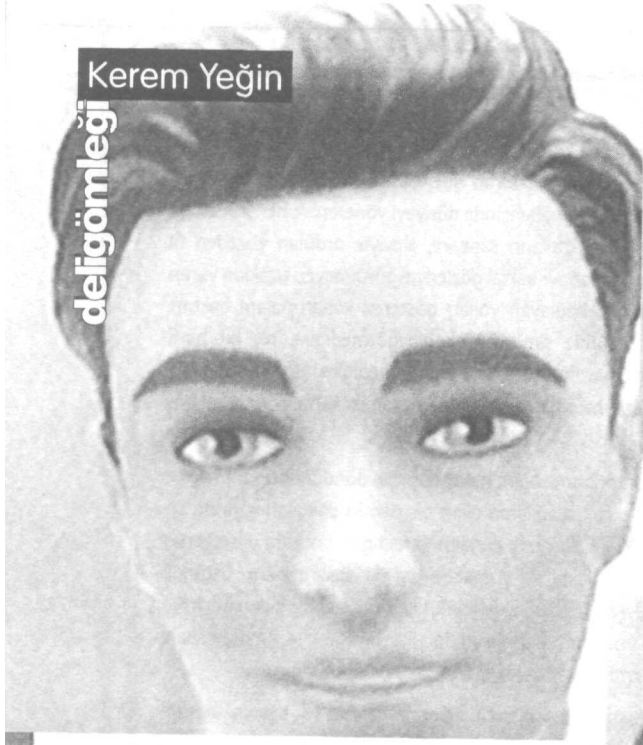
Devinimsizlik düşlere dönüştüğünde, düşlerimde gördüğüm işveli ve davetkar kadınların kıvrak, ateşli ve yuvarlak bedenlerini örten ipek tülü, binlerce köleli kral, dünyayı taşıyan Herkül, elimde yıldırımlarla Zeus olduktan sonra, Tac Mahal önünde dilencilik yaparken, Bağdat'da hırsızken ya da koca bir kayayı çaresiz bir tepeye çıkarmak isterken değiştirdim. İpek tül binlerce metre yükseklikteki demir duvara binlerce yılda bir gelip bir defa sürterek duvarı eritmeye çalışan meleklerin elindeki tül oldu. Duvar eridi ama ne tanrı öldü ne ben. Para, kadın, kıskançlık ve arzu düşleri zamanla uçsuz bucaksız yeşil kırlara, sonsuz ve dalgasız ölü denizlere dönüştü. Sonra her şey gibi ışığı ve renkleri de unuttum.

En sonunda ya da en başında sonsuz zamanın esiri ve içinde çaresiz kendine oyunlar arayan, sonsuz varyasyonlarıyla bitmeyecek bir satrancın oyuncusu tanrının oyunu benimle oynamak istediğini düşündüm. Şimdi ikimizin de çözümünü bulamadığı bu problemin onu şaşırtacak doğru hamlesini arıyorum.

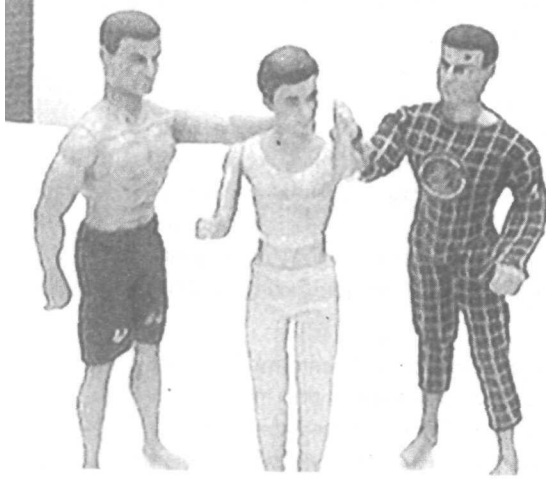
.I.

Kerem Yeğın

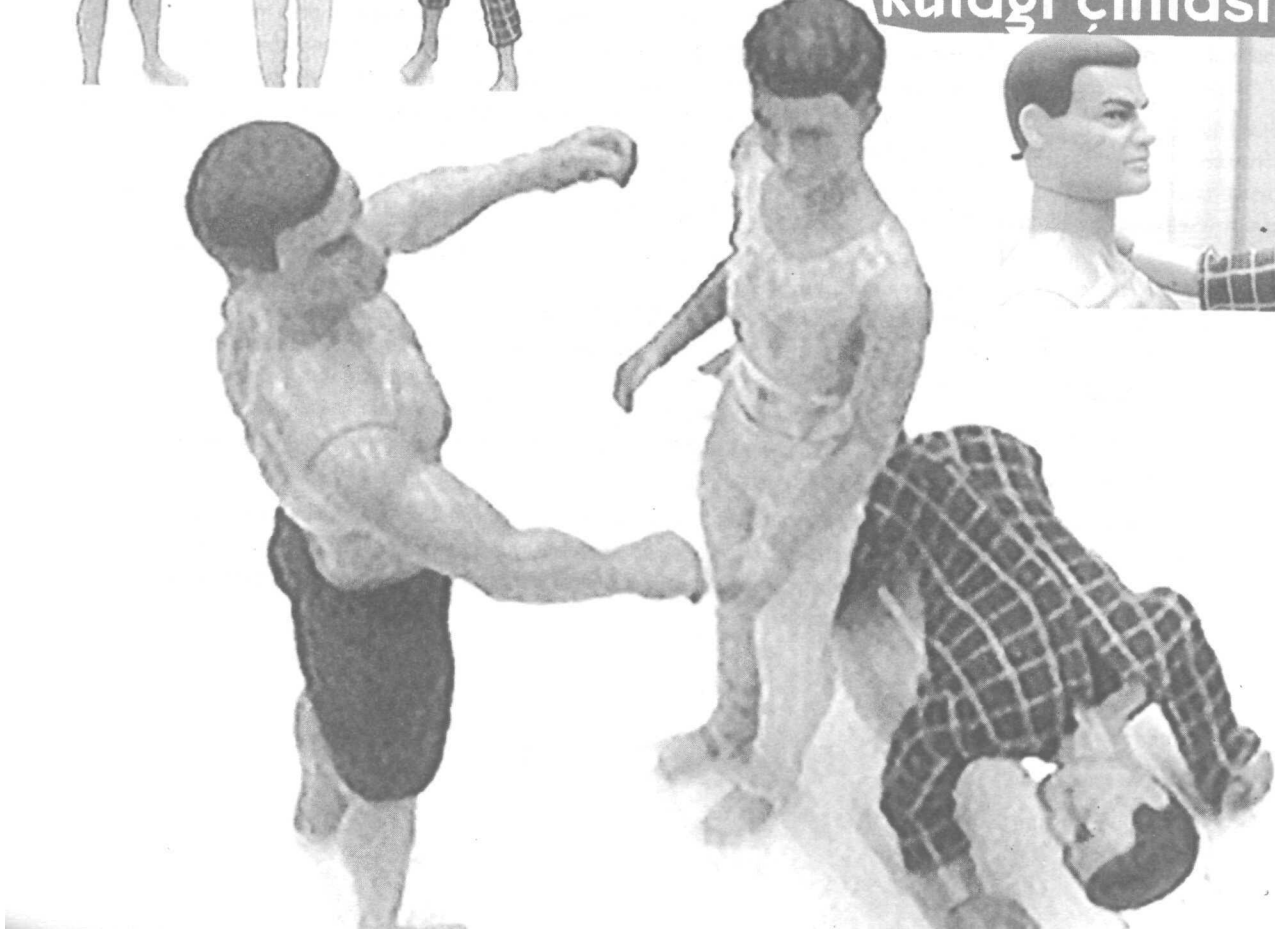
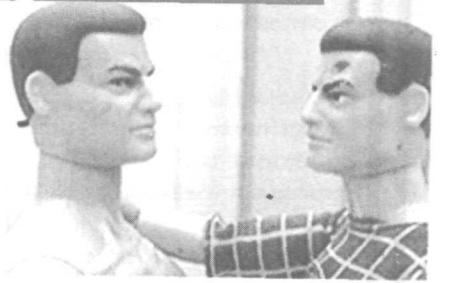
deligömleği

ilk öğrendiğim
oyunlardan;

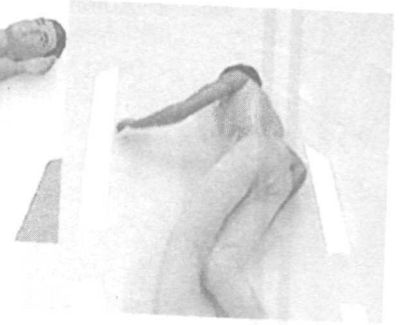

Derya'nın
kulağı çınlasın.

Hep Özkan'la bir olur,

ona **dukaka** yapardık.

Konuk kendini anlatıyor.
Hep ayakta.
Durmaksızın konuşuyor.
Bildikleriyle büyülüyor bizi.
Akla hayale gelmedik ölümlerden kurtulmuş biri olarak dolaşiyor aramızda.
Tümünü yaşamış kurtulmadan önce.
Biliyor.
Bunca ölmüş ve böylesine hayatta kalabilmiş biri.
Ermiş.
Anlattıkça dudaklarımız kilitleniyor.
Gözlerimiz milleniyor.
Sustukça dinliyoruz.
Sözünü kesemiyoruz.
Onu yerine oturtamıyoruz.

Pirinç bir mangal getirmemizi istiyor.
Getirip kömürlüyoruz.
Yakıyor kömürleri.
Korlaşıyorlar.
Üstlerine attığı kuruşlar eridiklerinde altınlaşıyorlar.
Parmaklarını ateşe daldırıp avuçluyor eriğiği.
Dara düştüğümüzde kullanmak koşuluyla uzatıyor bozulmuş paraları.
Uzatılana dokunmaya çekiniyoruz.
Hiçbirşeyin kuşatmadığı yaşamımıza bu yoldan girilmesine karşı çıkıyoruz.
Kızmasına çalışıyoruz.
Gücünden, anlatıp gösterdiklerinden, verdiklerinden ürküyoruz
Çekildiğimiz köşelerimizde.
Ne yapacağımızı bilemeyerek.
Uyandırmaya çalıştığı hırsmızı paylayıcı bakışlarından kaçıramadığımız gövdelerimizin
ardına saklanarak kaçırıyoruz ondan.
Yine de tuzağa düşmekten kurtulamıyoruz.
İnandıklarımızla birlikte alaşağı ediliyoruz.

Şatafatlı adımlarla dolaşiyor aramızda.
Bizi tutmak istercesine yaklaşip uzaklaşıyor.
Elimize tutuşturduğunu alıp yaktığı ateşe atıyor.
Hırsına kapılan birimiz atıldığında durduruyor onu.
Fosilleşiyor duran.
Kimse duranı kurtarmaya yanaşmıyor.
Heyheyleneğe yürekli kimsé çıkmıyor.
Tuzaktan kurtulmaya çalışanlarımız bir başkasına yakalanıyor.
İyiniyetimizin yağmalanmasına katlanmak zorunda kalmamızı kendimize yediremiyoruz.
Yüzlerimizde okuyoruz yiyemediklerimizi.

Birbirimizden utanıyoruz.

Kendimizden.

Yapılması gerekeni yapamadığımızdan.

Ağırılığımı oturduğum kayaya vererek parçalıyorum.

Kurtulmamız bana kalmışçasına karşı çıkıyorum tuzağa düşürülmeye.

Kırdıklarımı konuğa fırlatarak son sözlerini söyletiyorum taşlara.

Mezhep değiştirmiş bir inançsızın yeni bulduğu gücünü takınarak çullanıyorum üstüne.

Gövdesine vurdukça hepimizi kurtarıyorum.

Vurulacak yeri kalmıyor konuğun.

Yapılması gerekeni yapmış olmanın gururuyla kalkıyorum ayağa.

Birşey daha.

Mangalı söndürüyorum.

Kuyruğu sırtına kıvrık bir köpek geçiyor önümden.

Başımın üstünden eksik olmayan kuş kurtardıklarına doğru uçuyor.

Kurtardıklarım benden çok konuğa bakıyorlar.

Böylesine yaşamışken bu ölümden kurtulmaya kalkmamasına hayranlık duyuyorlar.

Ermişliğini vurguluyor ölümü.

Yarı açık gözleri bizim için yaşadığını anlatıyor.

Birimiz kıyıları iğne oyalı bir tülbentle örtüyor konuğun yüzünü.

Birimiz para sıkıştırdığı avuçlarını kapatıyor.

Birimiz onu saç ağının altına taşıyor.

Konuğu yanımdan alıyorlar.

Benden uzaklaşıyorlar.

Toraman bir sevgi, gürbüz bir saygı umarken keskin dişli bir nefret buluyorum karşımda.

Konuğun yılışık kanı pıhtılaşıyor.

Gövdem kabuk bağlıyor.

Kusulan kine bulanıyor gönlümde yatan arslanlar.

Onlar için büyüttüklerimi üstlerine saldığım da kuşa köpeğe yem oluyorlar.

Onları kurtardığım tuzak üstüme kapanıyor.

Onlardan kurtuluyorum böylece.

Buna inanıyorum.

Kolay görünümlü bir son biçiyorum kendime.

İstemedem yaklaşıyorum ölüme.

Göz göre göre.

Ucu biflenmiş bir pergel saplanıyor göğsüme.

Ölçülü biçili bir ölüme açılan bu tuzağa nasıl düştüğümü anlamamazlığa geliyorum.

Bir zamanlar bunca zor gelen ölümü hemen kabulleniyorum.

Başta kendimden, sonra öldürdüğüm konuktan, kurtulduğumu sandığım onlardan utandığımdan.

Yapacak başka birşey bulamıyorum.

Pergeli saplandığı yerden çıkaramadan kalıyorum oturduğum yerde.

Kan içinde.

Diş macunuyla kaplanan bedeni, çırpınmasına rağmen yerinde öylece kalakalmıştı. Son kez ağızındaki diş macunundan yine üzerine düşürdüm. Bacaklarını ve antenini köpükten kurtarmaya çabalıyordu. Tükenen bir mum gibi yavaş yavaş hareketleri sönmeye başladı. Bacaklarında çok hafif kımıldılar vardı. Titriyor gibiydi. Bekledim. Durdu, öldü galiba. Kesin bu kez öldü. Başımı kaldırınc aynada gülümseyen yüzümü gördüm. Zafer, haz, doyum, bunların hepsi yüzümdeki o küçük gülümsemede vardı.

"Dün gece böcek öldürdüm" Havalandırmada volta atarken birdenbire aklıma geldi. Hayır. Aklıma düştü dersem daha doğru olur. Ne düşünecek yeni bir şeyim, ne de dilime dolaşan yeni bir şarkı olmadığı için galiba böyle garip bir cümle düştü aklıma. Dün gece gördüğüm rüyadan olsa gerek. Kötü olmuşum. Sanki her yanıma kaplayan bir ağırlık var ve ben yavaş yavaş boğuluyorum. Rüyamda başka ne gördüm, hatırlıyamıyorum. Acaba böceği öldürdüğüm için etkilendim mi? Oysa çok öldürmüştüm, onlar şu daracak yeri benden daha iyi biliyorlar. Hep peşlerindeydim. Gazeteye ya da kağıt mendille öldürmeme rağmen, bana inat yine de varlar. Dün gece yaptığım ise farklıydı tabii. O an diğerlerinin de orada olmasını, bu ölümü izleyip benden korkmalarını istedim. Yatmak için hazırladığım bir vakitti. Hücreye temiz hava girsin diye pencereyi açmışım. Lavaboda duran pet şişedeki suyla diş fırçama islatıp üzerine biraz diş macunu sürdüm. Dişimi fırçalarken lavabodan yukarı doğru tırmanmaya çalışsan o böceği gördüm. Benim varlığımı anlamış olmalı ki, o küçük bacaklarını daha hızlı hareket ettirmeye başladı. Pet şişedeki suyu üzerine döktüm. Suyla birlikte lavabo deliğine düşüp oradan akıp gitmesini istemişim. Yok! O, direndi. Kahverengi bedenini yukarı çıkarmaya çabalıyordu. Lanet böcek, çok dayanıklı. Pet şişedeki su bitince (zaten azdı), ağızındaki diş macunu köpüğünden üzerine düşürdüm. Diş macunuyla kaplanan bedeni, çırpınmasına rağmen yerinde öylece kalakalmıştı. Son kez ağızındaki diş macunundan yine üzerine düşürdüm. Bacaklarını ve antenini köpükten kurtarmaya çabalıyordu. Tükenen bir mum gibi yavaş yavaş hareketleri sönmeye başladı. Bacaklarında çok hafif kımıldılar vardı. Titriyor gibiydi. Bekledim. Durdu, öldü galiba. Kesin bu kez öldü. Başımı kaldırınc aynada gülümseyen yüzümü gördüm. Zafer, haz, doyum, bunların hepsi yüzümdeki o küçük gülümsemede vardı.

Tüm bunları düşünürken gökyüzündeki kara bulutun ilerleyişini ve arkasından süzülen güneş ışığını fark edememişim. Kızdım kendime, neden bunları düşünüyorum ki? Birden yapacak işlerim olduğunu hatırlayınca hücreme döndüm.

Bu demirkapıyı her açışında ve içeriye ilk adımı attığımda bir önceki ruh halimi hemen değiştiren hücreme özgü bir havayla karşılaşıyorum. Geride bıraktıklarım ve yapmak istediğim her şey burada. İçeriye güneş vurmuş. Sevindim. Bugünkü sıkıntılımdan kurtulmanın ilk işareti. Aynada yüzüme baktım, saçımı taradım, yarım bıraktığım resme bir kaç çizgi daha çizdim. Her şey yolunda. Dışarıya bakmak istedim. En azından bugün beni oyalayacak, hatta sevindirecek farklı bir şey olur. Aptallık işte! Şimdiye kadar neden bakmadım ki? Belki görülebilecek bir şeyler vardır. İnsan miskinlikle yaşamamalı. Oysa şimdiye kadar böyle yaşamışım. Neden dışarıya hiç bakmak istememişim? Birden bire burada oluşumun, bende yaratacağı kötülükten mi korktum? En son iki yıl önce beni hastaneye götürdüklerinde dışarıyı görmüştüm. Ne kadar çok insan vardı. Ellerim kelepeçeliyken nasıl yürüyeceğimi şaşırardım. Bir çok adımım yanıştı galiba. Demek ki, bu kadar kalabalığın içinde yürümeyi unutmuşum. Ellerinde filmlerle bekleyen yaşlılar, sedyeye uzananlar, birbirleriyle konuşanlar, kuyrukta olanlar, hepsi ama hepsi sanki kendileri dışında olağanüstü bir şey olmuş gibi yüzlerini bana çevirdiler, gözleriyle beni inceliyorlardı. "Bakmayın be!" demek geldi içimden, diyemedim. Yüzüme sert bir ifade verip korkutmak istedim. Ama yüzümün o an nasıl olduğunu ben bile bilemiyorum. Geldiğimde hemen kendimi yatağıma attım. Derin bir nefes aldım. "Oh be!" dedim. İçerisi bambaşka! En azından

Ben ise rüyamda
 hep
 kovalanıyorum.
 Birileri
 peşimdeler ve
 sonunda beni
 vuruyorlar.
 Yüzüm,
 yağmurdan
 ıslanmış asfalt
 yola dayanıyor.
 Gözüme kan
 sızmış, birileri
 sanki basmış,
 ezmiş gibi.
 (Böcek gibi
 demeye
 korkuyorum).
 Ama ben hiç
 vurulmadım ki,
 hiç gözüme
 sızacak kadar
 akan kanım da
 olmadı.
 Korkuyorum.
 Yaşantımdaki
 sırdan
 korkuyorum.

kimse beni izlemiyordu.

Pencere benim boyumdan daha yüksek, bu yüzden bir ayağımı lavaboya dayayarak bir hamlede demirparmaklığa tutundum (çocukluğumda da ağaçlara çok iyi tırmanırdım). Yüzümü paslanmış olan parmaklığa dayayarak dışarıyı görmeye çalıştım. Uzakta, çok uzakta sade ve sıvanmamış duvarı belli olan tek katlı bir ev görünüyordu. Pencerelemi parmaklıydı. Hiç kimse yok gibi, belkide işdeler. Çocuk da yok, o da okulda olmalı. Ne garip, onlar dışarıda olduklarını biliyorlar mı; hiç merak ettiler mi burayı? Onlar da bana mı benziyor? Kim onlar?

Yoruldum. Kendimi sertçe yere bıraktım. Onları düşünüyorum hâlâ. Onlar gibi yaşayabilirmiyim, yürüyebilirmiyim, balkonda sigara içebilir miyim? Yatağa uzandım. Çünkü kendimi yorgun hissediyorum. Düşünüyorum. Neyi? Hiç bir şeyi! Sadece zihnimde akıp giden düşünceler, geçmişe ait bazı resimler var, ama hiçbirini yakalayamıyorum. Gözlerim beyaz tavana, bazen de duvarların birleştiği köşelere kayıyor. Şimdiye kadar benden kurtulmuş olan böceklerden biri hızla yukarı tırmanıyordu. Belirli bir yönü yok gibi, önce çivi deliğine yaklaştı sonra, başka bir yöne kaydı. Çivi deliğini merak etmedi mi? Belki de bu merak duygusuna bile sahip değil. Saçmalamaya başladım yine. O, öyle dolaşüyor işte. Hücrem onlar için bıkmadan gezebilecekleri kadar büyük. Yaktığım sigaranın ardından kibrit kutusunu duvara attım, çıkan sese bile aldırıyor. Benden korkmuyor. Belkide onlarla birlikte yaşamayı kabul etmeliyim. Bana pek dokunmadılar, onları suçlayamam. Yok! Hiç dokunmadılar. Sadece geceleri yatarken üzerimde dolaştıklarını düşünmem, içimi ürpertiyordu. Battaniyenin altında büzülünce, en küçük aralıktan bile içeriye sokulacağını, tenime o küçük ayaklarıyla dokunacakları hayali bile korkutuyordu beni.

"Ben buraya ait değilim". Her şeyin tümüyle buhrana dönüştüğü anda, bunu içten, fısıltılı seslerle söyledim. Ben buraya ait değilim. Dokunduğum nesnelere, yattığım yatakta, yüzüme baktığım aynada hep bunu görüyorum. Demek ki, tüm bunların hepsi esaret. Beni saran ne varsa artık! Tamam, esaret altındayım. Biliyorum, anlıyorum. Ya ben hep buradaysam, yani burada doğmuşsam, olamaz mı? Olur. Çünkü bunu da hissediyorum. Yok, benim buranın dışında başka yaşantım olmadı ki. Okuduğum romanları kendi geçmişimden daha iyi hatırlıyorum. Eskiden, yine bugün olduğu gibiydim? Bilmiyorum. Bir insan kendi geçmişini de bilmezse!..

Bana ait olan, unuttuğum, farkına varmadan geride bıraktığım bir şeyler olmalı. Bir yerlerden okumuş veya duymuştum: Rüyalar hep geçmişini anlatır.

Ben ise rüyamda hep kovalanıyorum. Birileri peşimdeler ve sonunda beni vuruyorlar. Yüzüm, yağmurdan ıslanmış asfalt yola dayanıyor. Gözüme kan sızmış, birileri sanki basmış, ezmiş gibi. (Böcek gibi demeye korkuyorum). Ama ben hiç vurulmadım ki, hiç gözüme sızacak kadar akan kanım da olmadı. Korkuyorum. Yaşantımdaki sırdan korkuyorum.

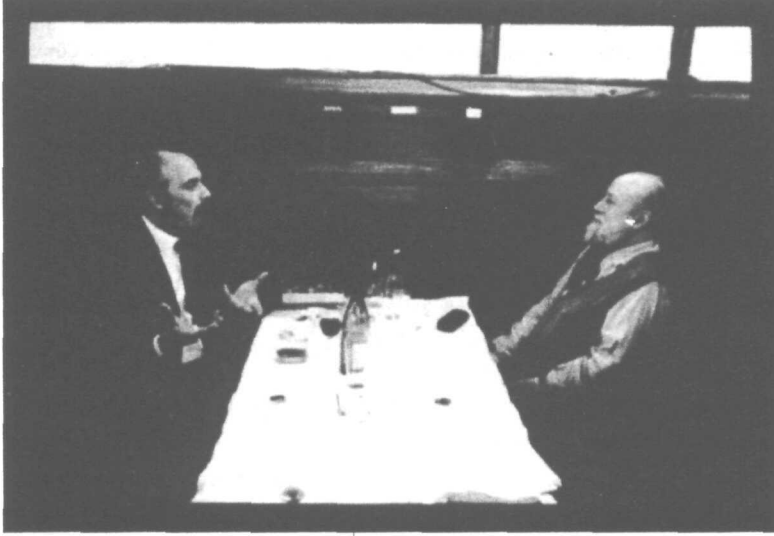
Uzun bir süre yatakta bu şekilde kaldığım için geçen zamanı anlayamamıştım. Bir daha dedim kendime, bir daha böyle şeyler düşünme. Sesli söyledim bunu. Sonra garip dedim içimden, ne garip sesim var. Sanki bu ses-bana ait değil. İşte olacağı buydu. Ne zamandır susuyordum böyle, neden hiç konuşmadım? Ya bugün çıkarsalar beni, ya birisi konuşmaya kalkarsa benimle. "İçerden gelmiş olmalı, konuşmayı dahi unutmuş" diyecekler. Yok, ben dışarı çıkmak istemiyorum. Daha sesimi bulmalıyım. Sonra beni buradan çıkardıklarında içerden geldiğimi bile söylemem. Ormandaydım, kaybolmuştum derim onlara. İnanırlar mı? İnanmazlar; konuşmaya başladığı ilk anda yalan söyleyen birini elbette tanırlar. Belki de doğru söylüyorum. Orman da değilse bile ben hücremde kayboldum.

.ı.

Sonuna Kadar Gitmeyi Planlayan Adam Enis Batur'la Şimdi Söyleşi

Ayperi İlker & Tansu Erendüş

altınpost

Fotograf, Samih Rifat

• Günlüğünüzün yeni yayımlanan cildinin bir yerinde, 1998 başlarında, kendinize şaşıırıyorsunuz: 1992'den başlayarak, altı yıl içinde, üçü yabancı dilde otuzüç kitabınız çıkmış, sayısız etkinliğe katılmış, 750 kitabın yayıncılığını üstlenmiş, 1000'den fazla toplantı ve yaklaşık 7500 görüşme yapmışınız. Aradan beş yıl geçti, değişen tek şey bu rakamların ikiye katlanmış olması. "Verimlilik efsanesinden bıktım" diyordunuz ama, bu tablonun üzerinde durmamak imkânsız. Daha ne kadar böyle gideceğinizi biliyor musunuz?

•• Bilmek isterdim, gelgelelim bilmiyorum. Yazı hayatı başka, orada

kişi bazı kararlar alabilir, onları uygulamak biraz daha kolaydır. Bugün, bakıyorum da, okur ve ben, birbirimizden yorgun düşmüş durumdayız. Bu ilişkiye ara vermek en doğrusu. Kitaplarımın bir bölümünü tutmak istiyorum artık. Bir bölümünü de çok sınırlı sayıda yayımlamak için direneceğim. Toplumsal etkinliklerin durumu farklı; ben, geçimimi çalışarak sağlamak zorundayım, burada yapabileceğim fazla birşey yok ne yazık ki. Yoksa, "yapmak" istediklerimi yaptım bugüne dek, bu düzlemde bir hedefim hemen hemen kalmadı.

• "Kravat"ı yayımladığınızda, sizden bu alanda beklentiler doğmuştu. Roman yazmayı sürdürüyor musunuz gizlice?

•• Neden "gizlice" diyorsunuz, bu kadar utanılacak bir şey mi roman yazmak?! Şaka bir yana, "Kravat"ı yazmamın birden fazla nedeni vardı. Birincisi, "Roman" başlıklı söyleşi-denememi okuduysanız, orada, bu yazın türü konusunda oldukça sert yargılarım olduğunu görmüşsünüzdür, hiç değilse bir roman yazmadan bu görüşlere hak kazanamam yollu bir inancım olduğunu söylemeliyim. İkincisi, şiir ve deneme yazmanın beni sorunlarla yıpratmış bir anda, o romanı yazmanın beni hafifletebileceği umuduna bel bağlamıştım, ki yanılmışım! Üçüncüsü, bir roman yazarsam, roman bağlamında tövbe etme olasılığım var mı, bunu ölçmek istedim.

• Romanınız, sonuç olarak, bir roman denemesi olarak algılandı. Deneme kitaplarınıza yakındı özellikleri. Sürdürseniz, nasıl bir yol tuttururdunuz acaba? Hem bir önceki sorumuza da yanıt vermediniz zaten.

•• Hayır, roman yazmayı, "Kravat"tan sonra, bir daha düşünmedim.

Hayır, roman yazmayı, "Kravat"tan sonra, bir daha düşünmedim. Denemelerimdeki anlatı dozu daha da arttı buna karşılık, bir de biliyorsunuz, geçenlerde yayımladığım otobiyografik kitaba aktı anlatı gizilgücüm. Bir roman, roman üzerine uzun bir deneme, benim bu tür konusundaki görüşlerimin ne idüğü belirsiz bir inatlaşmaya dayanmadığını kanıtlamıştır, umuyorum.

Denemelerimdeki anlatı dozu daha da arttı buna karşılık, bir de biliyorsunuz, geçenlerde yayımladığım otobiyografik kitaba aktı anlatı gizilgücüm. Bir roman, roman üzerine uzun bir deneme, benim bu tür konusundaki görüşlerimin ne idüğü belirsiz bir inatlaşmaya dayanmadığını kanıtlamıştır, umuyorum.

• Gene de, "Kravat"a bakarak, romana bir tür kobay gibi yaklaştığınız söylenemez mi? Neden bir cinayet romanı yazmayı seçtiniz?

•• Kobay kelimesini bana kalırsa biraz insafsız bir ses tonuyla kullanıyorsunuz. Ortaya deneysel bir metin çıkmamış olsa bile, benim roman yazma girişimimde deneysel bir yan görüyorsanız, görmüşseniz, buna katılabilirim. "Kravat"ı doğuran "fikir" bana çekici gelmişti. Ama, itirafsa itiraf, daha çok bir başkasına, bir başka yazara borç verebileceğim cinsten bir fikirdi bu, kısacası bir yabancı tarafı vardı. Kendi yazı serüvenim içinde kravat, doğal yerini Özel Ansiklopedi'mde ya da söyleşi-denemelerimde (tıpkı "Patates"te olduğu gibi) bulabilirdi, başta kendim olmak üzere hiç kimse yadırgamazdı o kullanımı; bir roman yazmaya kalkınca, ister istemez yapay bir ilişki doğdu. Ben öyle algıladım en azından. Şüphesiz, yazı/n türleri arasında en yapay olanı zaten romandır da diyenler çıkacaktır, bunu da hesaba katmak gerekir. Bir de şunu düşünelim: Roman yazmayı sürdüreceğim olsaydım, nasıl bir romancı çizgisi çıkardı benden? Herhalde Ansiklopedimden çok uzağa düşmeyen bir çizgi sözkonusu olurdu. Ya da, öyküleme dozu nedeniyle hep kaş kaldırttığını gördüğüm "Dîvan" bu yatağa bir akış sağlayabilirdi. Tabii varsayım bütün bunlar, yazar yazabilecekleriyle değil yazdıklarıyla değerlendirilse daha iyi olur.

• "Doğu-Batı Dîvanı"nı yayımladığınızda onu tamamlanmış bir kitap olarak görmüştük. Siz, genişleyeceğini öngörmüş müydünüz?

•• Tamıtamina bir öngöründen söz edemem herhalde. Dîvan, sonu görünmeyen bir yazı hattı getirip koymuştu önüme. Önceleri, tek tek kitap halinde çıkarmaya niyetlendiydim, bunu yalnızca "Gri Dîvan"da uygulayabildim. İlk cildin öbür üç kitabını birarada yazdım, 1990-96 arası. O aşamada kurulan bütünlük bir yandan yeterli göründü bana, bir yandan da bir yerine dört kitap yayımlamaktan ürktüm - malûm, çok kitap çıkardığım için eleştiriliyordum. "Dîvan"ı yayınevime teslim ettikten sonra yedi aylığına yurtdışına gittim. Orada beşinci ve altıncı kitaplara aynı anda başlayınca, Dîvan yolculuğunun süreceğini anladım. Oyun metinlerine aslında çok daha önce başlamış, o sapağı terketmişim. Mektup-şiiirlerin uzaktan uzağa "Gönderen"le bir bağlantıları vardı herhalde. Kalabalık kadrolu uzun dramatik şiiri ilk ciltte de denemişim. Sizin anlayacağınız soluğu kesmeyi, zorla kesmeyi göze alamadım.

• "Doğu-Batı Dîvanı"nın günlüğünde, o şiirlerin "Opera"nın önünü tıkadığını yazmıştınız, oysa "Opera"nın ikinci cildini tamamladınız, belki üçüncü cildi de tamamlamak üzeresiniz. Bir tondan ötekine nasıl geçiyorsunuz masabaşında?

•• İki serüvende de, en zorlu dönem ilk bütünlükleri ortaya koyana kadar geçen dönemdi. İkisi birden çökebilir korkusu egemendi içimde. Kaldı ki, Dîvan şiirleri, birkaç yıl boyunca her şeyin önüne geçti şiir çalışmalarım bağlamında, endişelenmekte haksız değildim büsbütün. İlk toplamlar çıktıktan sonra bu rahatsızlık enikonu azaldı. Bir tondan öbürüne geçmek diyorsunuz, aslında 'gelen

şiiir' hiçbir iç karışıklığa yol açmayacak türden farklı ses, ritm ve yaklaşım özellikleri taşıyor. "Opera"nın tonu zaten apayrı ya, "Dîvan"a ait bir şiiir ile bir lirik şiiir arasında da keskin bir fark oluyor benim gözümde. Aynı netlik deneme yazarken geçerli değil oysa, orada netlik daha kolay kurulabilir gibi gelse de böyle bu.

- Şiiirlerinizin yabancı dillerdeki serüveni artarak sürdürdü bugüne dek. Bir açılım getiriyor mu bu size?

Çiziler, Enis Batur

•• Hiç çevrilmemiş olsaydım, yazma güzergâhımda herhangi bir değişim yaşamazdım sanıyorum. Çevrilmiş olmanın daha çok insanın boşlukta duruş biçimini biraz etkilediği görüşündeyim. İtalyanca, Farsça, İngilizce, Almanca, Fransızca, Felemenkçe, Danca derken bir Babil sanrısı doğuyor şairin içinde. Gerçeklik yakası da var bunun, illüzyon yakası da. İnsan kendi dilinde, ülkesinde yazdıklarının önüne geçiyor, geçiriliyor: Şiiirlerinizle okurun arasında bir çukur açılıyor, oraya yerleştiriliyorsunuz. Yabancı dillerdeki varlık biçimim çok rahatlatıcı buna karşılık: Enis Batur, yalnızca o şiiirleri yazmış kişinin adı olarak algılanıyor, bundan ibaret. Burada böyle mi oysa, olumlu ve olumsuz pek çok yük var adınızın üzerinde, şiiirin okunma sürecini doğrudan etkileyen kalın bir tabaka bu. Bende hep bir "ikinci hayat" takıntısı olmuştur biliyorsunuz, bu hayat hakkını bana tanıyan yarım düzine yabancı dil var şimdiki.

- Günlüğünüze dönmek istiyorum. İlgî ve tepki uyandıran bir kitap oldu. Bir hayli sert bölümler var. Yayına hazırlık aşaması neden bu kadar uzun sürdü? Ne kadar otosansür yaptınız, ne kadar içtenliğinizi

korudunuz?

•• Günlük tutmaya genç yaşta başladım, 1970-74 arası tuttuğum günlük defterlerinin çoğunu yok ettim, elimde bir tek bir Paris kışını ve güzünü kapsayan defter kaldı. Sonra koştum. 1984'de yeniden günlük tutmaya başladığımda, onu günü geldiğinde yayımlayacağım bir yazı türü olarak seçtim. Gene de, yazarken kendimi çok tutmadım, süzme işlemine vakti gelince girişeceğimi öngörerek yazdım yazacağımı. İlk on yıl bittiğinde, 1200 sayfayı aşkın bir toplam üzerinde çalışmaya koyuldum. Önce bir ilk ayıklama yaptım, metnin yaklaşık 500 sayfası eksildi o aşamada. Temize çekildi. Sonra, yeniden çalışmaya başladım üzerinde. Budamayı, ayıklamayı, onarmayı sürdürdüm, ince ayarlar yapmaya yöneldim. Bir acelem de yoktu sonuç olarak, onun için ağırdan aldım, bu sürecin epey katkısı oldu o kocaman cilde.

- Günlüğün sahiciliğini zedeledi mi yaptığınız o ameliyatlar?

•• Bu sorunun yanıtını hem günlüğün kendisinde, hem de günlük türü hakkında yazdığım birkaç denemede bulabilirsiniz aslında. Öyle anlaşılıyor ki, size doyurucu

gelmemiş düşüncelerim. Ne olursa olsun, ben günlüğümü bir yazınsal metin olarak değerlendirdim hep. Sahici, içten olmak hiç tasam değildi diyemem tabii, ama böyle bir hedefim de olmadı. Günlüğün gerçeklik dairesinin içinde dolaştım ikidebir, hem de günlüğün içinde, o gerçekliği sorgulamaya çalıştım. Başka türlü günlük tutulamaz demek aklımdan geçmedi, geçmez de: Pek çok günlük okudum, bunu ben kesinkes söyleyemem. Bir güncede aradığınız bazı şeyleri bulamazsınız, güncenin yazarı onlara susmuştur. Susma gerekçeleri vardır. Buna karşılık, bir

Fotoğraf, Enis Batur

güncede neleri bulduğunuz önemlidir. Güncesi bireyin aynası olamaz bana kalırsa, belli açılardan çekilmiş, belli durumlarda çekilmiş çok sayıda fotoğraftan oluşan bir albümdür olsa olsa.

- Günce tutuyor olmanız, otobiyografik metinlerinizi yazarken size kolaylık sağladımı?
- Dikkat ettiyseniz, otobiyografimde kendim kadar başkalarını konu edinmeyi seçtim. Günlük yazmak, mesafe ayarı açısından önemli katkılar getiriyor her şeyden önce, bir de etik terazisini kullanmayı öğretiyor insana. Başkasını nereye kadar yazma hakkına sahibim? "Öteki" gariptir: Yazarsanız içerler, yazmazsanız da içerler. Belli ki kendi dileğince yazılmak istemiştir. Dolayısıyla, başkalarını bir yere kadar düşünürsünüz, bildiğinizi, doğru bildiğinizi yaparsınız sonra da.
- Üstelik, sizin durumunuzda başkalarının günlüklerinde yer almak tehlikesi de az değil! Cemal Süreya'nın, Salâh Birsal'in, Ahmet Oktay'ın günlüklerinde, hatta Adalet Ağaoğlu'nun düşlerinde dolaşıyorsunuz.
- Asıl, henüz günüşiğine çıkmamış olanlardan korkmak gerekir. Çevremde,

yıllardır günlük tuttuğunu bildiğim pek çok edebiyatçı var, kimbilir neler yazıyorlar! Zaman zaman taciz ediyorum onları, sinsi olmakla suçluyorum. Şaka bir yana, günlük, insan ilişkileri açısından tehlikelidir. Otobiyografide bu tehlike daha özel sınırlar içine çekilerek sıkışıyor, sıkıştırıyor, dolayısıyla büyüyor bence. Tedirgin olduğum bir konu da, otobiyografinin anı kitabıyla karıştırılması, hayli sık karşılaştım o durumla. Anılarımı yazmayı düşünmedim bugüne dek, bunun yaşlanınca yapılması daha mantıklı göründü bana, ola ki basmakalıp düşünüyorum. Otobiyografiyi bir arkeoloji çalışması olarak algılıyorum, belleğin alt tabakalarına yönelen bir seyahatnâme. Neredeyse on beş yıl boyunca başlamayı dene dim, bir sürü parça yazdım o süre içinde, bütün o girişimler birer prova niteliği taşıyormuş meğer. Biliyorsunuz, ben anımsama süreciyle her vakit yakından ilgilendim, o konuda denemeler de yazdım.

• Sözü denemelerinize getirmek istiyorduk biz de. Ansiklopediniz iyice genişledi, son beş yıl içinde çıkardığınız kitaplarla: "Yazboz", "Gövde'm", "Mimarın Düşü", özellikle de "Metafizik"le daha derinlemesine bir bakışa geçtiniz. Altı-yedi yıl önce "ucunu göremiyorum" demiştiniz, bugün görebiliyor musunuz?

•• Hayır, hâlâ göremiyorum. Bir ölçüde "bütün"e bakışaşımda netleşmeler oldu diyebilirim. Kimi majör temalarla göğüs göğüse geldim o kitaplarda: Ölüm, korku, delilik, yazı, ten, ev, yapı gibi. Yeni ciltlere yer açıldı böylece. Ana soru kaskatı duruyor: Hayat kapsanabilir mi? Ansiklopedi, yaklaşık 250 yıl içinde gelişti ve bir bakıma olanaksızlığıyla karşılaştı. XXI. yüzyıla girdik ve bu alanın sonsuzluğunda bizi gezdirebilecek yeni teknikler enikonu gelişmiş durumda artık. İleride, başkalarının düşlerini, dahası belleklerini okumamızı, onlara başvurmamızı sağlayacak aygıtlar bile devreye girecek. Bir ansiklopedi yapmak bugün olası mıdır? Yol aldıkça sıkıştırıyor bu soru beni. Yeni formüllerim var!

• "Başkalaşım lar"ın üçüncü cildini bir tür sonsöze ayırmışsınız. Kesin değil belki, ama artık o tür metinler yazmak istemiyormuşsunuz, izlenimi doğuyor. Doğru mu bu?

•• "Başkalaşım lar"ın üçüncü cildi beni çok yordu. Yıllar yılı oyaladığım, beni oyalamış metinleri bitirmeye zorladım kendimi: "Po(e)rtre", "Saint Mallarmé", "Ve", "Minör Est-Etika" için özellikle, yapay bir gayret gösterdim denilebilir. Zorla değilse bile, zorlanarak tamamladım onları. Öyle yazmayı sevmedim hiçbir vakit, yazmanın eziyetini yazma keyfiyle dengelemeyi esas tutardım, bu sefer denge bozuldu biraz. Bilmiyorum ara mı verdim, yoksa son mu verdim, gerçekten bilmiyorum henüz.

• Otuz "Başkalaşım" metnini gözönünde tutunca, dilediğim çizgiyi çektim diyebiliyor musunuz?

•• O otuz metni yaklaşık yirmibeş yıl içinde yazdım. Yatay ve dikey ilişkiler çerçevesinde, yaratma edimi hakkında düşündüklerimi genel hatlarında dile getirdim gibi geliyor bana. Söylenebilecekler bitti mi? Söylenebilecekler bitmez tabii. Bu otuz metin içinde kurmadığım türden, bana canalıcı görünen sorunlarla yüzleşmeye başlayacak olursam, yeniden "Başkalaşım lar"a dönerim. Bunu aralık kapı bırakmak kaygısıyla dile getirmiyorum, geleceği büsbütün bağlayacak bir kesinlikten söz edemem, onu anlatmaya çalışıyorum.

"Başkalaşım lar"ın
üçüncü cildini
bir tür sonsöze
ayırmışsınız.
Kesin değil belki,
ama artık o tür
metinler yazmak
istemiyormuşsun
uz, izlenimi
doğuyor. Doğru
mu bu?

Bu da okurun sorunu. Hem kitaplar yazacağım, hem de onların okurunu tayin edeceğim, en hafifinden saçma bir beklenti olurdu bu. Gazete yazılarımı ayıracak olursam, yazarken, yazdığımı kimin, kimlerin okuyacağını hiç düşünmedim ben, yazdım ve yayımladım. Okurum olmasaydı, yazmayı değil ama yayımlamayı bırakırdım herhalde, bırakmak zorunda kalırdım.

• "Aciz Çağ, faltaşları"nın ardından yazdığınız yazınsal denemeleri de bir kitapta topladınız. "Patates" çıktığında biz onu bağımsız bir iş sanmıştık, sonradan peşpeşe "söyleşi-denemeler"iniz geldi, "Patates" mi etkileyici oldu bu seçiminizde?

•• Söyleşi-denemelere aslında "Aciz Çağ"dan önce başlamıştım. Araya Paris dönemi girdi, yoksa "Aciz Çağ" hesapta yoktu. Orada kitabı bitirince, dönüşte söyleşi-denemeler üzerinde yoğunlaşmaya başladım. "Patates"ten önce "Roman"ın, "Antologya"nın çatısını hazır etmişim, ama tamamlayıp günışığına çıkardığım ilk örnek "Patates" oldu. Söyleşi-deneme, benim "söz"le ilgili zihinsel alıştırımlarımdan doğdu. Bunun biraz konuşma deneyiminden kaynaklandı: Konferans, panel, açık oturum, sohbet, söyleşi, seminer, ders, radyo ve televizyon için denemeler "söz" yakasında beni kurcalayan etkinliklerdi. Biraz da, kitapta gönderme yaptığım klâsik metinlerle kurduğum ilişkilere dayanıyordu: Platon, Erasmus, Bruno, Il Tasso, Lukianos, Leopardi gibi. Denemede çok-seslilik yeni olanaklar getirebilir diye düşündüyüm. Yanılmadığım kanısındayım bugün.

• Belki, "İçbükey" dizisinde geliştirdiğiniz monologu terazilemenizi sağladı söyleşi-denemeler?

•• Böyle düşünmemiştim, ama böyle düşünülebilir. "İçbükeyler"ın şahsı, dışakapanık bir özelliği var, söyleşi-denemelerde okur kendisine bir odak daha kolay seçebilir. Yazarken, adını koymasa bile insan, okur-partöneri belli bir mesafe duygusuyla metnine göre bir noktaya yerleştirir. "İçbükeyler"i kaleme alırken sokulgan okuru muhatap aldım, alıyorum; sayıları az, yazdıklarımla yakından ilgililer; öbür okurlar bu kişisellik dozundan rahatsız olurlar.

• Nasıl ayırdedecek okur?

•• Bu da okurun sorunu. Hem kitaplar yazacağım, hem de onların okurunu tayin edeceğim, en hafifinden saçma bir beklenti olurdu bu. Gazete yazılarımı ayıracak olursam, yazarken, yazdığımı kimin, kimlerin okuyacağını hiç düşünmedim ben, yazdım ve yayımladım. Okurum olmasaydı, yazmayı değil ama yayımlamayı bırakırdım herhalde, bırakmak zorunda kalırdım.

• Epey gezi metni yayımladınız son yıllarda: "Şehren'is", "New York", "Hatay", "Kuzeyde" gibi. Tek, blok bir "Seyahatnâme" kitabı yapmakta kararlı mısınız?

•• İstekliyim, diyelim. İrili ufaklı pek çok parça defterlerde bekliyor. Yeni yolculuklar tasarlıyorum. Eskiden daha sınırlıydı vaktim, işimden gücümünden kolaylıkla ayrılıyordum.

• Yazı dışı uğraşlarınıza değinelim mi biraz da? Fotoğraf çalışmalarınız önce kitaplarınızda ve dergilerde yer aldı, sonra hayli yankı uyandıran bir sergi açtınız. Yeni projeleriniz var mı?

•• Sergi daha çok homurtu uyandırmıştı, kimse doğrudan bunu söylemedi elbette, ama "bir de fotoğrafa mı bulaştı?" sorusu eksik olmuyordu bakışlarda... Hep söyledim, tekrarlayacağım: Bir fotoğrafçı kimliği aramıyorum ben, olağanüstü işler çıkardığımı da savunmuyorum, fotoğraf aracılığıyla yazıdan dinleniyorum biraz, biraz da yazıyı görüntüyle çiftleştirmeyi deniyorum. İlk sergimde yapı-ime

ilişkilerini yoklamıştım, sonra bir süre kolaj üzerinde çalıştım, şimdi "yüz" üzerinde denemeler yapıyorum; ikinci bir sergi gelecek sanıyorum.

• "Çiziler"i devam ettiriyor musunuz?

•• "Çiziler" in durumu farklı. Pek çok kişi onları desen olarak yorumladı, böyle bir şeyi aklımdan geçirmemiştim. "Yazılar"ın bir tür yansıması olarak baktım "Çiziler"e, "Opera"daki çizgi-yazılardan ayrılan, harfin süreğinde yer alan, daha çok günümüz nota yazımlarına yakın tutulabilecek işler. Çok sayıda çizgi defterim var, şimdilik sakınıyorum onları, belki bir seçme yaparım.

• İlk göz ağrınız sinemaya da döndünüz galiba?

•• Bir dizi high 8 denemesi yaptım. Alıştırma düzeyini zorlamayan işler bunlar. Sinema her şeyden önce kurgu demek benim gözümde, oysa ham çekimler yapmakla yetiniyorum şimdilik. Zaman ve sermaye gerekir, iyi bir kısa film yapmak için bile, iki koşulu da zorlamadım. Elimdeki kaydadeğer görüntüler, bir tür gizli kamera yöntemiyle çektiğim özel görüşmelere ait, bunlar ileride anlam kazanacak işler.

Bir dizi high 8 denemesi yaptım.

Alıştırma düzeyini zorlamayan işler bunlar. Sinema her şeyden önce kurgu demek benim gözümde, oysa ham çekimler yapmakla yetiniyorum şimdilik. Zaman ve sermaye gerekir, iyi bir kısa film yapmak için bile, iki koşulu da zorlamadım. Elimdeki kaydadeğer görüntüler, bir tür gizli kamera yöntemiyle çektiğim özel görüşmelere ait, bunlar ileride anlam kazanacak işler.

• Ses kayıtları da yapıyor musunuz?

•• Yapıyorum. Butor'la Rejans'taki konuşmamız, Derek Walcott'la Rotterdam seansımız, Ece Ayhan'la telefon konuşmalarımız gibi sonradan bir projede kullanmayı öngördüğüm ses bantları da var, minimal ses çalışmaları da: Tırnak ezgileri, sokak gürültüleri vesaire.

• Son soru: Nereye kadar gitmeyi planladınız?

•• Ne soru ama! Şöyle diyelim: Sonuna kadar.

..

Murat C. ömrünün dokuz yılını Orta-Avrupa'nın, barok yapılarıyla ünlü bir şehrinde geçirmişti. Sonraları söz ne zaman o dönemden açılrsa, Almanca öğrenirken nedense pek çekici bulduğu bir deyim anadiline çevirerek "kulak arkalarımın henüz yemyeşil olduğu yıllardı" diye konuşmayı alışkanlık haline getirdi. Belki de yalnızca konuştuğu kişilerle arasına koyduğu bir mesafeydi bu deyim; neredeyse kiskanç bir hassasiyetle kurduğu mahremiyetini korumak üzere, tek taraflı olarak oynadığı bir oyunun başlangıç vuruşuydu. Yüzyılların deneyimlerinden damıtılmış bilgelikleri böylesi görsel mecazlara dökmek bakımından hiç de fukara sayılamayacak anadilinin dağarcığında, bu Almanca deyim andırmak bir yana, çağrıştıracak bir ifade bile bulunmaması, Murat için yeterince sağlam bir güvenceydi: Eğer konuştuğu kişi bu ayrıntıya takılmaz, bu tuhaf ifadenin anlamını merak etmezse, o da kendiyile ilgili söyleyeceklerini beylik ifadelerin ötesine taşıyamaması; dahası o insanla fazla içli dışlı olmaması gerektiğine dair bir işaret aldığına inanıyordu. Böylece olası tuzaklara düşmekten ve mahremiyetini "kurda kuşa yem etmekten" kurtulduğunu düşünüyordu. Hayatında, üzerine böylesine titizlikle titremesini gerektiren bir sır olup olmadığına öyle uzun boylu kafa yormadı hiç. Kimliğini söylediklerinden çok sakladıklarıyla kurduğunu bilmek ona ne kadar kırılğan olursa olsun, bir güven duygusu veriyordu. Ve geçip giden yıllar içinde o deyim anladığını soran insanların azlığı bile, onu bu "mahremiyet oyunundan" kuşkuya düşürmeye yetmedi.

Onu yurtdışına gitmeden önce de tanıdım, ama aramızda bir dostluğa benzer bir şeyin gelişmesi, dönüşünden bir yıl sonraya rastlar. Yakınlaşmamızda, o mahremiyet sınavından geçmek zorunda olmayışımın da bir rol oynayıp oynamadığını hep merak etmişimdir. "Kulakların arkası yeşildi" derken, toyluğunu, pişmemişliğini vurgulamak istediğini anlıyordum, çünkü ben de Almanca biliyordum. O bozbulanık Orta-Avrupa göğünün altında, kurt binaların önünde, tramvay duraklarında, ağır mobilyalarla döşenmiş loş kahvelerde, ama en çok da insana bir kutsallık çağrıştıran uzun üniversite koridorlarının iki yanına dizilmiş eski öğretim üyelerinin büstleri arasında çekilmiş fotoğraflarına bakarken, toylukla neyi kastettiğini sezer gibi olurdum. O resimlerdeki yüzde biraz da iğreti duran kayıtsız ifadenin ardından, başkalarının farkında bir insan bakardı. Ve galiba bu farkındalığın verdiği kibri denetleyememiş olmaktan ötürü hep hafif bir utanç, bir suçluluk duydu.

Öğrenim hayatı çok başarılı geçmişti. Liseden sonra önemli bir burs kazanmış ve altı yılda tamamlayanların bile başarılı sayıldığı bir ortamda, tıp öğrenimini beş yıla sığdırmıştı. Bu arada, tıp tahsili için zorunlu olarak öğrendiği Latince sayesinde felsefeye merak salmış ve bir dönem felsefe fakültesindeki bazı derslere de devam etmişti. Öğreniminin ardından iki yıl boyunca bir hastanede çalıştığını biliyordum, ama sonrası biraz bulanıktı. Yurtdışında geçirdiği son iki yıla ilişkin bilgilerim, dağınık konuşmalarından çıkardığım bölük pörçük izlenimlerle sınırlı kaldı: Bir tür şehirçi seyahatlik olarak adlandırdığı avare bir hayat sürdürmüştü; Kraliyet Tiyatrosu'nda figüranlıktan, sebbe halinde tam olarak tanımlanmamış ağır işlere kadar bir dizi geçici işe girip çıkmıştı. Karlı bir kış günü, haldeki bir depoda ülkesinden gelen mandalinaları ayıkladığını anlatmıştı bir seferinde. Görevi, hatalı paketleme yüzünden daha sandıktayken küflenen mandalinaların arasından sağlamlarını kurtarmakmış: Eksi beş derecede solğunun buharına karışan küf tozunun burun deliklerinde bıraktığı kapkara izleri buruk bir keyifle hatırlıyordu nedense.

Ve bir gün ansızın dönmeye karar verdi. Yoksa dokuz yıl önce ayrıldığı ülkeye yeniden "göçmeye" karar verdi demek daha mı doğru olur? Çünkü o her yere yabancıydı bir bakıma. Üstelik onu bu ülkeye bağlayabilecek ne bir kardeşi, ne de yakın bir akrabası vardı. Babasını hiç tanımamış; annesini de henüz lisede okurken bir trafik kazasında kaybetmişti.

Sahip olduğu az sayıdaki eşyayı (bir yatak, bir çalışma masası, bir kitaplık ve bir koltuktan ibaretti bunlar) tanıdığı birkaç insana dağıtmıştı. Yalnızca kitaplarından ayrılmak istemiyordu. Ama döneceği yerde hâlâ darbe koşulları hüküm sürüyordu ve Murat böyle bir ortamda kitapların insana tehlikeli tuzaklar hazırlayabileceğini, yurtdışında geçirdiği uzun yıllara rağmen unutmamıştı. Alışılmadık ölçüde soğuk geçen bir kasım ayında, kitaplarını toplamaya girişti. Başına dert açabileceğinden korktuğu kitapları bir kenara ayırdıktan sonra, kalanları halden topladığı elma sandıklarına yerleştirdi ve tren kargosuyla ülkesine yolladı.

Murat ülkesine uçakla döndü. Kitaplarıysa yeniden almaya çalıştığı İstanbul'a, ondan neredeyse bir buçuk ay sonra vardı. Kitapla dolu üç sandığı teslim almak üzere gittiği gümrükte, temkinli davranmakla ne denli yerinde bir karar vermiş olduğuna sevinemedi bile. Çünkü gümrük memurları, sandıklar olağanüstü dönemlere özgü bir işgüzarlıkla didik didik ararlarken, üzerine titredikleri bir kitabın diğerlerinin arasında bulunmadığını farketmişti. Eve gelir gelmez sandıkları bir kez daha altüst etti. Ama neredeyse bir panik içinde sürdürdüğü bu arayışın sonuna geldiğinde, kitabın sakıncalı sayarak ayıkladığı öteki kitaplarla birlikte, ayrıldığı şehirdeki bir sahafın raflarını boyladığını anlamıştı.

Aynı sahaf mıydı bilmiyorum, ama kendisinin de o kitabı bir sahafta bulunduğunu anlatmıştı bana. Dönüşünün üzerinden bir yıl geçtiği halde, her hatırladığında içi sızlayarak söz ettiği kitabın neye benzediğini, kısa sürede neredeyse ezberlemiştim: Pek eski olmadığı halde, nadir ve kıymetli bir kitaptı bu. 1958 yılında Avusturyalı küçük bir yayıncı tarafından, sınırlı sayıda (yanlış hatırlamıyorsam 999 adet) basılmıştı. Pek iri sayılmayacağını ve nefti yeşil, deri bir cildi olduğunu da öğrenmiştim. Kitabın başlığı, sırt derisine altın yaldızlı harflerle dağlanmıştı: "Göçmenler". Ön ve arka kapağın iç yüzleri ebru desenli kalın kartonla kaplanmıştı. Bunlar ve buna benzer birkaç ayrıntı daha, kitabı gözümün önünde tüm somutluğuyla canlandırabilme yetiyordu, ama içeriği konusunda hemen hiçbir fikre sahip değildim. Ama beni asıl hayrete düşüren şey, Murat'ın da bu konuda benden daha fazlasını bilmediğini öğrenmek oldu. Yıllarca kitaplığının baş köşesinde sakladığı halde; zaman zaman eline alıp sayfalarını karıştırdığı; üstelik içeriğini öğrenmek için yakıcı bir merak duyduğu halde, kitabı okuma işini, üstesinden gelemediği bir tedirginlik yüzünden hep belirsiz bir tarihe ertelediğini söylüyordu. Yalnızca bu tedirginliğini değil, böylesine önem verdiği bir kitabın gözden çıkardığı eşyalar arasına karışmasına neden olan dalgınlığını da anlayamıyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse bunun için büyük bir çaba da sarfetmedim. Onun da buna verebileceği doyurucu bir cevabı olmadığını hissettiğim için belki. Zaten kendisi de bir süre sonra kitabı unutmuş göründü. Göründü, diyorum, çünkü gerçeğin çok farklı olduğunu, yaklaşık iki yıl sonra Martina P.'den öğrenecektim.

Murat ülkesiyle birlikte, yurtdışında geçirdiği son iki senenin anlaşılmasız bir biçimde uzaklaştığı mesleğine de dönmüştü. Uzun yıllar ayrı kaldığı şehre yerleşmekle geçen ilk üç ayın ardından, özel bir hastanede iş bulmakta güçlük çekmedi. Martina'yı da bu iş sayesinde tanıdı. Yabancı bir ilaç firmasında çalışan Alman bir kimyagerdi Martina. Tanışmalarının üzerinden beş ay bile geçmeden, her ikisi de yalnız yaşadıkları dairelerinden ayrılmış, birlikte kiraladıkları daha büyük bir eve taşındılar. İlişkileri birinci yılını doldururken çocuk yapmaktan söz etmeye bile başlamışlardı. Ve Murat'ın nöbetleri bu dönemde ortaya çıktı.

Tıp dilinde böylesi nöbetlere nasıl bir teşhis konulduğunu bilmiyorum. Murat'ın ağır bir melankoli yaşadığını düşünüyordum ben. Ama kendisi tıbbi yardım önerilerine inatla sırt çeviriyordu. Nöbete girdiği zamanlarda, karanlık bir ifade çöküyordu yüzüne. Çoğunlukla hiçbir şey yemiyor, ya da öğünlerini bir dilim peynir ekmele geçiştiriyordu. Bazen oturduğu bir koltuktan saatlerce kalkmadan, gözünü bir noktaya dikip baktığı oluyordu. Zorunlu haller dışında kimseyle konuşmuyor; zaman zaman başladığı bir sözün sonunu bile getirmeden susuyordu. Önceleri çok sık tekrarlanmıyor ve görece çabuk atlatılıyordu bu nöbetler. Bu dönemde yorucu bir gayretle de olsa, hastanedeki görevlerini sürdürebiliyordu henüz. Ama durumu bir yıl içinde hızla ağırlaştı ve onu işinden ayrılmak zorunda bıraktı. Bu bir mayıs ayındaydı. Bunu izleyen iki ay içinde olaylar başdöndürücü bir hızla gelişti.

Haziran başında Martina'dan bir telefon geldi. Bir gün sonra, işi gereği kısa bir süre için ülkesine gitmesi gerektiğini söylüyor ve kendisini havalimanına bırakmamı rica ediyordu. Benimle Murat hakkında

konuşmak istediğini anladım. Ertesi gün Murat'ın yine o kitabı sayıklamaya başladığını öğrendim. Ancak Martina bu kez kitabı bulmakta kararlıydı ve bu konuda bir hayli yol da almıştı. Yaklaşık bir buçuk ay önce, Alman Yayıncılar Birliği'yle başlattığı yazışmalar sayesinde, ülkesinde eski ve nadir eserlerin el değiştirdiği bir tür kitap borsasının varlığından haberdar olmuştu. Düzenli olarak yayınlanan bir bültende, bu tür eserleri satmak ya da almak isteyenlerin ilanlarına da yer veriliyordu. Martina bunu öğrenir öğrenmez, bültene kendi adıyla bir ilan vererek, aradığı kitabın başlığını, yayıncısını ve yayınlandığı tarihi bildirmişti. Havalimanının kafeteryasında, bana bunları anlattıktan sonra çantasından bir mektup çıkardı. Çok kısa ve resmi bir dille yazılmış bu mektubun belki de tek ilginç yanı, o sıralarda henüz Doğu Bloku'nun bir parçası olan Demokratik Almanya'daki küçük bir şehirden postalanmış olmasıydı. Mektubu yazan kişi, elinde Martina'nın aradığı kitabın bir nüshası olduğunu belirtiyor ve satmak için istediği fiyatı bildiriyordu. Çok yüksek bir fiyat değildi bu. Martina, mektubu yeniden çantasına yerleştirirken kalktı. Mektubu yazan kişiyi görmeye çalışacağını söyledi ve yolculuğunda Murat'a göz kulak olmamı tembihledi.

On gün sonra döndüğünde, kitap bavulundaydı. Onu havalimanında karşıladım ve evine bıraktım. Yolda, kitabı Murat'a ağustos başındaki doğumgününde vermek istediğini söyledi. Ama o kadar bile sabredemedi. İş bıraktıktan sonra, Murat'ın durumunda hafif bir düzelme olmuştu, ama bu pek köklü bir değişiklik sayılmazdı. Yine de iş baskısının üzerinden kalkması, ona iyi gelmiş gibiydi. Seyrek de olsa evden çıkıyor; yürüyüş yapıyor; bazen deniz kıyısındaki bir kahvede saatlerce oturuyordu. Bu arada Martina'nın ve benim üstelemelerimize daha fazla direnememiş ve bir konuşma terapisine girmeyi kabul etmişti. Martina işte böyle bir dönemde, Murat'ın toparlanmasını hızlandıracağını düşündüğü için, birlikte tatile çıkmalarına karar verdi ve işinden izin aldı. Murat buna da diremedi. İki haftalığına, güneydeki küçük bir kasabaya gittiler. Döndüklerinde Murat kitabı okumuştur.

Temmuz ortasında aniden bastıran dayanılmaz sıcaklar hâlâ sürüyordu. Murat, doğumgününden üç gün önce, bir akşam vakti evime geldi. Kapıyı açtığımda onu görünce şaşırıldığımı hatırlıyorum. Bana gelmeyecek çok uzun zaman olmuştu. Onu, ya kendi evinde ya da nadiren birlikte çıktığımız yürüyüşlerde görmeye alışmıştım. Hava artık adamakıllı kararmıştı, ama sıcak insana nefes aldırmiyordu. Balkona çıktık. Elindeki kitabı masanın üzerine bırakırken, "Sonunda okudum", dedi. Bana kitaptan söz etmek istediğini sanarak sustum ve yüzüne baktım. Ama başka bir şey söylemedi. O gece kitap dışında her şeyden konuştuk. Yüzüne renk, hareketlerine canlılık gelmişti. Giderken masanın üzerindeki yeşil cildi göstererek, "Sende kalsın şimdilik," dedi "belki okursun." Murat çıktıktan sonra, nedenini bilmeden kitabı masadan aldım ve misafir odası olarak kullandığım, küçük odadaki çalışma masasının bir gözüne koydum.

Bu Murat'ı son görüşüm oldu. Ertesi sabah, Martina telefon etti ve onun gece eve gelmediğini söyledi. Sesi endişeliydi. Onu yatıştırmaya çalıştım. Ama benim sükunetim de kısa sürdü. İki gün sonra Martina'yla hastaneleri dolaşmaya başladık; kayboluşunun onuncu gününde de polise haber verdik.

Tüm aramalar sonuçsuz kaldı. Murat'ın kayboluşunu izleyen sekiz ay içinde, Martina kendini insanüstü bir gayretle işine verdi. Ama bu tempoya da ancak sekiz ay dayanabildi. Ülkesine dönme kararını bana bildirirken, Murat'ı bir daha görebileceğinden tüm umudunu kesmiş gibiydi. Bense bir süre daha beklemeyi ve ondan her an haber alacakmış gibi yaşamayı sürdürdüm. Ama sonunda korunma dürtüm unutkanlığı çağırıyor yardıma. Zaten Martina'nın gidişinden sonra onu bana hatırlatacak pek fazla bir şey de kalmamıştı. Kitap dışında tabii...

Kitabı okudum. Ama tam beş yıl sonra! Murat'ın o eski tedirginliği bana da bulaşmış gibiydi. Okumak gelmiyordu içimden; hatta kapağına dokunmaktan bile tuhaf bir ürküntü duyuyordum. Aradan geçen zaman içinde onu düşünmemeye zorladım kendimi. Tümünüyle aklımdan çıktığı dönemler bile oldu. Yine de tüm bu çabalarımın beyhude, hatta anlamsız olduğunu başından beri biliyordum. Ayrıca yaşananların anısı silikleşip, yakınlığını yitirdikçe, kitapla yüzleşecek gücü bulabileceğimi de biliyordum. Öyle de oldu: Yine bir ağustos başında, artık vaktin geldiğini hissettim. Yıllık iznimi kullandım; kitabı çantama yerleştirerek, Murat'ın izinden, güneydeki o sahil kasabasının yolunu tuttum.

Murat'ın anlattıklarından kafamda canlandırdığım kitap, aslının tıpatıp aynı diyebilirim. Yalnız kapakta (daha doğrusu cilt sırtında) yer verilmediği için, bir de altbaşlığı olduğunu bilemezdim. İlk sayfayı açınca

öğrendim bunu: "Göçmenler" başlığının altında, daha küçük puntolarla "Dört Uzun Hikâye" yazısı okunuyordu. Eserin bir başyapıt olduğunu söylemek abartılı olur. Ancak etkileyici bir kesinlik tutkusuna ve özenli bir dil işçiliğiyle yazılmıştı. Yazıldığı dönem için bile (ki bu yayınlandığı tarihe aynıydı) biraz "eskimiş" sayılabilecek bir asalet taşıyordu.

Kitapta gerçekten de dört ayrı metin vardı. Ama altbaşlığa rağmen, bunları soy anlamda birer öykü olarak değerlendirmek güç. Bu metinlere edebi portreler demek daha doğru olur sanıyorum. Bu dört bölümden her biri bir başka kişiyi anlatıyordu ve bunların hepsi de erkekti. Aralarındaki tek ortak noktanın göçmenlik, ya da mültecilik olduğu söylenebilir. Bir de tabii, yazarla olan dostlukları... Dünyanın dört ayrı noktasından başlayan yolculukları, bu insanları tarihte görülmüş en büyük vahşetin ve yıkımının içinden geçirip, belki de adını bile duymadıkları coğrafyalara, şehirlere savurmuştu. Belki zaman zaman yolları kesişmişti; birbirlerine dokunabilecek kadar yaklaşmışlar, ama hiç tanışmamışlardı. Kaderleri de farklı gelişmişti; aralarından biri eceliyle, ama yoksulluk içinde ölmüş, diğer ikisiyse intihar etmişti. Dördüncü kişinin akıbeti bilinmiyordu. Yazar, ilişkilerinin kendilerine bağlı olmayan nedenlerden koptuğunu ve kitabı yazdığı sırada, ondan aldığı son mektubun üzerinden dört yıl geçtiğini anlatıyordu. Bu insanların gerçekten yaşamış kişiler olduğu, metnin içine serpiştirilmiş fotoğraflardan da anlaşılıyordu.

Kitabın, Murat için neden böyle büyüdü (yoksa "lanetli mi demeli?) bir önemi olduğunu anlamak için, dördüncü bölüme kadar beklemem gerekti. Dördüncü hikâyede anlatılan kişi yarı Türk'tü ve metnin içinde yalnızca bir fotoğrafına yer verilmişti: Güneşli bir günde, Berlin'deki yıkık bir binanın önünde, kendisinden daha yaşlı görünen yazının koluna girmiş, hafifçe geriye kayılarak kameraya gülümseyen bu adam, Murat'a şaşılacak kadar benziyordu.

Kitabın yazarı da, tıpkı anlattığı insanlar gibi, bir mülteciydi. 1914 yılında Budapeşte'de doğmuş bir Macar Yahudisiydi. İlk kez okumak üzere gittiği Berlin'de, Hitler'in iktidarı ele geçirmesi üzerine barınamamış ve önce Londra'ya, ardından da Amerika'ya göçmüştü. Savaşın sonunda, tercüman olarak görev yaptığı Amerikan birlikleriyle, Berlin'e bir kez daha dönmüş ve kitapta adını İsmet olarak verdiği kişiyle de bu ikinci Berlin döneminde tanışmıştı. Yazarın niyeti bir biyografi yazmak değildi. O, kısa sürede sevip yakın dost olduğu bu insanla yaşadıklarını anlatırken, dramatik bir dönemin, belki de tarih kitaplarına hiç girmeyecek olan bir başka yüzünü unutturmamaya çabalıyordu. Yine de satır aralarına sıkışmış bazı ifadelerden, artık Murat'ın babası olduğumu düşünmeye başladığım bu insan hakkında bir bilgi edinebilirdim.

İsmet, yazardan on yaş daha küçüktü. Ekim devriminden kaçarak İstanbul'a yerleşmiş bir ailenin Rus kızıyla, Türk bir babanın evliliğinden doğmuştu. Rusçayı en az Türkçe kadar mükemmel konuşabilmesinin sırrı da buydu. Savaş sırasında okuduğu Alman Lisesi'nde, bu dillere bir de Almancayı eklemişti. Savaşın hemen ertesinde, okumak amacıyla Berlin'e gelmişti. Burada tanıştığı bazı insanların da etkisiyle sosyalist fikirlerle ilgilenmeye başlamış ve pek çok insanın tersine, kendi isteğiyle Berlin'in Rus denetimindeki doğu bölgesine yerleşmişti. Yazarınkine benzer bir işi o da Rus ordusunda yapıyordu. Yazar, iki bölge arasındaki geçişler serbest olduğu sürece, bu kararın ilişkilerini engellemediğini anlatıyordu. Ancak bir sabah uyandıklarında, yerini sonraki yıllarda duvara bırakacak olan dikenli telerle karşılaşmışlar ve dostluklarını ancak mektuplarla sürdürebilmişler. Ta ki, yazarın ısrarlı mektuplarına hiçbir cevap gelmez olana dek... Hikâyenin sonunda yazara gelen son mektubun hangi şehirden postalandığı da belirtilmişti. Martina'ya kitabı satan Alman'ın yaşadığı şehirdi bu.

Kitap, biraz önce son sayfasını da okuyup bir süre denize baktıktan sonra bıraktığım yerde, kumsaldaki çakıltaşlarının üzerinde, havluluyla birlikte duruyor. Şimdi oturduğum kahvenin terasından bile görebiliyorum onu. Aramızdaki mesafenin iyice küçüldüğü boyutlarına inanmaz gözlerle bakıyorum. Onu okurken, kısacık bir insan hayatına ne çok tarih sığabildiğini hayretle farketmiştim. Şimdiyse küçücük bir kitaba ne büyük hayatlar sığdığına şaşıyorum.

.i.

düşüğirneni

Ceem!
Ben ge

ee?
burda da yok?

gelir
şimdi
tüh
elim
boş
geidim

lif çikit
cel lif çikit cel
üff nerden
takıldım buna
da

uzun sürer mi acaba boş film
kutuları açık ajanda pil ambalajı
açık kapı bütün bunlar ne
demek ya gelmezse başına
bişey gelmesin akşam
televizyonda ne var acaba ay
özdenle buluşucaktım saat
kaçtıydı ha o yarın akşam
çişim de geldi

lif çikit
lif çikit çel
üff

hayır

burda yok
her an gelmesi lazım

...
tabi tabi sözleşmişdik

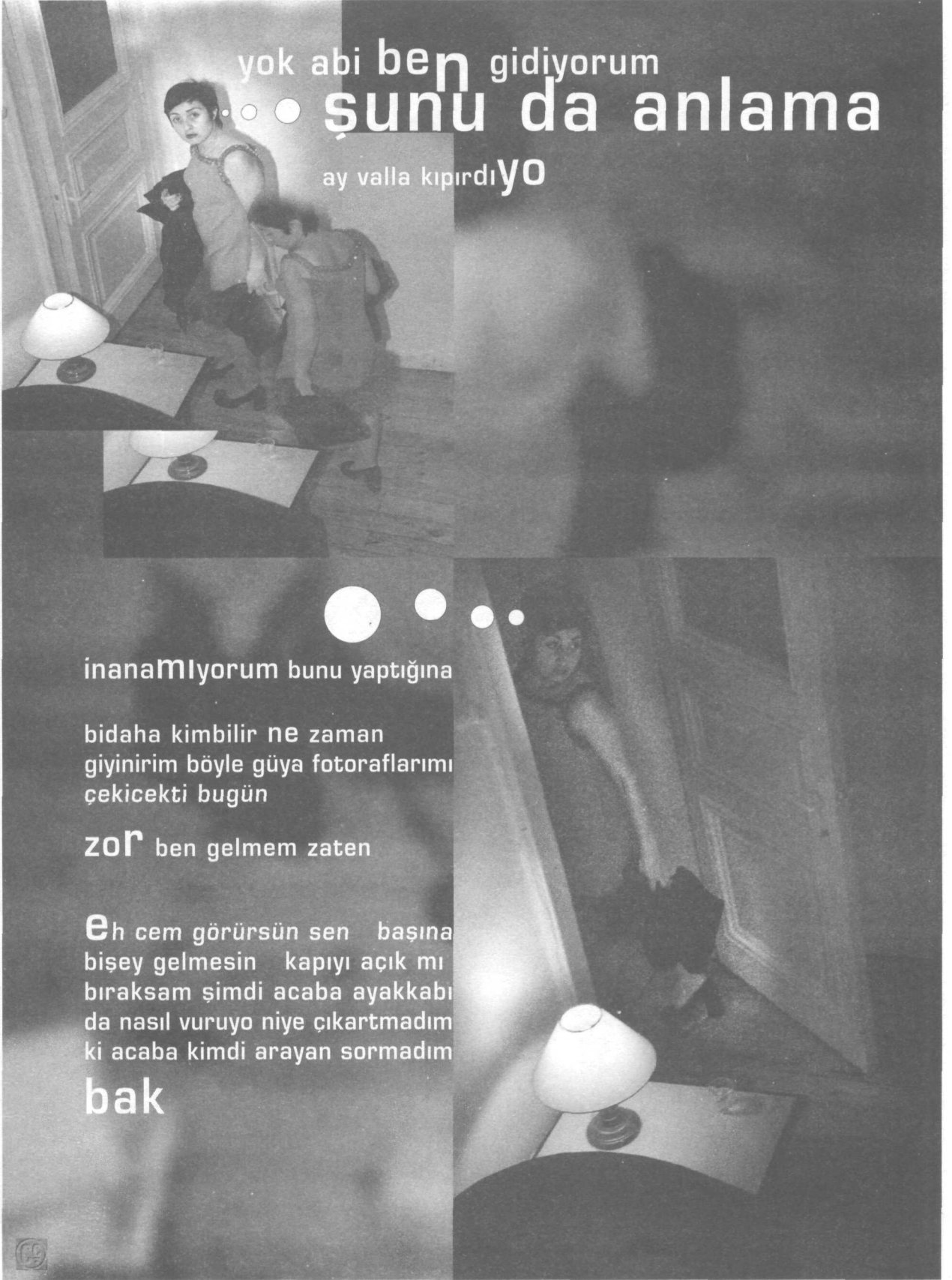
...
tamam söylerim
bekliyorum ben

on

bütün günüm gitti
korkuyorum biraz
nereyi arasam

lif çiki
bin saat
oldu
insan bi arar

not falan bırakır

yok abi **ben** gidiyorum

••• **şunu da anlama**

ay valla kıpırdıyo

•••
inana**m**ıyorum bunu yaptığına

bidaha kimbilir **ne** zaman
giyinirim böyle güya fotoğraflarımı
çekicekti bugün

zor ben gelmem zaten

eh cem görürsün sen başına
bişey gelmesin kapıyı açık mı
bıraksam şimdi acaba ayakkabı
da nasıl vuruyo niye çıkartmadım
ki acaba kimdi arayan sormadım

bak

Bugün size, yıllar önce, üniversiteye adımımı attığım yıllarda başımdan geçmiş bir hikâyeyi anlatacağım. Her ne kadar bellek dediğimiz olağandışı hazine bazı ayrıntıları daha demin yaşanmış gibi taptaze sakladığı izlenimi verse de gerçeğin binbir yüzünden başka bir şey değildir anımsadıklarımız. Bu nedenle, anlatacağım olayda adı geçen kişilere haksızlık etmek için bir çok ayrıntıyı değiştirerek aktaracağım.

19. yılının hayli sert geçen kış aylarından birinde B. Üniversitesindeki yurt penceresinin camındaki buharları eski gazete kağıtları ile silerek dışarıyı seyretmeye çalışan ve pazartesi günü lineer cebir sınavının yapılıp yapılamayacağına kafa yoran; kar bu şiddetle devam ederse kesinlikle yapılamayacağına hükmeden; verdiği bu tatlı hükmün keyfiyle çay ocağına yönelen genç halimi *bir an için gözünüzün önüne getirin. Üzerimde lacivert bir eşofman altı ve yün bir hırka, ayaklarımda sadece yurt sınırları içinde terlik niyetine giydiğim yazlık ayakkabılar ve şimdilerde yeniden moda olan kalın kemik çerçeveli gözlükler o anki resmimi tamamlayan ayrıntılar...* Bir de soğuk koridorlar ve odaların devasa kapıları ve o kapıların ardından gelen sesler. Sürekli yaşanan, eğlenen, hayaller kurulan bir genç erkekler evi. Ter ve toz kokusunun, tıraş sabunu ve tütün kokusuna karıştığı, zamanın şaşırtıcı bir hızla aktığı tuhaf bir mekân.

Çay ocağında Metin ile karşılaşmam, daha doğrusu Metin'in bu karşılaşma sırasında benimle konuşması, o günü ve o günün gecesini belirleyecek olan olaydı. Metin EAK'nın önde gelen isimlerindendi. EAK, ya da Edebiyat Araştırmaları Kolu, iki yıl önce Metinler tarafından kurulmuş ve benim gibi tiplerin girip çalışmak, kendilerini geliştirmek için can attıkları bir çekim merkezi haline gelmişti. Dergiler çıkarıyorlar, kantinin girişindeki panoyu bir duvar gazetesi olarak düzenliyorlar, ayrıca şair ve yazarları okula konuşmacı olarak çağırıyorlardı. Yıllardır okuduğum yazarları okulun koridorlarında görmek, onların konuşmalarını dinlemek, onlara arsızca sorular soran öğrencilerin medenî cesaret dedikleri şeye gıpta ve tiksinti ile bakmak dışında bir şey yapamayan istirdide sessizliğindeki halimle nasıl olup da dergilerinde yayımlanmak üzere şiir ve yazı isteyen ilanlarını okur okumaz yatağımın başucunda duran dolabımın en gizli köşesindeki defterimi çıkarttığımı, odada herkes uyuduktan sonra masa lambasının şevkatine sığınıp yazmış olduğum en güzel şiiri onlara göndermek için temize çektiğimi hâlâ anlayamam. Gerçi o dizeleri temize çekerken hep Serap'ın yüzü bana rehberlik etmişti, bunu artık saklamamın bir anlamı yok, fakat yine de hayatımda o güne kadar böylesine cesur davranmamıştım.

Serap... Eflatun atkısının içinde, hüznünlü bir hayalet; bir eski zaman prensesi... Yalnız ve düşünceli haliyle okulun neresinde karşıma çıksa herşeyi unutup onun soluduğu havanın etkisi ile sarhoş olan zavallı ben için EAK'nın yine çekirdekdeki isimlerinden Vedat ile birlikte olması ne büyük bir ikilemdi! Çünkü Serap ne kadar ulaşılmaz bir yarı tanırsa sevgilisi Vedat da o kadar etkileyici bir idoldü benim için. EAK'nın en etkin adamlarından, şiir ve edebiyat üzerine girdiği tartışmalardan her zaman galip çıkan, yayımlatmayı düşündüğü ciddi bir romanı olduğu kulaktan kulağa fısıldanan, her şeyi bilen adam. Sonradan bana rehberlik edecek, manevi bir ağabey olacak olan kişi. Birlikte sabahlara kadar olmayacak romanlar, hikâyeler tasarlayacağımız adam. Ve sonradan ayrı dünyaların içinde birbirimizi kaybedişimiz... O da ayrı bir hikâye.

İşte onların dünyasına, o karlı cumartesi günü girmeyi başarmıştım. Metin beni çay ocağında eski bir dost gibi gülümseyerek selamlamış, hemen yanıma gelerek yazmış olduğum şiirin herkes tarafından çok beğenildiğini, diğerlerinin de beni bir an önce tanımak istediklerini, bu akşam Vedatlarda toplanıp şarap ve sucuk gecesi yapacaklarını, istersem onlara katılabileceğimi, gelirken kendi şarabımı da getirmem gerektiğini söylemişti. Ona nasıl cevap verdiğimi hatırlamıyorum ama merdivenlerden çıkışımı, odaya girip kimseye bir şey söylemememe rağmen yüzümün pancar rengini alışından arkadaşların çay ocağı yerine dışarı çıktığıma hükmedişlerini, onları savuşturacak bir şeyler söyleyip yatağı oturduğumu, ayakkabılarıma bakarak artık çoktan soğumuş olan ayı yudumlayışımı çok iyi hatırlıyorum. Tanrım, ne tatlı heyecanlarımış! Bir daha asla yaşanamayan, masum ihtiraslar... Gözümün önünde EAK'nın dergi sayfalarında şiirim, o sayfaya gölgesi düşen Serap'ın hayaleti, okuduğı mısraların şairini merak edişi, tanışmamız, ilk kez gözğöze gelişimiz, durmadan akıp giden imkânsız hayaller. Sanki bu kabul beni o sarsak öğrenciliğimden çıkarmış, büyük şairlerin ve yazarların ait olduğu Olimpos'un eteklerinde mütevaciz bir saraya yerleştirmişti.

Akşam Metin'le birlikte gittik Vedatlara. Midemde sürekli bir kasılma, gövdemde koyacak bir yer bulamamanın sıkıntısı, biri bir şey sorar ya da söyler korkusuyla çoktan kızışmış yanaklarımla ben oradaydım. Onların yanında. Vedat, Serap ve EAK'nın etkinliklerinde uzaktan izlemiş olduğum tüm önemli şahısların arasında. Metin beni herkesle tek tek tanıştırdı. Tanıştırdıktan göz kırıp 'Zalimin Gölgesi' demeyi ihmal etmiyor, beni bu noktaya getiren şiirin adını ağzından düşürmüyordu. Bilinçli olarak mı bilmiyorum ama Serap'la en son tanıştırdı. Onunla ilgilenmiyormuş gibi görünmek için o kadar yoğun bir çaba harcamıştım ki uzaktan bakan biri Serap'ı daha önceden tanıdığımı ve nefret ettiğimi düşünebilirdi. Bunu hissettiğimde daha da gerildim. Tanıştırma faslı bitince ancak biraz nefes alabildim. Benden yaşca büyük olmalarına rağmen eşitmiş gibi davranan, neşe içinde işleri paylaşarak sucuk kızartıp şarap içen bu grubun içinde olmaktan, orada olmaktan, Serap'a yakın olmaktan mutluydum. Ali adındaki göbekli ve yelekli çocuk müzik işlerini üzerine almış, kendi çapında bir zaman içinde yolculuk yaptırıyor on on beş yıl öncenin şarkılarını bir biri ardına pikaba koyuyor, daha sonra rakısından yudumlar alıyordu. Kısa bir süre sonra mezun olup bu grubu bir daha aramamak üzere terkedeceğini, bir ithalat ihracat firmasında saçlarını kısa sürede döküp akşamları evine dönerken yorgun gözlerini kırmızı ışığı dikerek kimsenin bilmeyeceğı ve anlamayacağı yorgun hayallere dalan adamlardan birine dönüşeceğini o gece hiç birimiz bilmiyorduk tabii. Neyi biliyorduk ki! Zaman zaman birileri istek parçasını bir peçeteye yazıp ona ulaştırıyor, o da bir tiyatrocunun gibi abartılı bir sesle parçayı ve isteyen kişinin adını anons ediyor, sonra da pikabın iğnesini zarif bir hareketle karanlık arkifeleğın çizgilerine bırakıyordu. Ben ne yapıyordum? Ben bir köşede durmuş durmadan şarap ve sigara tüketiyordum. Başka ne yapabiliyordum ki...

Bir ara Vedat yanıma gelip benimle bir kaç satır konuşma gereğı duydı. Hangi bölümde ve kaçınıcı sınıfta olduğumu, hangi şehirden geldiğimi sordu tok sesiyle. Her halde benim orada bulunmamdan çok haz etmiyordu. Ne de olsa bir yabancıydım, aylak da olsam bir kameraydım. Bunu çok daha sonra anlayacaktım, Vedat'ın haklı paranoyalarla örüldü dünyasına girdiğimde...

İçtiğim şarabın etkisi ile mahzunlaşmış, kendimi o koltukta unutulmuş bir çanta gibi hissettiğim sıralarda gruptan birileri kar daha fazla bastırmadan evlerine dönmek istediklerini söyleyip ayrılırken ben de çıkmaya karar verdim. Fakat Metin 'Beraber döneriz, biraz daha kalalım' dediğinde 'Olur' dedim, nasıl olsa gideceğimiz yer aynıydı: Yurdun serin koridorları...

Oysa hiç bir şey görüldüğü gibi değilmiş, bunu birazdan anlayacaktım. Saat geceyarısını çoktan geçmiş, her tür karanlık işin dönmesi için uygun hale gelmişken ben herşeyden habersiz, gidenlerden arta kalan şarap şişelerinin diplerine teker teker bakarken kader ağlarını örmeye başlamış meğer... İşte sevgili okur, şimdi bunca satırı okuduktan sonra hikâyenin kalbine gelmiş

bulunuyorsun. Buraya kadar katlandığın zahmetin neticesini birazdan alacaksın.

Metin'di galiba 'Madem sabahlayacağız, oyun oynayalım!' diyerek ortalığı alevlendiren. Herkes bir şeyler önermeye başlamıştı ki Vedat 'Rüya Oyunu' dedi. Herkes önce birbirine baktı ve sonra gözler bana çevrildi. Belli ki oyunu benim dışımda herkes biliyordu. Serap neşe ile kahve yapmaya koştu ve Ali bana oyunun kuralını anlatmaya başladı:

"Birisini ebe olarak seçilir ve ortamdaki dışarıya çıkarılır. Geride kalanlardan birisi gördüğü bir rüyayı anlatır ve herkes tüm ayrıntılarını öğrendikten sonra ebe içeriye alınır. Ebe herkese sorular sormaya başlar. Sadece EVET ya da HAYIR diye cevaplanabilecek sorular. Aldığı bilgilerle rüyanın hikâyesini oluşturmaya çalışır. Ve sonunda bu rüyayı gruba anlatır. Ha bir de rüyayı kimin görmüş olabileceğini tahmin etmesi istenir."

Ses tonundan, davranışlarından benim ebe olacağım açıkça anlaşılıyordu. Hemen itiraz ettim: "Ama ben kimseyi doğru dürüst tanımıyorum ki... Kimin gördüğünü nasıl anlayabilirim ki?" Ali'nin canı sıkılmışa benziyordu: "Olsun, daha iyi. Hem bu tür oyunlar insanların birbirlerini tanımalarına yardımcı olur." Kabul ettim. Beni Vedat'ın çalışma odası olarak kullandığı odaya aldılar. Biz seni çağırırız dediler. Çevreyi araştırmak için bulunmaz bir fırsattı. Hemen kitaplıktaki kitapların sırtlarını okumaya başladım. Okuduğum kitaplarla karşılaştıkça seviniyor, bilmediklerimi zihnime not etmeye çalışıyordum. Herhangi birini raftan çekip bakmaya cesaretim yoktu. Bunun yerine aslında hiç yapılmaması gereken bir şey yapıp, çalışma masasında açık duran bir defterde yazılmış olan paragrafı okumaya başladım. Kafka'ya ait olduğunu çok sonraları öğreneceğim kısa bir metindi:

"Öf!" dedi fare, "Dünya da gündün güne daralıyor. İlk bir genişti ki, korktum, koştum ileri, uzakta sağlı sollu duvarlar görür görmez dünyalar benim oldu. Ama bu uzun duvarlar da bir çabuk birbirlerine doğru ilerliyor ki, en son odadayım işte; orada, köşede de kapan duruyor, gide gide kısılacığım kapana."

Kedi: "Sen de öyleyse yönünü değiştir", dedi ve fareyi yedi.

Hemen yanında Serap'ın biraz bulanık çıkmış bir fotoğrafı duruyordu. İçimden o resmi aşırarak geçti birden. Saatin tiktakları beni uyarmak istercesine yükseltmişti sesini. Fakat ne olursa olsun almak istiyordum. Bir daha böyle bir fırsat doğmayacağını biliyordum sanki. Tam resmi elimde almıştım ki beni çağırmak üzere seslendiklerini duydum. Resmi yaramazlık yapan bir çocuğun heyecanıyla yerine yerleştirdim. Arkamı döndüğümde Serap kapının ağzında duruyordu. "Casusluk mu yapıyorsun?" dedi gülümseyerek. Acaba resmi yerine koymadan önce dudaklarıma götürüp bastırıp görmüş müydü? Bu düşüncemi daha korkuncu izledi: Acaba dudağımın izi fotoğrafta kalmış mıydı? Rezaleti kabullenerek, Vedat'ın o resme büyütle bakmayacağına dua ederek yanlarına gittim.

Herkes kendine rahat bir yer, erişebileceği bir küllük ve dolu bir kadeh ayarlamış, kahvelerini ise çoktan bitirmiş pür dikkat beni bekliyordu. Vedat ağır hareketlerle piposunu dolduruyordu. Soğumuş kahvemini bir yudumda içtim. Aklımı toparlamaya çalıştım. Soru sormam gerekiyordu. Kimseye doğrudan hitabetmeye cesaretim olmadığı için ortaya sordum:

"Bu rüyada bir kadın var mı?"

Daha sorar sormaz pişman oldum. Aklıma ilk gelen şeyin bir kadın olması sanki yüzkızartıcı bir suçtu. Ve Vedat'ın net cevabı yüzümün kızarmasına yetti: Hayır! Birde bir diye düşündüm. "Kaç soru sorabilirim?" Ali dilediğim kadar sorabileceğimi, istersem bir kağıda notlar alabileceğimi, oyun uzun olduğu için sorulmuş şeyleri unutma tehlikesi olduğunu söylediği zaman acı gerçeği farkettim. Çok içmiş olduğum için zihnimi toparlayamayacaktım ve herkesin canını sıkacaktım. Susmamın insanları daha da siktğini anlayıp sormaya devam ettim.

Peki ocuk var mı? **Evet.** Bir adam? **Hayır.** ocuk yalnız mı? **Hayır.** Başkaları var o halde. Başkaları da ocuk mu? **Evet.** En azından rüyanın kahramanlarını bulmuştum. Çocuklar. şimdi de bunların nerede olduklarını bulmalıydım: Bu ocuklar bir evde mi? **Ev? Hayır.** Okulda mı? **Okul? Hayır.** Ali'nin her seferinde söylediklerimi iyi duymamış gibi tekrarlaması sinir bozucuydu. Mantıklı sorularla bir yere varamayacağımı anlayıp, aklıma gelen herşeyi sorup sonra topladığım bilgileri değerlendirmeyi dūřündüm: Otobüsteler mi? **Otobüs? Hayır.** Trendeler mi? **Tren? Hayır.** Neřeliler mi? **Neře? Evet.** Oyun mu oynuyorlar? **Oyun? Hayır.** Hastaneler mi? **Evet.** Demek hastanede çocuklar var. Peki hastanenin bahçesi var mı? **Bahçe? Evet, evet tabii.** Bahedeler mi? **Evet.** Ama oyun oynamıyorlar demiştiniz. O halde hastalar mı? **Hasta? Evet.** Bir grup hasta ocuk, hastanenin bahesindediler. Oyun oynamıyorlar ve hiř büyük kimse yok. Doktor yok mu mesela? **Doktor? Hayır.** Hemřire? **Hayır.** Belki de onlar hastanenin içindeler. Peki ocuklar ne yapıyor? **Yalnızca Evet ya da Hayır diye cevap verebiliyoruz, unutmna.** Tamam, doğru, ne yapıyorlar acaba, kaçıyorlar mı? **Evet.** Hastaneden kaçan ocuklar. İlginç. Katıkları yer ailelerin yanı mı? **Aile? Evet, evet.** Peki koşuyorlar mı? **Hayır.** Yürüyorlar mı? **Hayır.** Sürünüyorlar mı? **Hayır.** Duruyorlar mı? **Hayır.** Emekliyorlar mı? **Evet.** Yerler imen mi? **Hayır.** Beton mu? **Hayır.** Tař mı? **Hayır.** Kum mu? **Hayır.** Canları acıyor mu? **Acı? Evet.** Dizleri mi kanıyor? **Kanama? Evet.** Kan var o halde bu rüyada? **Hayır.** Kan yok? Gözyaşı? **Evet.**

Yorulmuştum. Garip bir rüya olduğu kesindi. Ne kadar çok soru sorarsam o kadar çok bilgi ediniyordum. Diğerlerinin keyfi yerindeydi. Muzip bir ifade maske gibi yapışmıştı yüzlerine. Hangisinin rüyası olduğunu anlamam mümkün gözüküyordu. Tek tek insanların özellikleriyle ilgili sorular bulmaya çalıştım.

Ses var mı rüyada? **Hayır.** Pipo? **Hayır.** Gözlük? **Evet.** Meyve? **Evet.** ocuklar mı yiyor meyveleri? **Yemek? Evet.** Gözlükleri de onlar mı takıyor? **Evet.** Rüyada bağıran var mı? **Bağırmak? Hayır.** Bu bir kâbus mu? **Buna cevap veremeyiz, gören kişinin ne hissettiğini de sen bulacaksın.** Peki, elma mıydı meyveler? **Evet.** Yeşil mi? **Hayır.** Kırmızı mı? **Evet.** Yılan da var mı? **Hayır.** Köpek? **Evet.** Kedi? **Evet.** Başka hayvanlar var mı? **Hayvan, hayır.** Köpekler büyük mü? **Evet.** Kediler küçük mü? **Evet.** Onlar ne yapıyor acaba, onlar koşuyor mu? **Hayır.** Onlar da mı emekliyor? **Evet.** Bahçenin dişında yol mu var. **Hayır.** Deniz? **Hayır.** İrmak? **Hayır.** Dağ? **Evet.** Yüksek bir dağ mı? **Evet.** Güneş var mı? **Hayır.** Gece mi? **Evet.**

Aklım karmakarışık olmuştu. Böyle garip bir rüya... Karşımda Vedat, Metin, Ali, Serap... Sorgulayıcı konumunda ben. Ama uzaktan bir fotografımız çekilse sanık sandalyesinde oturan yine ben. Arada sırada Serap'la gözgöze geliyoruz ilgiyle bakıyor. Anlayamıyorum. Vedat arada sırada yerinden kalkıp pikaba hiř bilmediğim ama kulağa çok hoř gelen jaz plakları koyuyor. Daha sonraları yüzlerce kez geleceğim bu evin aklımın arşivlerinde derin çizgilerle kazanacak olan köşelerine henüz yabancı olan gözlerimi bir ipucu bulmak ümidiyle gelecekteki dostlarımdın üzerinde gezdiriyorum. Tuhaf bir řey hayat. O anda birer yabancı olan bu insanların bir süre sonra ortak kaderi paylaşacağım kimseler olacağını bilmeksizin, hangimizin diğerinin cenazesinde bulunacağını aklımıza getirmeksizin oturmuş bir oyun oynuyoruz. Hayatı geniş ve büyük zannederken yaklaştığımız sonu farkedemiyoruz. Tabii şimdiden o güne, daha doğrusu o geceye baktığımda görüyorum bunları. O anda tek dūřündüđüm oyunu layıkıyla oynayıp, insanların üzerinde iyi bir izlenim bırakmaktı. Aklımda köpekler kediler ve çocuklar emekleyerek tanımadığım bir dağın eteklerine ulaşmaya çalışıyor, genzim alışık olmadığım miktarda tüketmiş olduğum sigaradan yarıyor, kalbim Serap'a bu kadar yakın olmaktan dolayı mutlu mutlu tıkrıyor, dişarıda kar tüm yolları kapatıyordu.

Sormaya devam ettim. Aklıma geleni sordum. Yüzlerce Evet-Hayır birikti önümdede. İki saatin sonunda rüyanın büyük bir bölümünü bulduğumu ima ettiklerinde hâlâ kafamda mantıklı bir

kurgu yoktu. Gerçi rüyanın mantıklı bir kurgusu olabilir miydi? O yaşlarda rüyalar üzerine fazla düşünmemiş olduğum için üzerinde durmadığım bu karanlık noktaları yıllar boyunca Vedat'ın tütünlerini içime çekerek tartışacaktım oysa ki...

Haydi anlat bakalım rüyayı dediler. Sonra da kimin rüyası olduğunu söyle...

Boynumu büküp topladığım ayrıntılardan bir rüya çizmeye çalıştım, bir çok ayrıntıyı da rüyayı dinlenebilir kılmak için kendim ekledim:

Bir hastane. Bembeyaz bir yer. Gece olmasına rağmen ışıl ışıl parlıyor. Yoğun bir sessizlik var. Gecenin ilerlemiş bir saati. Ay yok. Ya da kalın bulutların ardında kaybolmuş. Her yer öylesine karanlık ki hastanenin yanbaşındaki koskoca dağ bile doğru dürüst görülüyor. Hastanenin bir bahçesi var. Tuhaf bir zemini var. Yapay bir malzemeden yapılmış. Üzerinde bir sürü çocuk emekliyor. Doktor ve hemşireler uyurken hastaneden kaçmışlar. Çoğu yeni doğmuş ve hastanede bırakılmış çocuklar. Fakat yine de gözlükleri var. Yol uzun süreceği için yanlarına kırmızı elmalar almışlar. Bazıları onları kemiriyor. Karanlıkta kırmızı kan gibi görünüyor. Elmalar dışında her şey siyah beyaz. Çocukların aileleri dağın öteki tarafındaki şehirde yaşıyorlar. Orasının çok güzel bir yer olduğu hissi var. Hastane ise çok korkunç. Bir tarafı dağ, bir tarafı derin bir uçurum. Uçurumun dibindeki leşleri yiyerek beslenmiş bir sürü köpek ve kedi var ortalıkta. Çocukların hastaneden çıktıklarını görünce sessizce peşlerine düşüyorlar. Hepsi o tuhaf zemin üzerinde emekliyorlar. Fakat zemin yumuşak olmadığı için yavaş yavaş yaralanmaya başlıyorlar. Kan akıyor, onun yerine gözyaşı geliyor yaralardan. Çünkü bebekler sessiz olmak için ağlamamaya çalışıyor, kendilerini sıkıyorlar. Bu yüzden de içlerinde biriken gözyaşı dizlerindeki yaralardan akıp gidiyor. Arkalarındaki köpek ve kediler bu gözyaşlarını yalayarak susuzluklarını dindiriyorlar. Rünyayı gören kişi kendini bu bebeklerden biri olarak görüyor. O da dağa doğru emekliyor, fakat biliyor ki dağda onları korkunç bir sürpriz bekliyor. Aslında geri dönmek istiyor ama geride de hayvanlar var. Sıkıntı ve korku içinde uyanıyor...

Anlatmayı bitirdiğimde doğruluğunu ölçmek amacıyla yüzlerindeki maskenin gerisinde neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordum ki Vedat: "Biliyor musun bu kimin rüyası?" diye sordu. Fakat soruyu öyle bir tonladı ki kimi söylesem yanılacağımı anladım. "Bilmiyorum" diye mırıldandım.

"Bu senin rüyan."

Ne demek istediğini kavramak için çabalarken gözümün önünden hastane, dağ, emekleyen bebekler, arkalarındaki köpekler, dizlerden akan gözyaşları film şeridi gibi akıyordu. Sonra açıkladı Vedat:

"Biz bir rüya falan tutmadık. Seni ortada bir rüya olduğuna inandırdık ve onu kurgulamayı sağladık."

Kendimi aptal yerine konmuş gibi hissetmişim. Oysa şimdi (bu oyunu bir çoklarına bizzat tezgahladıktan sonra) anlıyorum ki akıllı yerine konmuşum. Psikanalitik bir boyutu olan bu oyunun sonunda oynayan kişinin bilinçaltından süzülüp gelen bir kurgu, bir hikâye ya da iyisi mi uyanırken görülmüş bir rüya çıkıyor ortaya.

"Peki, sorulara nasıl cevap verdiniz? Uydurdunuz mu?"

"Öyle de denilebilir. Fakat senden başka hiç kimse kurguyu yönlendirmesin diye cevaplama işini basit bir kurala bağladık. Sorduğün sorunun kilit kelimesinin son harfine baktık, eğer a ile k

arasındaki harflerle bitiyorsa evet dedik, l ile z arasındaki harflerle bitiyorsa hayır dedik. Böylece sen kendi seçtiğın kelimelerle, kendine bir rüya kurdun. "

"Peki verdiğınız cevaplar mantıksal olarak elişemez mi?"

"Bir de elişmeme kuralı var tabii. Örneğın sen 'Kadın var mı?' diye sordun, n harfi ile bittiğı için hayır dedik; sonradan 'Hemşire var mı?' diye sordun e harfi ile bittiğı için evet dememiz gerekirken hayır dedik. Ayrıca fiiller ve diğır takı alan kelimeler için kökünü bulma sorununuz vardı; Ali o yüzden kilit kelimeyi yüksek sesle tekrar ediyordu, biz de o kelimenin son harfine konsantre oluyorduk..."

Açıkcası tuzağı düşmüştüm. Metin -ki daha sonradan ne muzip bir adam olduğunu anlayacaktım- çay alırken beni burnumdan yakalamış, EAK'ya göndermiş olduğum aslında vasatın çok çok altındaki şiirim aklına gelmiş, bu şiir yardımıyla beni kolayca kandırabileceğini oracıkta hesaplayıp oltasını salladım, ben de bu tuzağı kendi isteğimle güle oynaya düşmüştüm. Gerçi bu psikanalitik salon eğlencesi hem benim içdünyam hakkında onlara bir fikir vermiş, bu sayede Vedat'ın gözünde üzerinde 'çalışılmaya' değır bir genç vasfı kazandırmıştı bana hem de benim ulaşmaya çalıştığım grubun kalbine kestirme bir yol bulmama yardımcı olmuştu. Belki kısa bir süre sonra şiir yazmayı geri dönmemesine terketmemin altında da bu oyun gecesi var ama hiç pişman değilim. Çünkü o şiir sayesinde, geçici bir süre için de olsa çok önemli dostlar kazandım. Bir daha yazdığım hiç bir metin hayatımı öylesine değıştirmedii.

Hikâyenin kahramanları ile daha sonra yollarımız ayrıldı. Vedat ve Serap ile dostluğım uzun yıllara yayıldı gerçi, mezun olmalarına rağmen EAK'da beni yalnız bırakmadılar, yapmaya çalıştığımız işlerde hep dışarıdan destek oldular. Dostluğumuz süresince, Serap'ı yakından tanıdıkça başlangıçta ona hissettiklerim gittikçe söndü ve daha sonra büyük bir boşluğı dönüştü. Vedat'la ilerleyen dostluğımın şüphesiz büyük etkisi oldu bu soğumada. Fakat gerisinde öyle karanlık bir boşluk bıraktı ki kapısını açmaya korktuğım bir kırkncı oda olarak gelecekteki sevgililerimle aramda bir uçurum oldu. Vedat ile yaşadığımız serüvenler ise başka hikâyelerin konusu olacak kadar zengin. Onun paranoyaları, yazıp çekmecesinden asla çıkaramadığı romanları, rüyaları, hayalleri beni o hastanenin bahçesinden alıp dağın öte yanına kaç sefer geçirmiştir... Şimdilerde yurtdışında yaşıyorlar. Bir çocukları var.

İşte böyle sevgili okur, yıllar önce düştüğüm bu tuzak şimdi hoş bir tebessümle hatırladığım bir kış gecesi olarak kaldı. Oyunun kuralını öğrendiniz, siz de dostlarınızla bu oyunu oynayıp, kasvetli kış gecelerini veya sıkıcı yaz gecelerini eğlenceli kılabilirsiniz. Unutmayın bu oyun bir kişiyle ancak bir kez oynanabiliyor, ve yeni bir oyun için yeni bir kurban bulmanız gerekiyor. Ben çevremi tükettiğim için oyunun kuralını açıklamakta bir sakınca görmedim ama siz kimseye anlatmayın...

.I.

Not: Eğer başka birisi sizi bu tuzağı düşürmeye çalışırsa, sakın oyunu bildiğınizi belli etmeyin; kuralı bildiğıniz için olağüstü bir rüya yaratabilir, sizi tuzağı düşürmeye çalışan insanları siz faka bastırabilir, hayranlıklarını kazanabilirsiniz. Benden söylemesi...

*Şippeva Kızılderilileri
Şamanı'nın aşk
büyüsünden (Ç.N.)

"Ne diyorsun bana?
Çiçekler gibi giyinmedim mi?
Öyle güzel değil miyim?" *

dediğinde birkaç damla gözyaşımı tutamadım. Uçlu bucaklı bir şeftali bahçesi yüksek dağlarla çevrilmişti. Bu manzara kendi başına hüznü vericiyken, bir de burnumda kum tepelerinden esen kokular tütüyordu. Filmin kurgusu, anlatımı hemen Kurosawa'nın Düşleri'nden Şeftali Bahçeleri'ni andırıyordu. Görsel sunumu anlatmam gerektiğinde ancak bunu söyleyebilirim. Oysa duygulanımım çok değişti. Dile dökmesi çok güç! Filmin ardından kahve içmeye çıktık. Geniş bir balkonda, bulunduğumuz tepenin eteklerindeki binlerce yıllık insan tarihinin eşliğinde içilen kahve, kısa ama öz söyleşilerle birbirimizi yakınlılaştırıyordu. Gördüm ki herkes filmde aynı şekilde etkilenmemiş. Bir kısmı son derece neşeli, küçük gruplar halinde, gelişen çevre bilincinden; bir kısmı olumlu ve neredeyse ütopyacı yaklaşımlarla insanlığın yakın geleceğinden söz ediyor, bir başka grup yakın gelecekte doğal yıkımın kaçınılmaz olduğunu, içsel kaçış mekanizmalarını tartışıyor. Birkaçımız kahvelerimizi kırılğan bir yürekmiş gibi dikkatle taşıyor, uzaklarda hüznümüzü arıyoruz.

Martin yanıma geldi. Neden sıkıldığımı, umut veren bir filmde sonra neye dertlendiğimi sorduğunda, biraz da sertçe nasıl duyarsız kalabildiğini sordm. Anlattıkları durumumuzu açıklamaya yetti. Martin, Ivan Ilich'in Uygun Yaşama Araçları'nı konu edinen bir film izlemişti. Dünya' tatlısı iki kız çocuğunun şeftali bahçelerindeki yaşantılarını anlatan bu film onu fazlasıyla umutlandırıp neşelendirmişti.

*(Yazarın, TM
Press'in
yayınladığı
Galileo adlı
teknoloji ve
sanat dergisinin
31.cilt,
3.sayısında
yer alan "Meclis-i
Hulyâ: Meeting
for Fantasy at
Erikli" başlıklı
yazısından
Adnan Kurt
tarafından
Türkçeleştirilmiş
ir. Meclis-i
Hulyâ ile
T.Fikret'in
Haluk'un
Defteri'ne
gönderme
yapılıyor, Ç.N.)
Adnan Kurt
ida@mitra.com.tr

Yeşilbarış Örgütü, sanılanın tersine, teknoloji ve toplum ilişkilerine yeni tanımlar, olası açılımlar getirmek üzere alt yapılanmalar da içeriyor. Bir Anadolu köyü olan Erikli, kültür ve tarih zenginliği nedeniyle TeknoMovy etkinliklerini ağırlıyor. Dört yılda bir tekrarlanan bu toplantıların yerel düzenleyicisinin, aslında mafyatik ilişkileri olan bir basın kralının oğlu olduğu söylentileri de dolaşıyordu. TeknoMovy'nin değişmez yöneticisi, hoş bir Akdeniz karakteri taşıyan İtalyan yönetmen Martellucci, bir dönem Fellini'nin görüntü mühendisliğini yapmıştı. Benim sinema ve görsel iletişim teknolojileri konusunda profesyonel bir uzman olduğum söylenemez. Ancak, bu konuda iyi bir eğitim aldım. SpectralVessel adlı dergide, konuyla ilgili bir takım yazılarım yayınlandı. Profesyonel olarak sanat tarihi ve şiirle uğraşıyorum. Cambridge'de, Mantra adındaki şirkette yayın danışmanı ve redaktör olarak çalışıyorum. Dostum Martin Rosegen, görsel anlatı ve izleyici etkileşimi konusunda bir doktora çalışması yapıyor. Erikli Toplantısı, onun için kaçırılmaması gereken bir fırsattı. Amatörce uğraşılarsa, fazlasıyla garip: matematiksel ekoloji modellemesi, radyoteleskop tasarımı ve sayısal denetim. Bu konulardaki heyecanı öylesine büyük ki, evindeki tüm aygıtlar konuştuklarınıza hem yanıt verebiliyor, hem de anlaşılabilir bir İngilizce'yle konuştuğunuzda komutlarınızı uygulayabiliyor. Zaman zaman dostlarının doktorayı ve uzmanlığını bir kenara bırakıp, bu yaratıcı etkinliklerini öne alma önerileri az değildir.

Böylece, ikimiz Yeşilbarış-TeknoMovy toplantısına başvurarak burslu olarak toplantıya kabul edildik. Erikli Köyü'nde, mimarisi korunarak yenilenmiş evlerde kalıyor ve eski bir medresede de toplantı ve grup çalışmalarına katılıyorduk. Çeşitli ülkelerden birçok sinemacı ve görsel iletişimci gelmişti toplantıya. Yaklaşık 90 kişi izleyici/katılımcı, 24 kişi de sunucu/egitimci olarak bulunuyordu. Bu sene toplantının özel teması sunum ve izleyici etkileşimiydi.

Salona geri döndüğümüzde, az önce izlediğimiz filme ilişkin sunuşu yapmak üzere Swanson ve

*(E.Scheme,
burada Teller,
Szilard, von
Karman, von
Neumann'ın
insanüstü
farklılıklarını
betimlemek için
Göttingen'deki
arkadaşlarının
kullandığı sifata
gönderme
yapıyor, Ç.N.)

Fujimoto hazırlıklarını tamamlıyorlardı. Bu ikili, toplantı boyunca, en azından Martin ve benim gıpta ve kıskançlıkla karışık nazarımızı çekip durdular. Tüm grup, gerek kültürel, yaş ve ulus olarak karmakarışık olmasına karşın, onlar sanki Mars'tan gelmiş gibi* dolanıyorlardı. Bana kalırsa, tüm övgüleri ve kıskançlığı hak ediyorlardı. DreamWorks'de Kurosawa ve Spielberg'in asistanları olarak çalışmışlar, ardından kendi projelerini canlandırmaya başlamışlardı. DreamWorks'de yapılan tüm projeler, basit olarak değerlendirilenler, faydasız ve sanat dışı bulunanlar bile birtakım önemli araçlar, yeni kurgular ve çarpıcı yaratımlar içeriyor.

Swanson, yaptıkları kurguyu ve geliştirdikleri görsel iletişim yöntemlerini ayrıntıyla anlattıkça, yerimde duramıyor, heyecandan bazı bölümleri kaçırdığım hissine kapılıyordum. Amaçlarının, yepyeni bir sinema ve görsel sunum tekniğini tamamlamak olduğunu ve ilk ürünleri olan "Herkesi Ayrı Şeftali Bahçesi"ni izlettirdiklerini söylüyordu. Ana fikir, görsel sunumun tek yönlü ve bu anlamda baskıcı ve tasarımcının keyfince tanımlanmış yöntemini kırıp, izleyicinin bilinç dışı etkileşimiyle seçenekleri artırmak diye özetlenebilir. Bireysel etkileşim araçları ve sanal gerçeklik sunum aygıtlarıyla böyle bir etkileşim ancak sınırlı olarak ve bilinç düzeyinde sağlanabilirken, DreamWorks yönteminde toplu gösterimler, sıradan görsel sunum istasyonları, televizyonlar bile Sanal Kuantum Evrenleri tekniğini kullanabilecekler. Birden fazla kuşot (paralel) kurgusu yapılan görsel bileşenler, matematiksel kaos yörüngeleri hesaplanarak, zamansal bir ilişki yapılandırılmasıyla perdeye/ekrana yansıtılıyor. İşitsel kurgu, müzik ve sesler de aynı yörünge hesaplarıyla sunuluyor. Böylece izleyici, içsel seçimi, ruhsal durumu ve çevre koşullarına uygun bir yörüngeye takılarak izleneyi tamamlıyor. Yörünge parametreleri seçici algılamayı tamamıyla kilitleyerek, algı yörüngesiyle tanımlanan görsel ve işitsel öğeler dışındaki herşeyi bilinçli algı dışında tutuyor. Böylece ilk şaşkınlığımızı, hayranlığa dönüştürerek atlatmıştık.

Öğleden sonraki oturumda, yerel bir grubun, güzel bir temayı biraz da harcayarak çektiği bir filmi izledik. Çağdaş Türk romanının en önemli isimlerinden olduğu söylenen Oğuz Atay'ın "Korkuyu Beklerken" adlı kitabından uyarlanmış, öykünmeci bir yaklaşımla çekilmişti. Ama "Demiryolu Hikayecileri" nasıl olursa olsun tadına doyumlayacak bir görsel anlatımdı. Yaşamda başarısız kalan, yalnızlık içinde, belirsiz bir isyan halinde insanları konu alıyor bu sekiz öykülük film. Kahramanlar kendini anlatma, evrendeki konumunu belirlemede güçlük çeker, bir yandan da kendileriyle alay eden bir güldürü ögesi barındırır. Bunu D. Hofstadter'in "Fluid Analogies"de yapılandırdığı şekilde, güldürünün insan anlayışının temel bileşeni olarak içselleştirdiğim gözden kaçmamalı. Demiryolu Hikayecileriye, özgün bir akıl yitirme öyküsü, sarsıcı ve bunaltıcı. Geri planda Josephine Baker'ın 1920'lerden gelen sesinden "J'attendrais" (bekleyeceğim), tüm görüntüleri belleğimize işliyordu.

Filmi hazırlayan grup Sinema TV Enstitüsü'nde lisansüstü eğitim yaptıklarını, ve amaçlarının Türk Sineması için yeni yazınsal kaynakları etkinleştirmek, anlatı ve sunum tekniklerine yerel yenilikler katmak olduğunu anlattılar. Bu bağlamda, Türk sinemasının tarihini ve kullanılan sunum yöntemlerini, kurgu çeşitliliğindeki sıkıntıları ve yapılandırmadaki temel yazınsal sınırları ve sorunlarını irdelediler. Anlatılanlar, az gelişmiş toplumlarda, sınırlandırılmış bakış açıları, kültürel öykünmeci yozlaşma, anaparanın toplandığı toplumsal sınıfın ticari kaygıları ve devlet kaynaklarının ideolojik seçimleriyle örtüşen, düşünsel açıklıkları ve kültürel zenginleşmeyi engelleyen sorunlarla ortaklık gösteriyordu. Benim açımdan farklı ve etkileyici gelen, tarihsel birtakım bilgilerdi. Örnek olarak, 1914'te çekilen ilk Türk filmi verilebilir. Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, 1870'lerde Rusların zafer anıtı olarak Yeşilköy'de yaptıkları Ayastefanos Abidesinin, Birinci Dünya Savaşı başladığında, yıkılmasına karar verilir. Avusturya'lı Sascha-Gesellschaft ile bir anlaşma yapılarak, anıtın yıkılması filme alınmak istenir. Ama bir Türk tarafından bunun yapılması uygun görülerek, Fuat Uzkınay tarafından 1914'te film çekilir. Uzkınay, Ali Efendi adında bir sinemanın açılmasını, okulda sinema dersleri konulmasını, Ordu Sinema Dairesi'nin kurulmasını sağlayarak, ağırlıklı olarak devlet kaynaklı bir sinema girişimini oluşturur. Türk sinemasının en önemli ismi Muhsin Ertuğrul, Almanya'da ve Türkiye'de yaptığı film çalışmaları; Stanilavski ve Meyerhold'la ilişkileri, Greta Garbo'yu İstanbul'da ağırlayıp tanıtmasıyla, ve önemli yazınsal kaynakları sinemaya aktararak bu sanatın organizasyonunda sivil bir öncülük etmiştir. Daha çok gazeteci kimliğiyle tanınan Sedat Simavi ise, 1917'de konulu ilk Türk filmi olan Peçe'yi çevirmiştir.

Diğer çalışmaları yarım kalıp, başarısız olduysa da, yayıncılık uğraşlarıyla birlikte, iletişim alanında öncülerden olduğu söylenebilir. Görsel iletişim denemelerinden ve yeni soluklardan birisi de, oldukça erken zamanlarda-1960'da trajik bir sonla tamamlanıyor. "Evel Zaman İçinde", Turgut Demirağ'ın yapımcılığını, Yalçın Ünsal'ın da çizimlerin üstlendiği uzun metrajlı bir çizgi film denemesidir. 1951'de başlayan çalışma, 1960'da tamamlanıp laboratuvar çalışmaları için A.B.D.'ye gönderiliyor ve kayboluyor! Bu filminden kalan bir parça ve üzerine kurulmuş ekleri izledik. Klasik bir Türk Masalını konu alan film, aşırı derecede sıkıcı, sıradan ve anlatım kütliği içeriyor olmalı. Ama

Herkes Ayn Şeftali Bahçesi filminden, Martin'e görünenlerden.

başlangıcındaki gerçeküstü giriş çok etkileyiciydi: "Bir varmış, bir yokmuş. Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde. Deve tellal iken, horoz imam iken, manda berber iken; annem kaşıka, babam beşikte iken... Ben, babamın beşiğini tıngır mingır salları iken, babam düştü beşikten, alnını yardı eşikten..."

Toplantı ve grup çalışmalarına düzenli olarak katılmakla birlikte, genellikle bir kenarda oturup kahve ya da ayran içiyor, geceleri okuduğumuz O.Pamuk'un Kara Kitap'ı üzerine uzun tartışmalar yapıyorduk. Bu romanı çok etkileyici bulmuştuk. Türk kültürü, mistik alt bileşenleri ve anlatı tekniğiyle, yeniliklere gebe bir yazını işaret ediyordu anladığımızı göre. Ama bizi şaşırtan, Türklerin arasında bazen fikirlerini sorduğumuzda, haberdar olmadıkları ya da yeterince önemsemedikleriydi. Martin'in en çok

eglendiği de, çevredeki ılığ ve gizemli şeyler hakkında bilgi edinmeye çalıştığında, yanıt alamaması ya da onlardan daha çok bilgiye sahip olmasıydı.

Medresenin bahçesinde kahve içip dolandığımız günlerden birinde, hep gözümüze takılan bir duvardaki minyatürü daha yakından inceledik. Genellikle gri ve kahverenginin hakim olduğu az renkli çizgisel bir ölçekte (linear scale) ve çizim konusu dışında çevre ve boyut ilişkilerine önem verilmeyen bir resim tekniği kullanılmıştı. Nesnelere, insan ve hayvan yüzlerine verilen karikatürsü ifadeler, anlatılmaya çalışılan dehşet verici sahneyi biraz da komik kılıyordu. Martin birçok kişiye bunun kimin eseri olduğunu sorduysa da yanıt alamadı. Sonra, kendi bildiği kadar Arapça Alfabeyi kullanarak, bunun 15. yüzyılda pek tanınmış bir ressam olan Muhammed Siyah Kalem ya da Hacı Muhammed Nakkaş olduğunu çözdü. Sık sık bu buluşunu, biraz da övünerek Türk arkadaşlara anlatarak neşelendi.

Öğle yemeklerimizi, köydeki üç beş aşevinden birine giderek yiyorduk. TeknoMovy dediğimizde, hesap alınmıyor ve menüden çeşitli kebaplar, yaprak dolmaları, pilavlar ve baklavalar seçebiliyorduk. Martin için en zevkli yanı buydu etkinliğin. Akşam yemeklerini zorunlu olarak toplu halde yiyorduk. Bu bize epeyce sıkıntı veriyordu. Gereksiz söyleşiler, uyumsuz dostluklar ve tatsız yemekler bizi bekliyordu çünkü. Bir keresinde meşhur yönetmenlerden Michael Feld, rakıyı önceden içip, İngiliz Lordu olan sinemacıya sarılıp sarılıp fıkralar anlatıyordu. Hatta yemeğin sonuna doğru "Apples and pears, here come the bald bears" ('elma, armut, kel mahmut' gibi Ç.N.) bağırırmaya başladı.

Sabah konuşmalarından birinde Tarkovski'nin çalışma arkadaşlarından, efsanevi Rus yönetmen Letokhov sunuş yaptı. "Kuramsal Görsel Etkileşim" konulu konuşmasında aslolanın, etkileşim modellerinin anlaşılması ve dinamik modellemenin klasik sunumlar üzerinde çağdaş göstergebilimsel yöntemlerle yapılması olduğunu anlattı. İzleyicinin bilinc dışı algılarını etkileştirmenin, bellek ve duyu etkileşimlerini kullanmanın nasıl modellenip anlaşılacağına ilişkin örneklerini, ilk sinema yapıtlarını kullanarak açıkladı. Çok etkileyici bulmama karşın, benim özel seçimim yeni algı etkileşim tekniklerini anlayıp kullanmaktır.

Yerel ve hiç tanınmamış bir sinemacı olan Ali Tuğrul'un FiloSin-Hayal Yumağı adındaki şirketinin Tekne Sevgisi filmiyle kısa bir sunuş ve konuşma yaptı. Müzik olarak İlhan Mimaroglu'nun Capacitors Discharging adlı bestesinin kullanıldığı film, sanki bir minyatür sanatının uyarlanması gibiydi. Sahneler, görme alanınızı kırmadan, ve dikkatinizi hiç dağıtmadan tüm bir durağan öyküyü yaşıyor izlenimini veriyordu. Filme, konusunu anlayamasam da, tamamiyle teslim olup, öngörülen macerayı yaşadığımı söyleyebilirim.

Herkese Aynı Şeftali Bahçesi filminden,
Edwin'e görünenlerden.

Film gösteriminden sonra bir konuşma yapan Ali Tuğrul, kaotik göz hareketlerinin çözümlenmesi ve önceden uyarlanırla seçici dikkatin yönlendirilmesi için bir teknik geliştirdiklerini anlattı. "Yeni görsel etkileşim tekniği, görsel sunumlarda izleyeni önceden tanımlanıp belirlenen yerlerde dolaştırarak, iletiyi olabildiğince dolaysız ve gerilimsiz aktarmayı sağlayacaktır" derken, tarihsel bir bilgiyi de açıyordu. Görsel iletişiminin Türk kültüründeki önemli öğelerini ayrıntıyla anlattı. Bu birikimler ve açılım geleneği yeni tekniklerin kolayca uyarlanmasına neden oluyordu. Bu konuşmada, Anadolu'da görsel iletişimin üç temel öğesi ele alındı: Hat sanatı, minyatürler, ve kukla sanatı.

Kukla sanatı, üç boyutlu küçük insan biçimlerinde geceleri iplerle, gündüzleri elle

oynatılan bazen hayal oyunu, gölge oyunu diye de adlandırılan bir tekniğe dayanır. 11. yüzyıldan bu yana, bayramlarda, panayır ve sünnet düğünlerinde yer alan kukla oyununun eğlendirici etkisi, sözlerden çok, komik biçimlerinde ve tuhaf hareketlerindedir. 18. yüzyılda Vehbi'nin Surnâme'sinde anlatılan yer kuklasıysa, araba yürüdükçe ve tekerlekleri döndükçe hareketler yapan, oynayan, tef çalan otomat benzeri bir gösteri aygıtı olsa gerek. Yanlış olduğu varsayılan bir tezle "Hayal Oyunu" da denilen kukla dışında, iki boyutlu bir gölge oyunu olan Karagöz de etkileyici bir görsel sunum ve gösteridir. Kukladan farklı olarak, iki boyutlu ama renkli izdüşümler kullanılmakta; müzik, ses etkileri ve konuşma, olağandışı hayal aktörleri cinler, ejderhalar anlatımda yer almaktadır. Karagöz oyununun en etkileyici yanı, çeşitli ve çoğulcu oyun karakterleri ve özgün metinlerdir.

Hat sanatı, Osmanlı Kültüründe görsel iletişimin önemli bir bileşenidir. Hz. Muhammed'in "yazıyı güzel yazmak bir ödevdir, çünkü insanın günlük gıdasının başında okumak gelir" deyişi, yazıya İslam Kültüründe verilen önemin kaynağını gösterir. Bu güzel ve geometrik figuratif anlatımı da olan yazı biçimi, Ali Tuğrul'a göre, günümüzün vektörel yazı ve şekil yapılandırmasının mükemmel bir uygulamasıdır. Şimdiki 'postscript' imge tanımı ve bunun matematiksel betimlemeleri bir yandan bu sanatın anlaşılabilir değerlendirebilmesini, diğer yandan da kaotik göz hareketlerinin vektörel bileşenlerini imgeler üzerine yerleştirebilmeyi olası kılıyor.

Osmanlı Minyatür sanatıysa, çağlar boyunca olayları hikaye etmekte, peyzajlarda, portrelerde, bilimsel konuları betimlemekte kullanılmıştır. Verilen örneklerden Kaznivi'nin 17. yüzyıl başındaki "Acaib-el Mahlukat" adlı kitabındaki minyatürler çok ilginçti. Bu, sınırlı bir görsel anlatımın ne kadar çeşitlenebileceğini, algılamının yönlendirilmesi, renk, şekil ve geometrik biçimlendirmelerle zengin, hatta sonsuz çeşitlemeleri yakalamanın ipuçlarını veriyor.

Yeni bir anlatım tekniği içermemesine karşın, belki de saygın bir yapıt olacağı düşünülerek "Contact" filminin ön çalışmaları ve kullanılan bilimsel verilerin kaynağı konulu bir sunum yapılacaktı. Ancak üzücü bir haberle, öykünün yazarı Carl Sagan'ın öldüğünü ve gelececeğini öğrendik. Bunun üzerine, zaman yolculuklarının uzay zamandaki "worm holes" (solucan delikleri)

*(D.Knuth, metafont kavramı çevresindeki matematiksel dönüşüm teknikleriyle, günümüz yazı karakterlerini ve sayfa tasarımını tanımlayıp oluşturmuş bilgisayar bilimcisidir. Daha sonra Creative Technologies, benzer bir tanımla bilgisayarla müzik üretiminde Ses Fontu (Sound Font) kavramını kullanmıştır Ç.N.)

****(Bu kuramı, "Yine yeşillendi fındık dalları" diye bizde pek bilinen türküye hemen uyarlayabiliriz Ç.N.)**

ile yapılabileceğine ilişkin bilimsel tezin sahibi olan CalTech'ten Kip Thorne'un öğrencisi U.Yurtsever, filmin bilimsel tutamaklarını ve nasıl yapılandırıldığını anlattı.

Gösterimlerin en ilginç olanlarından birisi de Almanya'dan Otto Kurt'un "Ben Kimdim" adlı yapıtıydı. Filmi izledikten sonra bir tek adını anımsıyorduk. İyi bir zaman geçirdiğimiz hissi vardı, ama başka hiçbir şey. Teknik yönetmen, filmde görsel bir oto-hipnoz tekniği kullanıldığını, konusunun önemli olmadığını ama nostaljik bir duygusal macera içerdiğini söyledi. Öğrenme ve anımsamanın bellek işlevlerini azalttığını, gereksiz sinirsel bağlantılar oluştuğunu ileri süren yönetmen, görsel anlatımın, sonradan bellek ve öğrenme yetisini azaltmasının haksız ve gereksiz olduğunu vurgulayarak, önemli olanın, görsel anlatım sırasında duyulan heyecan tadı olduğunu belirtti. Bu nedenle, buldukları teknikle filmlerin izlendikten sonra hemen unutulmalarını sağladıklarını, gelecek uygulamalar için çok umutlu olduklarını anlattı.

Bir başka minimalist sunum tekniğini Stanford Üniversitesi'nden D. Knuth'un öğrencisi olan A.Ünsal anlattı. Knuth ve Ünsal, ImageFont (İmgeFontu) adını verdikleri teknikle görsel sunum öğelerini sınıflandırıp, sayısal biçimlendirme algoritmalarını geliştirdiklerini anlattılar*. Kurdukları matematiksel yapı, D.Knuth'un Şarkıların Karmaşıklığı kuramına dayanıyor (D.Knuth, "The Complexity of Songs", Communications of ACM, vol27 pp344). Amaç, şarkıların uzaysal karmaşıklığını indirgemektir, diyor Knuth. İnsanlar birçok şarkıyı ezberlemekte zorlanıyorlar. Bellek gereksinimlerini azaltmanın yolları olsa bile, yeni uyuşturucuların gelişmesi daha da az bellek kullanımını gerekli kılıyor.

Knuth Kuramı: Karmaşıklığı $O(1)$ olan, sınırsız uzunlukta şarkılar bestelenebilir.

Kanıtı (Casey ve Sunshine Band'e dayanarak): Sk olarak tanımlanmış tüm şarkıları ele alalım:

```
Sk=VKSk-1
ve Vk      ="That's the way" U "I like it"
ve U      ="A ha", "A ha"
QED.
```

Bu kuramı** bir Lisp izlencesi olarak yazarsak eğer:

```
(DEFUN SONG(K)
  (COND ((ZEROP K) 1)
        ((EQUAL K 1) 1)
        (T (APPEND SONG (DIFFERENCE K 1) KNUTH))))

(SETQ VK1 '(That's the way))
(SETQ U '(A ha, A ha))
(SETQ VK2 '(I like it))
(SETQ KNUT 'VK1 (CONS 'U 'VK2)))
(PLAYSONG SONG (K)) <Kullanıcı Arayüzü
```

O halde, bu tür minimal imge ve eşlenik müzik öğeleri kullanılarak, istenilen uzunlukta karmaşık yapılanmalar oluşturulabilir. Böylece, çok küçük belleği olan gösteri ve görsel sunum birimlerinde bile uzun ve çekici izlenceler elde edilebilir. Konuşmada söylenmedi, ama ben Yalan Rüzgarı'nın bu tekniği sürekli kullandığına inanıyorum.

Knuth'un geliştirdiği bu indirgeme yönteminin felsefi temelleri matematiksel bilgi kuramına dayanıyor. 1940'larda Bell Laboratuvarları'ndan Claude Shannon nesnel Bilgi Kuramı'nı kuruyor ve bilgiyi şöyle tanımlıyordu: "bir ileti birikiminde içerilen bilgi, bunu kodlamak için gerekli olan rakamların ortalama hane sayısıyla orantılıdır". Bu, tüm iletişim biliminin temelidir. Ama, Shannon'un bilgi kuramı, yeni açılımlar getirmekte zorluklar gösteriyordu. Özellikle, bilginin öznel niteliği sözkonusu olduğunda. 1979'da felsefeci ve antropolog Gregory Bateson bir başka bilgi tanımı yaptı: "Bir fark oluşturan fark bilgidir". Böylece, matematiksel zorluklar olsa da, bilgi içeriğini derleme, sıkıştırma, yeniden yapılandırma değişik şekiller ve anlam da gözetilerek yapılabilir kılındı. Knuth'un önerisi, bu anlamda ve uzun dönemde MediaLab'deki çalışmalarla da tümlenerek semantik veri sıkıştırma yöntemlerini zenginleştirecektir. Dilbilimsel anlamda sentaks (sözdizimi) sözcük sıralamalarını anlamada; semantik (anlambilim) sözcüklerin anlamını çıkarmada kullanılsa da, Marvin Minsky'nin sözü dikkate değer: "Semantik, pek de güzel bir sözcük değildir" diyor, "yalnızca 'benim fikirlerim seninkinden derindir' anlamına gelir".

Toplantı salonuna asılan bir ilandan, psikoloji araştırmaları yapan Hamdi ve Mithat adında iki bilimcinin, insan rüyalarını görüntüye dönüştüren bir aygıtın ön tasarımını yaptıklarını ve ilk haftasonunda, konuyla ilgili kısa bir tanıtım konuşması ve gösteri yapacaklarını öğrendik. Ne yazık ki, büyük bir olasılıkla çok eğlenceli ve komik geçecek bu tanıtım gerçekleşmedi. Sonradan, onları tanıyan sinemacılardan öğrendik ki, bu tür toplantılara katılmayı seven hafif kaçık tiplermiş. İlan ettikleri aygıt ta 18. yüzyılda J.Friedrich'in satranç otomati adlı gravüründe resmedildiği gibi, içinde adam oturan makinaya benziyormuş. Uyku sırasında EEG ve göz hareketlerini ölçen bir sistem, belli etkinliklere karşılık gelen desen ve ışıkları perdeye yansıtıyormuş. Gerçekten de eğlenceli olacaktı!

Son günlere doğru gelen DreamWorks Kurosawa grubundan Japon teknik yönetmenler ve bilimciler, geliştirdikleri yeni görsel teknikleri anlattılar. Sözlerine bakılırsa, bu yöntemin olgunlaşması dışında birtakım etik yapılanma gerektirdiği de anlaşılıyor. Beynin görsel yapıları ve görme işlevine ilişkin hücrelerin sınıflandırılmasının yola çıkarak, görsel uyarıların hangilerinin ve hangi koşullarda beyinde hangi ileti yollarını izlediklerini çıkarmışlar. Yani bir tür geometrik uyarın görsel işlevlerden sorumlu beyin kabuğunda (occipital lobe) bir hücre grubunu etkinleştirirken; bu uyarın şeklin hareketi başka hücre gruplarına yansıyor. Perdeye düşürülen bu uyarın şeklin rengi, konumu, ışık şiddeti ve zamansal sıklığı (frekansı) değişik hücre gruplarının eşetkinliğini belirliyor. Perde üzerindeki uyarıcı öğelerin sayısı, konumları ve etkin özellikleri iyi hesaplanabilirse eğer, beyindeki ilişkin hücre gruplarının ortak etkinliği denetlenebilecek ve böylece daha temel güdülerimiz merkezi olan hipotalamik çekirdekte uyarılar oluşturabilecek.

Bu mekanizmanın anlaşılabilmesi ve tam anlamıyla denetimli kullanılabilmesi için bilimsel çalışmaların temelinde, Türkiye'de yapılan iki araştırmanın önemli payı olduğu için, buldukları yöntemi ilk kez burada sunduklarını söyleyen DreamWorks grubu sözcüsü şunları açıkladı:

Matematiksel yordam, Mehmed Nadir'in 1908 yılında "l'Intermédiaire des Mathématiciens"te yayınlanan:

$$a\alpha^n + \beta + b\alpha'^n + \beta' + c\alpha''n + \beta'' + d\alpha'''n + \beta''' = 0 \pmod{p}$$

$$\alpha > 0$$

$$\beta \in \mathbb{N} \quad \text{ve } a, b, c, d, p: \text{ asal sayılar}$$

$$\text{ve } p > a, b, c, d.$$

probleminin çözümünden türetilmiştir. Fizyolojik bilgi ve görsel sunum tekniklerinin geliştirilmesi TBAG 1102 no'lu TÜBİTAK-İstanbul Tıp Fakültesi araştırma projesinde gösterilen sonuçlar ve eşikaltı bilgi aktarımının yetersizliği üzerine kurulmuştur.*

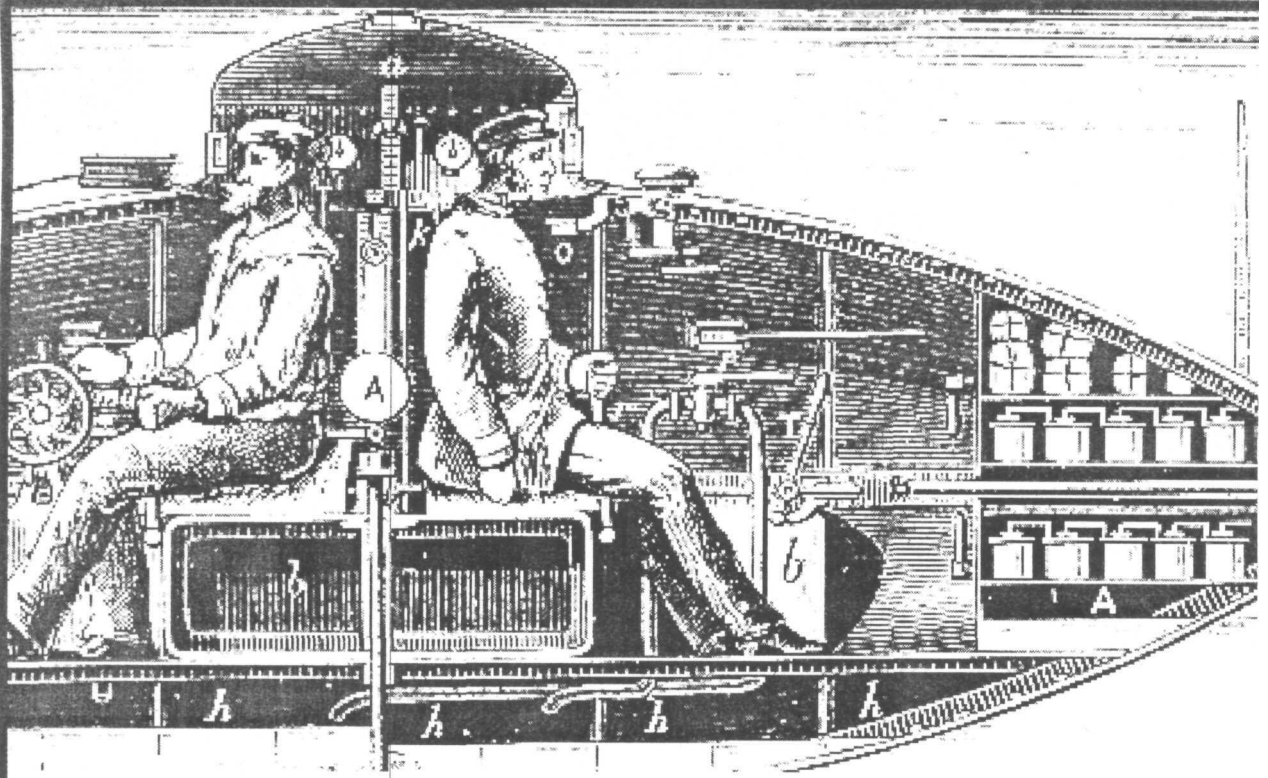
*(16 Aralık
1997'de
Japonya'da
Pocket Monster
(Cep Canavarı)
adlı çizgi filmi
izleyen
çocuklardan 600
tanesi ağır
fotokonvulzif şok
geçirerek
hastaneye
kaldırıldı, Ç.N.)

DreamWorks'ün bu son bildirisiyle büyük bir şok geçirdik. Toplantının, tartışmaya ayrılmış son günleri otoriter/totaliter bir beyin yıkama tehlikesi, iyi davranış programlama, uyum sağlama, psikolojik destek yordamları, trafik terörünün ve aile içi şiddetin bastırılması, denetlenebilir ve açıklanabilir uyarıların zorlanması üzerine etik tartışmalarla geçti. Bir diğer tartışma konusu, görsel sanatla ileti ve bilginin yalnızca izlenimlerle değil, ruhsal etkileşimlerle de aktarılabilirliğinin toplumsal ve sanatsal boyutu. Tartışma konularının daha biçimli bir derlemesi, ilerideki sayılardan birisinde, bu dergide yayınlanacağından ayrıntılara girmeyeceğim.

Hırpalayıcı bir uçak yolculuğuyla eve döndük. Martin, armağan olarak getirdiği maden suları, zeytinyağları, ve lüle taşı heykeller yüzünden karısı Suzan'a her fırsatta komiklik kaynağı oluyor. Ama yine de yiyemediği ve ne olduğunu bilmediği Adisababa'ya hayıflanıyor.

Ben de hala burnumda kum tepelerinden esen kokunun özlemiyle dolanıyorum.

Cambridge,
E.S.

Gelecekte uğrayacağımız limanlar:

Temmuz-Ağustos 98: Uç,
Eylül-Ekim 98: Rüya,
Kasım-Aralık 98: Dişi

yazışma adresi: Murat Gülsoy,
MBE 201, LEVENT, İSTANBUL

Kim olduğunuzu, ne yaptığınızı, eğitiminizi, meraklarınız, okuduğunuz kitapları, gazeteleri, dergileri, sevdiğiniz yazarları, filmleri, radyo kanallarını, ne zamandan beri Hayalet Gemi ile yolculuk ettiğinizi, Gemi ile nerede ve nasıl tanıştığınızı, değerlendirmenizi, hayallerinizi, rüyalarınızı merak ediyoruz. Lütfen bize yazın...

Her ay en az 100 kitap okumanın tekniği var!

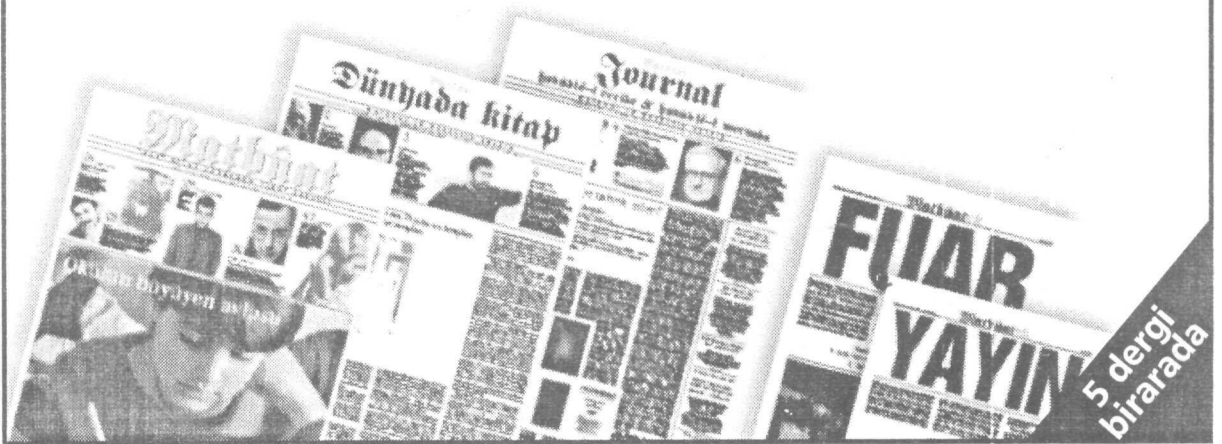
Artık Türkiye’de herkese açık bir kütüphane var: Matbûat... Türkiye’de kitaplarla alışverişi olan herkesin, her çeşit kitap tanıtımını, yorumunu, eleştirisini, kritiğini ve değerlendirmesini bulabileceği; her ay okunmadan “olmazsa olmaz” bir dergisi var: Matbûat... Hayatınızda kitaba yer açın. Matbûat her ay kendini yeniden aşiyor; zenginliğini artırıyor. Medyadan edebiyata,

dinden politikaya, ekonomiden ekolojiye, bilimden felsefeye... Matbûat’ın her sayfası çok renkliliği, çok sesliliği yansıtıyor. Şimdi Matbûat 3 dergi birarada. Bütün dünyada yayınlanan kitapları takip eden “Dünyada Kitap” ve Dünya ve Türkiye gazete ve dergilerini takip eden “Journal” eki her ay Matbûat’la birlikte ücretsiz... Matbûat’ı seçkin kitabevlerinden edinebilirsiniz...

ADAPAZARI Değişim Kitabevi (0 264) 272 13 81 • **ANKARA** Birleşik Dağıtım (0 312) 431 02 80 • **BURSA** Asa Kitabevi (0 224) 220 40 74 • **Dergâh** Kitabevi (0 224) 224 26 33 • **ERZURUM** Üniversite Kitabevi (0 442) 218 57 55 • **ESKİŞEHİR** Kılıçaslan Kitabevi (0 222) 233 78 02 • **Yediler** Kitabevi (0 222) 231 32 26 • **İSTANBUL BEYOĞLU** Mephisto (0 212) 293 15 09 • **Divan** Kitabevi (0 212) 251 04 24 • **İSTANBUL BEYAZIT** Bahar Kitabevi (0 212) 517 53 69 • **İSTANBUL ÜSKÜDAR** Furkan Kitap&Cafe (0 216) 341 08 65 • **İZMİR BORNOVA** Akademi Kitabevi (0 232) 388 45 91 • **İZMİR KO-**
NAK NİL AŞ (0 232) 489 29 05 • **İletişim** (0 232) 483 10 40 • **İZMİR** Toplum (0 262) 322 16 28 • **KAYSERİ** Bilge (0 352) 231 80 80 • **KIRIKKALE** Üniversite Kitabevi (0 318) 218 09 47 • **KONYA**
Nüve Kültür Merkezi (0 332) 352 23 03 • **KÜTAHYA** Üniversite Kitabevi (0 274) 224 85 85 • **MALATYA** Çağlayan (0 422) 323 43 00 • **SAMSUN** Endülüs Kitabevi (0 382) 435 96 07

Matbûat

‘her’ kitap okurunun ‘tek’ dergisi

0 212 256 49 50